

Témata pro ústní maturitní zkoušku z dějepisu ve školním roce 2015/2016 profilová část

1. Periodizace pravěku, mezníky dějin, charakteristika jednotlivých vývojových etap pravěku, kultura, nejvýznamnější archeologické nálezy
2. Staroorientální státy, podmínky a příčiny jejich vzniku, charakteristické rysy staroorientálních států
3. Starověké Řecko, periodizace řeckých dějin, charakteristika jednotlivých období
4. Starověký Řím, doba královská, Řím republikou, císařství
5. Utváření středověké Evropy a vznik křesťanství (periodizace středověku, znaky středověku, stěhování národů a první raně feudální státy)
6. Evropa kolem roku 1000, vznik států Anglie, Francie, Německo) a křížové výpravy
7. První státní útvary na našem území, český stát od počátků do 12. století
8. Český stát za posledních Přemyslovců, hospodářské, sociální a politické poměry u nás
9. Český stát za Lucemburků, kultura a vzdělanost doby Karlovy
10. Reformace u nás a ve světě, husitské hnutí, něm. reformace a Švýcarsko
11. České země od poloviny 15. století do roku 1619 – doba poděbradská, Jagellonci, český stavovský stát
12. Zeměpisné objevy: příčiny, průběh a důsledky
13. Třicetiletá válka v Evropě a u nás, příčiny, fáze, průběh a důsledky
14. Antická kultura, kultura klasického Řecka, helénské a římské období
15. Středověká kultura (byzantská, barbarské státy, arabská, karolínská a otonská renesance), kultura raného, vrcholného a pozdního středověku
16. Humanismus a renesance: kultura, umění a představitelé tohoto období
17. Vývoj kultury v novověku – ve světě a u nás (od baroka do konce 20. století)
18. Památky Unesco v České republice a Evropě
19. České země v době osvícenského absolutismu, reformy Marie Terezie a Josefa II.
20. Národní obrození a revoluční rok 1848/49 v habsburské monarchii
21. Habsburská monarchie a české země ve 2. pol. 19. století
22. Velká francouzská revoluce a Evropa v době napoleonských válek

23. Významné události ve vybraných státech novověku – 18.–19. století (Anglie, Itálie, Německo, Rusko, USA)
24. První světová válka, příčiny, průběh a důsledky, mírová konference ve Versailles
25. Vznik ČSR, politický a hospodářský vývoj ve 20. a 30. letech
26. Vývoj v Evropě ve 20. a 30. letech 20. století, mezinárodní konference, zrod a nástup fašismu, světová hospodářská krize
27. Mnichovská konference, druhá republika, Protektorát Čechy a Morava, domácí a zahraniční odboj
28. Vývoj v Československu po 2. světové válce (1945-48, 1948-68, od 70. let)
29. Druhá světová válka, příčiny, průběh, periodizace, výsledky a důsledky
30. Vývoj ve světě po 2. sv. válce, dekolonizace, třetí svět

1. Periodizace pravěku, mezníky dějin, charakteristika jednotlivých etap pravěku, kultura, nejvýznamnější archeologické nálezy

➤ Periodizace

- Doba kamenná
 - starší (paleolit – starý, střední, mladý) – 2 000 000 – 10 000 př. n. l.
 - střední (mezolit) – 10 000 př. n. l. – 8 000 př. n. l.
 - mladší (neolit) – 8 000 př. n. l. – 2 000 př. n. l.
- Doba bronzová
 - u nás – 2 000 př. n. l. – 800 př. n. l.
- Doba železná
 - 800 př. n. l. – 0 n. l.
 - starší × mladší (Keltové)
- Doba římská
 - 0 n. l. – 400 n. l.
 - doba existence Římské říše (až k našim hranicím)

Doba kamenná

➤ Střední a mladší paleolit

- Homo = lidský rod
 - Homo habilis – člověk schopný
 - Homo erectus – člověk vzpřímený (opochlověk)
 - Homo sapiens – člověk rozumný (pračlověk -> 250 000 př. n. l.)
 - Homo sapiens sapiens – člověk dnešního typu -> 40 000 př. n. l.
- lov a sběr
- střídání dob ledových
- u nás již člověk vzpřímený – Přezletice u Prahy (nález lebky)
- umělecké předměty od staršího paleolitu
- nástroje: luka šípy, sekáče, nože, drápadla, rydla, vrtáky, hudební nástroje – píšťaly, čepele k oštěpům, šídla, harpuny
- objevuje se malba – především zvířata v nadživotní velikosti (Altamira Šp., Lascaux, Rouffignac, Niaux Fr.
- rozvoj prvního sochařství – sošky žen (kolem 10 cm), vypalovány z hlíny, ze dřeva nebo z kamene či slonoviny -> pravděpodobně upomínkové předměty pro muže na lovu (matriarchát), sošky zvířat – amulety k úspěšnému lovu, zkrášlení
- Venuše
 - Věstonická Venuše – největší, nejdokonalejší, glazovaná
 - Willendorfská Venuše – Rakousko
 - stylizované Venuše – zjednodušené, nepřipomíná postavu ženy
- počátky pohřbívání – ve skrčené poloze (skrčenci)
- Stráská skála u Brna, Věstonice, Pavlov, Předmostí u Přerova, Kůlna v Moravském krasu

- **Mezolit**
 - předpokládá se vznik lidských ras (mongoloidní, europoidní, negroidní)
 - domestikace -> ochočení zvířat (nejdříve pes, potom ovce, kozy,...)
 - dnešní přírodní podmínky, dnešní fauna a flora
 - mizí velká zvířata -> nutnost zdokonalování zbraní pro lov menších zvířat
 - vynález loďky, obydlí u řek
- **Neolit**
 - totální změna v životě člověka (lovec -> zemědělec)
 - rozvoj mozku a řemeslné činnosti -> zemědělství a řemesla – nejprve hrnčířství (nádoby na potravu)
 - neolitická kultura – primitivní, keramika bez hrnčířského kruhu, asymetrické nádoby, zdobení, většinou nacházíme jen střepy
 - kultura lineární
 - kultura vypichovaná
 - antropomorfní nádoby (připomínají lidské tělo)
- **Eneolit** (pozdní doba kamenná)
 - více nálezů, složitější kultury
 - matriarchát přešel v patriarchát (muž vnímán jako tvůrce hodnot a mejtku, ochránce, hospodář)
 - Kultury:
 - kultura nálevkovitých pohárů – nádoby v podobě trychtýřů
 - kultura zvoncovitých pohárů – v podobě zvonů
 - kultura šňůrová – před vypálením obtisknut provaz
 - kultura kanelovaná – žlábkovitá (prohlubně)
 - Naleziště: Mohelnice, Hlinsko, Bylany u Kutné hory, Lipník u Přerova
 - poměrně rovnoměrné osídlení po celém území
- **Megalitické stavby** po celé Evropě:
 - Menhiry – volně stojící kámen, vysoké kamenné bloky volně stojící v přírodě, ČR: Klobouky u Slaného, aleje menhirů – Carnac (Francie)
 - Kromlechy – kamenné kruhy, dodnes nevysvětlitelný účel, architráfový systém – trilít, Stonehenge (modlitebna, obřadní místo, observatoř)
 - Dolmeny – umělé jeskyně, obětiště, pohřebiště, Menga ve Španělsku

Doba bronzová

- bronz = slitina mědi a cínu
 - nízký bod tání – lití do forem
 - lepší vlastnosti k lovu a zemědělství
- nová řemesla – kovotectví a kovolitectví
- výroba zbraní, šperků, první platidlo – bronzový drát

- dělba práce:
 - přirozená (muž × žena), žena – oblečení, děti; muž – ochrana, potrava
 - společenská (muž × žena), žena – rodina; muž – zemědělec, výroba strojů (tkadlec)
- usedlý způsob života – trvalý život na sídlištích, i desetitisíce obyvatel, větší množství dochovaných předmětů, kmeny = velká společenství
- 3 hlavní kultury (podle naleziště, způsobu pohřbívání, podle keramiky):
 - Únětická kultura
 - první kultura doby bronzové u nás
 - vrchol bronzové kultury – únětický koflík (nádoba s uchem)
 - okolí Únětic u Prahy
 - pohřbívání – skrčenci
 - Mohylová kultura
 - střední bronzová kultura
 - navršení mohyl (kamenů) na hroby významných příslušníků kmene – elipsoidní tvar, až 20 metrů
 - střed kultury v Polsku
 - Lužická kultura (kultura popelnicových polí)
 - pálení zemřelých
 - žárové hroby – popel v keramické nádobě (=popelnici)
 - nálezy koster
- bronzové šperky
- pozdní kultury – mezi dobrou bronzovou a železnou
 - Knovízská kultura
 - žárové i kosterní hroby
 - objevuje se kanibalismus
 - Bylanská kultura
 - zvláštní pohřby -> pohřební vozy
 - všechny předměty s motivem trojúhelníku

Doba železná

- přechod mezi dobou bronzovou a železnou je naleziště Býčí skála v Moravském krasu – sochy býčka – dva typy kovu + vulkanické sklo
- další rozvoj řemesel
- nutnost pecí pro tavení železa (podzemní i nadzemní) – Keltové
- Kultury:
 - starší doba železná – Hallstadtská kultura – Hallstadt (800 – 400 př. n. l.)
 - mladší doba železná – Laténská kultura – La-Tène (400 – 0 n. l.)
 - Keltové
 - nejvýznamnější období doby železné, v 5. století obsadili velkou část Evropy
 - vrchol barbarské civilizace na našem území v pravěku
 - neznáme jejich jazyk – zbytky jejich potomků (Irsko, VB, Bretaň, částečně i ČR a Rakousko)
 - nevíme století odchodu z našeho území

- nálezy řeckých mincí (statérů) na našem území, dávali přednost mincování před směnným obchodem
- v Evropě vnímání jako krutí barbarští bojovníci
- první výroby mincí na našem území (biateky, duhovky) – největší nález 1771 – Podmokly u Berouna – až 5 000 keltských mincí
- zdatní v metalurgii železa, mnoho druhů předmětů – podkovy, lopaty, krumpáče, nůžky, panty
- keltská keramika – nejlepší z pravěku, první použití hrnčířského kruhu, symetrické, hladké, pokryté glazurou
- Sídliště:
 - opida = hradiště -> vždy ohrazená z důvodu bezpečnosti – palisády
 - Stradonice u Berouna
 - Závist u Prahy
 - Třísov
 - Staré hradisko u Prostějova
 - Mšecké Žehrovice -> opuková hlava
- Bójové -> Bojohémum -> Bohemia (Čechy)

Doba římská

- konec českého pravěku
- existence Římského impéria s naší zemí
 - největší rozkvět ŘŘ – největší rozloha
 - zasahovala až do střední Evropy
 - používání písma – latinka
- první pravěké písemné prameny u nás
- příchod germánských kmenů
 - v Čechách – Markomani
 - na Moravě – Kvádové
- pro Římany – Germáni = barbaři (bez písma)
- Markomanské války (2. století) – končí neúspěchem Římanů
 - Římani × Germáni
 - Římané v neustálé pohotovosti – vojenské tábory -> základy pozdějších měst
 - římská linie – limes romanus -> na severu proti Germánům – velmi pevné
 - castrum – opevněné město pravidelného půdorysu (až 6 000 lidí)
 - Vindobona = Vídeň
 - Aquincum = Budapešť
 - Bonna = Bonn
 - Laugaricio = Trenčín (nápis na Trenčínské skále věnovaný bohyni na památku vítězné bitvy)
- Noricum = Rakousko
- Pannonie = Maďarsko
- Dacie = Rumunsko
- Ilyrie = balkánské státy (Jugoslávie)

Mezníky dějin

- Starověk – 476 n. l. – pád Římské říše, vznik raného feudalismu
- Středověk – 1492 – objevení Ameriky
- Habsburkové – 1526 – nástup na trůn
- Bílá hora – 1620 – bitva

- Pravěk – do 4. tisíciletí
- Starověk – do roku 476
- Středověk – do roku 1492
- Novověk – 16. – 18. století
- Nejmodernější dějiny – 19. století - současnost

2. Staroorientální státy, podmínky a příčiny jejich vzniku, charakteristické rysy staroorientálních států

- První státy
- Usedlý způsob života (po předchozí neolitické revoluci)
- Rozvrstvení společnosti podle společenského postavení (vládce, kněží, úředníci, poddaní, otroci)
 - vládnoucí vrstva vytvořila „stát“ -> organizace vládnoucí třídy – vytváří zákony
 - vrchol společnosti -> despotický neomezený panovník
 - spodina společnosti -> otrok – osobně nesvobodný člověk patřící svobodnému
- Světská vláda (panovník) x církevní organizace
 - organizace kněží u panovnického dvora – uplatňuje moc ve společnosti
 - chrámové hospodářství
 - vyžadovány oběti
 - polyteismus = mnohobožství
- Dělná práce (zemědělství, řemeslná výroba, obchod)
- Rozvoj duchovního života (polyteismus, monoteismus)
- Velký rozvoj hmotné i nehmotné kultury – architektury, šperky,...
- 2 typy starověkých států
 - Staroorientální státy (východní) – v povodí řek = říční civilizace -> Mezopotámie (Eufrat a Tigris), Egypt (Nil), Čína (Chuag-che), Indie (Indus, Ganga); horské civilizace -> Persie, Malá Asie
 - Klasické státy – v oblasti Středozemního moře = antické státy -> Řecko a Řím
- Znaky staroorientálních států
 - závlahové hospodářství – čekání na povodně, systém kanálů a nádrží kolem řek, regulace
 - otrokářská společnost – majetek svobodných, sloužící k práci
 - teokracie – vznik církve, kněží, polyteismus
 - písmo – k zapisování zákonů, dochované písemné prameny, podložení minulosti (zapsáno a zdokumentováno)

Mezopotámie

- Mesos potamos = Meziříčí (mezi řekami Eufrat a Tigris)
- kolébka lidstva (země úrodného půlměsíce – subtropy)
- první založený stát
- Sumerské období
 - první literární památka – Epos o Gilgamešovi – hledání nesmrtelnosti, Gilgameš = král Uruku
 - na počátku 4. tisíciletí – první městské státy (Ur, Uruk, Lagaš, Kiš,...) – vládnutí na území většího města

- neomezená moc krále, ztotožňován s bohem
- jazyk neznámý, etnický se nic neví

- vytvoření prvního písma – klínové písmo – psaní zjednodušených znaků na hliněné destičky (stillus = pisátko), slabiky, hlásky i číslice
- zdokonalení orby – užívání „secího stroje“ – dřevěný hák s nálevkou
- stupňovité chrámové věže – zikkuraty – z hliněných cihel, vyléváno asfaltem, na vrcholku chrám zasvěcený některému z bohů
- položeny základy vědy – matematika, geografie,...
- „Národ s vyholenou hlavou“

- Akkadské období
 - krátká říše
 - první centralizovaný stát
 - sumerské období ovládli Semité (=Židé)
 - rozvoj náboženství

- Starobabylonské období
 - jednotný stát, hlavní město Babylon
 - krutý vládce Chamurappi – 1750 př. n. l. – Chamurappiho zákoník – vytesán do kamenné stély -> nejstarší a nejkrutější doposud známý zákoník, většina trestů znamenala smrt, ale pouze mezi rovnými lidmi, většinou trest pro nižší vrstvy, vyšší mohly zaplatit pokutu, doklad společenské nerovnosti mezi lidmi
 - zápis Eposu o Gilgamešovi (2. tisíciletí) – dochováno 12 destiček

- Asyrské období
 - semitský národ
 - krátké spojení oblasti
 - kulturní národ – pěstování vzdělanosti (král Aššurbanipal)
 - vykopávky v Ninive – nejstarší knihovna – 30 000 destičkových svazků

- Novobabylonské období
 - hlavní město Babylon
 - největší rozkvět oblasti za vlády krále Nabukadnezara II.
 - stavba nejvýznamnějšího města na světě
 - odhaleno na konci 19. století anglickými archeology -> obrovské město
 - město obeháno až dvanáctimetrovými hradbami
 - až 30 bran -> Ištarina brána (Ištar=bohyně lásky a plodnosti)
 - motiv chodících zvířat (lvi, draci, kozorozi, jednorožci,...)
 - největší zikkurat (chrám) – visuté zahrady Semiramidiny
 - první použití kamene pro terasu
 - pustina bez vody – umělé zavlažování -> oáza
 - vybudováno z lásky k manželce
 - vykopány pouze základy

- 539 př. n. l. – dobytí Babylonu Peršany (král Kýros II.) – konec Babylonské říše
- klínové písmo rozluštno 1915 – Bedřichem Hrozným

Fénicie

- fenech = stavitel lodí
- přímořský stát (východní Středomoří)
- nikdy centralizovaný stát – pouze městské státy
- nejvýznamnější mořeplavci – rychlé lehce říditelné lodě, monopol na obchod ve Středomoří -> bohatství (víno, koření, slonovina, cedrové dřevo,...)
- cesty po celém Středomořím moři
- výroba barviva – střežené tajemství – purpurové barvivo z mořských plžů -> ceněná a drahá věc
- obchodní osady po Středomoří – kolonizace neobydlených oblastí, kopírování pobřeží
 - Kartágo (Tunis)
- vynálezci nejdokonalějšího starověkého písma – hláskové písmo – 22 hlásek – jen souhlásky, samohlásky se nezapisovaly

Palestina

- jižně od Fénicie
- první náboženství (křesťanství, judaismus,...)
- datování a zkoumání podle událostí v Bibli
- Židovská = Semitská kultura (Starý zákon)
- převedení biblických příběhů do historické úrovně
- 12. století př. n. l. – příchod „mořských národů“ – kmen Pelištim (Filištiní) – dobytí původních obyvatel
- Židé = složité dějiny
- 11. století př. n. l. – král Saul -> první písemné zmínky
- 1000 př. n. l. – král David – první sjednocení (hlavní město Jeruzalém)
- král Šalamoun (syn Davida) – proslul svojí moudrostí a svými soudy
 - postavení velkého kamenného Jeruzaléma
 - rozkvět (zeď nářků, Skalní dóm,...)
 - Píseň písní – literární dílo krále Šalamouna – obsaženo v Bibli
- hebrejské písmo
- po smrti Šalamouna (konec 10. století př. n. l.) – rozpad Palestiny
 - S – Království izraelské
 - J – Judsko (v 6. století podlehl Babylonu -> „babylonské zajetí Židů“)
- od té doby Židé v diaspoře = rozptýlení po světě

Indie

- nesjednocený stát (civilizace kolem řek)
- Brahmánismus
 - brahmáni = kněží

- nerovná společnost
- převtělování po smrti -> reinkarnace

- postup duše z jedné kasty do druhé
- udržování klidu mezi lidmi
- Buddhismus
 - 1. tisíciletí př. n. l.
 - Buddha = vyvolený
 - všichni lidé jsou si rovni
 - duše se nemusí převtělovat
 - oproštění od starostí
 - po smrti dosažení blaženosti = NIRVANA (spása po smrti)
- památka UNESCO – Tadž Mahal (17. století) – mauzoleum pro královnu z lásky od krále
- vzdělání
 - desítková soustava (0 – 10) – arabské číslice
 - Pythagorova věta – obratní v matematice
 - stavba chrámů kruhového půdorysu (stúpy) – kamenné

Čína

- 3. století př. n. l. – první sjednocení čínských národů, první centralizovaný stát
- dynastie Čchin – 1. císař
- většina čínských památek je z této doby
 - Velká čínská zeď (až 5 000 km) – UNESCO
 - Terakotová armáda (6 000 vojáků v hrobce sjednotitele z dynastie Čchin) – keramika – UNESCO
- výroba hedvábí
- 2. století n. l. – výroba papíru
- porcelán, knihtisk, kompas, stříelný prach
- chrámy – PAGODY

Egypt

- hranice státu kopíruje řeku Nil
- zemědělství od dob neolitu
- dříve jen knížectví – postupné spojování
- 4. tisíciletí př. n. l. – 2 království
 - Horní Egypt
 - Dolní Egypt
- odhadované sjednocení Egypta – 3 100 př. n. l. – faraon Horního Egypta (Meni/Naarmer/Štír)
- Archaické (předdynastické) období (3 100 – 2 700 př. n. l.)
 - tzv. paleta (=destička na černé barvivo na podmalování očí) – paleta krále Naarmera – zobrazeno sjednocení Egypta -> faraon Horního Egypta ubíjí faraona Dolního Egypta

- kultura spojena s uctíváním mrtvých
 - původně zahrabávání do písku
 - věřili v posmrtný život na západě
- stavby hrobek – mastaba = předchůdce pyramidy
- první pyramida až ve staré říši
- Stará říše (3. tisíciletí, 3. – 6. dynastie)
 - první dynastické období
 - faraon 3. dynastie – Džoser
 - Sakára (poblíž Mennoferu)
 - první pyramida – sedmistupňová, z pískovce a vápence, obrovské kvádry dovozené a sestavené bez malty, pyramidy většinou vykradeny a nic se nedochovalo, místo pro kulturu – malby, sakofág
 - obrovské anatomické znalosti -> mumifikace
 - vybírání všech orgánů kromě srdce
 - uložení v kanopách
 - naplnění těla solí -> vysušení
 - balzamování a následné zabalení do obvazů
 - pohřbívání souviselo s polyteistickým náboženstvím – nejvyšším bohem Ré (později Amon) -> bůh Slunce, bůh Usireus -> bůh smrti
 - nejznámější pyramidy – pyramidy v Gíze
 - Cheopsova (Chufuova) – 146 m – nejvyšší
 - Rachefova (Chefrénova) – zachované obložení
 - Menkauréova (Mikerinova) – nejmenší
 - Sfinga
 - jedna z nejznámějších soch
 - ležící lev slidskou hlavou (asi faraon Rachef)
 - účel nevysvětlen
 - z 1 kusu vápence
 - 20 metrů na výšku
 - stavby ve starověku polychromované – barvené
- mezi jednotlivými říšemi se stát na čas rozpadnul -> přechodná období
- Střední říše (přelom 3. a 2. tisíciletí, 12. dynastie)
 - krátké období (necelých 300 let)
 - opět pyramidy, první chrámy
 - ukončeno rozpadem říše
 - nájezdy Hyksósů -> na čas placení poplatků, poznání koní
 - chrámové komplexy – chrámy zasvěcené bohům, obrovské kamenné sloupy u vchodu do chrámů, komolý čtyřboký jehlan
 - pylon – věžovitá stavba v podobě jehlanu na nádvoří chrámu
 - kolos – nadživotní socha faraona
- Nová říše (2. polovina 2. tisíciletí př. n. l., 18. – 20. dynastie)
 - nejvýznamnější doba
 - nepohřbívá se v pyramidách (kvůli vykrádání), ale ve skalách v Údolí králů (střední Egypt)
 - většina nalezených mumii je z této doby

- kult boha Amona (bůh Slunce)
- objev faraona Tutanchamona (Tutanchamon = „žijící podoba Amonova“)
- nic se o něm neví, pouze z pohřební výbavy
 - 1922 – nález hrobky Angličany lordem Carterem a Carnarvonem, 17. 2. 1923 vstup do pohřební komory
- Faraoni 18. – 20. dynastie
 - Hatšepsovet
 - jediná známá královna (zobrazována jako muž)
 - obrovský rozkvět říše
 - pohřbena v Údolí králů
 - žádné války
 - Thutmose III.
 - syn Hatšepsovet
 - úspěšné války -> rozšíření Egypta
 - nepotlačil moc kněží
 - Amenhotep IV. (Achnaton)
 - zavrhnul kult Amona -> nový bůh Aton, náboženská reforma
 - potlačení kněží
 - přejmenován na Achnatona
 - hlavní manželka královna Nefertiti
 - s jinou manželkou měl zřejmě Tutanchamona
 - Tutanchamon
 - návrat k uctívání Amona
 - vládl pouze 9 let, zemřel v 18 letech
 - významný pouze smrtí
- ve 13. století př. n. l.
 - Ramesse I.
 - další významná dynastie
 - Ramesse II.
 - vedl válku s Chetity o území
 - 1285 – bitva u Kadeše s chetitským panovníkem
 - 1270 – uzavřen mír s Chetity – první mírová smlouva na světě
- chrámové komplexy
 - Luxor & Karnak – chrámová města
- malířství
 - malby v pyramidách, na stěnách, v pohřebních místnostech – přímo na kameni
 - na papyrusových svitcích = dřeň rákosu – šáchor papyrusový
 - tepání zlata
 - reliéfy
 - i užité umění – přezky, náušnice
 - malby související s náboženstvím (bohové, panovníci, doprovod)
 - skupinové malby (pohřby, průvody)
 - pásová perspektiva – strnulé postavy v pásech, obličej většinou z profilu

- významnou úlohu měly barvy – světlejší ženské postavy, tmavší mužské
- sochařství
 - socha z Nové říše – královna Nefertiti – nejdokonalejší socha Egypta, polychromovaná
- celkem 33 dynastií egyptských faraonů – nekončí Novou říší
- pokračuje Egypt pod nadvládou
 - 6. století př. n. l. – Peršané (Persie) z Malé Asie, rozpínání díky válečné povaze národa
 - 525 př. n. l. – konec svobody Egypta (perský král Kambyses II.)
 - noví cizí faraoni – Egypt již nevzkvétal
 - Perskou dynastii vystřídala ve 4. století př. n. l. Ptolemaiovská dynastie (vojevůdce Alexandr makedonský – Ptolemaios) – faraoni makedonští a řečtí (i Kleopatra)
- v 6. století př. n. l. končí dějiny starého Egypta

3. Starověké Řecko, periodizace řeckých dějin, charakteristika jednotlivých období

- antika = kultura starověkého Řecka a Říma
- Předřecká kultura (Egejské moře a pobřeží Malé Asie) – Kykladské ostrovy, Kréta, Mykény
 - příchod kmenů ze severu do této oblasti
 - soukromé vlastnictví, rozvoj řemesel, obchodu a peněžního hospodářství
 - svobodní a plnoprávní občané – získávají všeobecné vzdělání
 - Kykladské ostrovy
 - asi 200 malých ostrovů
 - vyspělá civilizace, položila základy řecké kultury
 - nerostné bohatství (zlato)
 - obyvatelé mořeplavci
 - „Minojská kultura“ – král Mínós na Krétě (hlavní město Knossos)
 - vliv Egypta a předního východu
 - používání kamene a sušených cihel
 - palácová kultura – výstavba paláců na Krétě (Knossos), labyrint -> bludiště pod palácem (Mínotaurus)
 - konec 3. tisíciletí – kultura zničená přírodní katastrofou (výbuch sopky na ostrově Théra)
 - nerozluštěné lineární písmo
- Počátky řeckých dějin kolem roku 2000 př. n. l. – příchod Achájů, Dóřů, Iónů -> osídlení Balkánského poloostrova
 - Achájové – spjatí s Mykénskou civilizací
 - Aiolové – obsadili severozápadní část Malé Asie a ostrov Lesbos
 - Iónové – střední Řecko (Attika – Athény), ostrovy v Egejském moři a pobřeží Malé Asie (městské státy Milétos, Efesos)

- Dórové – ze severu, ovládli Peloponés po zániku Mykénské civilizace (Kréta, Rhodos)

➤ **Mykénské období** (Mykény, 1600 – 1200 př. n. l.)

- hlavním centrem Mykény
- vykopány v 19. století německým archeologem Heinrichem Schliemannem
- kulturní vzestup
- městské státy – rozsáhlé, ale nesjednocené
- hradby z kvádrů (mnoho tun) – kyklopské zdivo
- několik vchodů – Lví brána do Mykén
- zlatá maska krále Agamemnóna (ve skutečnosti patřila někomu jinému)
- nepoužívali písmo
- konec kultury v souvislosti s Trojskou válkou (12. století př. n. l.)
- zároveň vpád Dóřů – vyhubení Achájů – úpadek civilizace

➤ **Temná staletí -> Homérská doba** (1200 – 800 př. n. l.)

- nic se nedochovalo, žádné informace

- na konci tohoto období údajně žil Homér -> epos Ilias (Trojská válka) a Odyssea (návrat Odyssea)
- velký úbytek obyvatelstva – kmen Dóřů zničil Mykénskou civilizaci
- rozpadla se rodová společnost -> sjednocování kmenů – fratrie (v čele stál stařešina), spolčením fratrií vznikaly kmeny – fýly (v čele vojenský náčelník)
- rozdělení:
 - privilegované vrstvy s bohatstvím
 - basilejové – rodoví králové s mocí
 - nejnižší vrstvou bezzemci

- zemědělství (rodiny s pomocí otroků spravovaly určité území, pěstování plodin, chov zvířat)
- průmyslová výroba (železné nástroje, hrnčířství)

➤ Archaické období (800 – 500 př. n. l.)

- hláskové písmo přejaté od Féníčanů -> alfabet
- polis = městské státy -> základ politiky
- počátek řecké kolonizace
 - malá kolonizace – pobřeží Malé Asie
 - velká kolonizace – celé Středomoří (od 2. poloviny 8. století př. n. l.)
- řecké osady apoikie -> základy nových měst
 - Byzanc (Konstantinopol) = Istanbul
 - Syrakusy
 - Marseille

➤ Nejdůležitější městské státy

- Athény (v kraji Attika) – nejvýznamnější, nejbohatší, největší
 - původně aristokratická vláda (úředníci = archonti) – 9 členů (voleni na 1 rok)
 - aristokratická rada – soudy, volba úředníků
 - Solón -> Solónovy zákony – 594 př. n. l. -> problémy „dlužních otroků“ (dluží vlastním tělem věřiteli -> zadlužení státu)
 - Solón zrušil dlužní otroctví -> znovunavrácení svobody, svobodní rolníci, zavedl vojenskou povinnost
 - 4 skupiny obyvatelstva v armádě podle majetku – bohatí si obstarali vše, nemajetní lehkooděnci
 - konec výsadního postavení šlechty (aristokracie) – dělení podle majetku ne původu
 - demokratický princip někdy vystřídán vládou tyrana
 - Peisistratova tyranida – vláda jednoho tyrana
 - Kleisthénés – významné demokratické reformy, rozbití starých rodových aristokratických vazeb, počátek demokracie (vláda lidu), existující lidové

shromáždění – sešlosti mužů za účelem politiky -> hlasování o otázkách řízení státu, střepinový soud (ostrakismus) – psaní jména na střepy, vytipování tyрана (potenciálního)

○ Sparta (Dórové)

- bohatí Sparťané (Dórové) x perioikové (podmanění) – živili vládnoucí vrstvu, řemeslníci, zemědělci x heilóti (otroci) – práce v dolech

- vojenský režim – chlapci od sedmi let vychováni státem ve vojenských táborech

- stále vládá aristokracie
 - v čele státu 2 králové (zároveň hlavní velitelé vojska)
 - 5 eforů (nejvyšší úředníci, kontrola krále)
 - Gerusia (aristokratická rada) – soudní pravomoce

➤ **Klasické období** (500 – 400 př. n. l.)

- projevy klasické řecké architektury
- architektonické řády pojmenované podle řeckých kmenů, sloupy (noha = dřík, hlavice, patka)
 - Dórský – jednoduchá hlavice, žlábkování (kanelura), bez patky
 - Iónský – volutová hlavice (voluta = závitnice)
 - Korintský – akantová hlavice (rostlinný motiv), dvojitá patka
- vstup do chrámu – schodiště, sloupy, římsy -> kládí, tympanon -> reliéf boha, III – triglyfy
 - vždy pravoúhlý
 - Parthenón (Athény), Diův chrám (Olympia), Chrám boha Apollóna (Didyma, Sicílie)
- půdorysy staveb
 - základem megaron – pravidelný pravoúhlý půdorys, uprostřed ohniště
 - atrium – nezastřešený prostor pro stolování a setkávání
- další stavby

- divadla – podkovovitý tvar, výborná akustika
 - Epidaurus (Peloponés)
- hipodromy – oválné závodiště pro trojspřeží
- thermy – Řekové velmi čistotní, koupel společenská událost, kamenné městské lázně
- mauzolea – nad hroby aristokratů, podobné chrámům
- věštírny
 - věštírna v Delfách -> Pýthia

➤ Řecko – perské války

- Peršané nejdříve ohrožovali města na pobřeží Malé Asie
- Milétoš odolával -> záminka války
- 490 př. n. l. – bitva u Marathónu (u Athén)
 - vítězství Řeků
 - boj v úžině – využití terénu
 - postupné vysídlování Athén
- 480 př. n. l. – bitva u Thermopyl (horská soutěska u Athén)
 - obrovské vojsko pod vedením Sparty
 - díky zradě Peršané obešli Řeky a vyhráli
 - řecký král Leonidas + 300 Sparťanů x perský král Xerxes
- 480 př. n. l. – bitva u Salamin (ostrov Salamis) – námořní bitva
 - Peršané chtěli porazit Řeky také na moři
 - Řekové lepší lodě a výhoda znalosti prostředí
 - boj muže proti muži
 - vítězství Řeků
- 479 př. n. l. – bitva u Plataie

- opět vítězství Řecka
- podepsání míru – jediní Řekové odolali Perské říši
- Řecko vyčerpáno válkou
- budování vojsk a loďstva
 - Athénský námořní spolek
 - Spartský vojenský spolek (všechny státy na Peloponésu)
- **Athény za Perikla** (1. polovina 5. století – Peloponéskou válkou)
 - největší prosperita, vrchol demokracie v Athénách
 - Perikles – stratég
 - po válce nechal znovu postavit Athény (Feidias)
 - akropole – chrámový okrsek – střed Athén
 - Parthenón
 - Erechtheión – sloupy v podobě žen
 - chrám bohyně Niké (bohyně vítězství)
 - cesta k akropoli po schodech – propylaje (po stranách vitríny s výstavami umělců)
- **Peloponéská válka** (431 – 404 př. n. l.)
 - občanská válka -> válka mezi Řeky
 - boje Athén proti Spartě
 - konec jejich prosperity, hospodářské vyčerpání obou států
 - úpadek celého Řecka
 - prohra Athén -> úpadek demokracie
 - podepsání míru – Mír u Aigos Potamoi (Kozí Řičky) – 404 př. n. l.
 - možnost pro další uchvatitele dobýt Řecko
- **Helenistické období** (4. – 1. století př. n. l.)
 - období úpadku
 - ztráta samostatnosti Řecka

- vzestup Makedonie – snaha o obsazení Řecka
 - Makedonie (4. století)
 - Filip Makedonský
 - sjednocení Makedonie
 - 338 př. n. l. – porážka Řecka -> připojení k Makedonii
 - Alexandr Makedonský/Veliký (336 – 323 př. n. l.)
 - syn Filipa Makedonského
 - největší vojevůdce starověku
 - touha po světovládě uvedená do praxe
 - dobytí celého kulturního světa
 - mohutné vojsko po vzoru Peršanů
 - připojování dalších zemí – Egypt,...
 - 331 př. n. l. – dobytí Persie – bitva u Gaugamél
 - založení mnoha Alexandrií
 - hlavní město říše – Babylon
 - chtěl dojít k hranicím Indie
 - vzpoura armády, donucen k návratu
 - zemřel ve 33 letech v Babyloně
 - rozpad celé říše
 - z počátku v různých částech říše vládli jeho vojevůdci (Egypt -> Ptolemaios -> dynastie Ptolemaiovců)
 - velmi významná říše – spojení různých kultur a náboženství, poznávání života v orientu
- po smrti Alexandra opět nezávislost Řecka, nikdy ne získalo předchozí slávu

- Řecké dějiny končí – 146 př. n. l. -> nadvláda Říma – Řecko součástí Římské republiky

4. Starověký Řím, doba královská, Řím republikou, císařství

- antika = kultura starověkého Řecka a Říma
- Římské dějiny od založení města Říma
- oblast Latium
- předchůdce Říma – Alba Longa -> vláda dvou bratrů
 - Rhea Silvia (matka Romula a Rema) zahrnuta do kláštera, děti měly být utopeny v Tibeře, zachráněny vlčicí, nalezeny v jeskyni pastýřem a vychovány, v dospělosti zjistily, že mají právo na trůn, navrácení vlády ve městě jejich dědovi, zabití strýce; hledání nového města a založení Říma, hádky o římský trůn -> sledování ptáků, první Remus, ale Romulus ho zabil, Romulus prvním bájným králem (Romulus -> Roma)
- 753 př. n. l. – údajné založení Říma
- Periodizace:
 - doba královská – 753 – 510 př. n. l.
 - doba republiky – 510 – 31 (27) př. n. l.
 - doba císařská – 31 (27) př. n. l. – 476 n. l.
- v 8. století př. n. l. – mnoho kmenů – Italikové (Latínové), Sabinové, Etruskové
 - Etruskové (8. – 6. století př. n. l.)
 - vynalezli klenbu, kapitolská vlčice, rovnoprávné postavení žen
 - zemědělci – terasovitá pole (kopce) – odvodnění bažin
 - obchodníci s kovy – měď, cín, stříbro, železná ruda
- Doba královská (753 – 510 př. n. l.)
 - v čele státu král (aristokratická společnost)
 - dělení na:
 - Patricijové – rodová šlechta, původní obyvatelé Říma
 - Plebejové – okolní obyvatelé, pracovní síla – obchodníci, řemeslníci,...
 - neustálé rozpínání Říma
 - panovník z řad Patricijů

- z počátku obrovské rozdíly, později se setřely -> plebejové si vybojovali rovnoprávnost
- 7 králů, poslední 3 etruského původu
- v 5. století končí sláva Etrusků
- 510 př. n. l. – vyhnání etruského krále Tarquiniuse Superba z Říma
- konec doby královské

➤ **Doba republiky** (510 – 31 (27) př. n. l.)

- přestala vládnout šlechta
- prosazení republikových úřadů
- nejvyšší úřady:
 - v čele republiky 2 konzulové (voleni na 1 rok, aby nemohli rozpoutat absolutistickou vládu), v případě nebezpečí 1 diktátor (neomezená vláda) – absolutní moc, maximálně půl roku – obrana proti despotii
 - tribun lidu – zástupce plebejů, právo veta na zákony patricijů
 - senát – bývalí konzulové – projednávání a dohled nad dodržováním zákonů

- celá řada nižších úřadů (cenzoři, prétoři, edilové,...)
- lidové shromáždění – nijak významné – žádný vliv žen, všeho se účastnili pouze muži
- 449 př. n. l. – soupis zvykového práva, předtím soud podle zvyklostí – ZÁKON DVANÁCTI DESEK – na 12 zlatých destičkách
- 3 secese lidu – odchod plebejů z města, patricijové bez řemeslníků -> ústupky, nakonec rovnoprávnost
- Řím se rozšiřuje na sever i na jih
 - S – boje s Kelty
 - J – boje s Řeky
- 265 př. n. l. – rozšíření do hranic Apeninského poloostrova

- Crassus chtěl vzbuřence zlikvidovat
 - decimace -> popravení vojáků pro utužení morálky
- Spartakus zmizel, ostatní otroci se rozprchli
- počtyáno asi 6000 otroků -> ukřižování podél cesty Via Appia (z Capua do Říma)

➤ Krise Říma

- pozemková reforma – bezzemci získali půdu a museli odvádět daně

- reformu prosadil Tiberius Gracchus (zabit odpůrci)
- jeho bratr Gaius prosazoval zákon o nízkých cenách obilí (spáchal sebevraždu)
- na přelomu 1. a 2. století – dvě mocenské skupiny
 - optimáti = nejlepší – podpora velkostatkářů, odmítají reformy
 - populáři = lidoví – prosazují reformy
- Gaius Marius – vůdce populárů, zajistil vznik profesionální armády
- u moci zůstali populáři

➤ Triumvirát = vláda 3 mužů

- Caesar, Pompeius, Crassus – 60 př. n. l.
 - vznik války o moc – vyhrál Caesar
 - Caesar
 - uvalil na sebe všechny úřady republiky -> neomezený vládce
 - vníkl do Říma – vyhnal Pompeia
 - Pompeius unikl do Egypta, Caesar ho pronásledoval
 - diktátor, konzul, doživotní tribun lidu,...
 - 15. 3. 44 př. n. l. – zavraždění v senátu
- Marcus Antonius, Marcus Lepidus, Gaius Octavius – 43 př. n. l.

- Octavius stíhá Antonia k Řecku -> poráží ho
- další útěk do Egypta ke Kleopatře – Antonius sebevražda
- Octavius – 31 př. n. l. po sebevraždě Antonia -> neomezený vládce
- 31 př. n. l. – konec republiky – Octavius císařem
- **Doba císařství** (31 (27) př. n. l. – 476 n. l.)
 - Principát = státní útvar, v němž je moc v rukou císaře
 - Princeps = vládce
 - Octavian Augustus (Augustus Vznešený)
 - snažil se o rozkvět Říma jako velkolepého města
 - limes Romanus – opevněná linie na hranicích Říma
 - hlavní mocí se stalo vojsko
 - úlohu ve veřejném životě hrál také osobní strážce panovníka = pretoriánská garda
 - Vergilius, Ovidius
 - dynastie krutovládců na trůně – Caligula, Nero
 - nová dynastie – Fláviovci
 - neurození císařové na trůnu
 - fungovali ve jménu blaha lidu
 - Flavius Vespasianus
 - Titus
 - výstavba Kolosea
 - kolonát – nová forma hospodaření – půda byla pronajímána svobodným lidem a propuštěncům -> část výtěžku odváděna formou daní státu
 - největší rozmach říše za vlády Traiana
 - Galie (Francie, Belgie, Nizozemí)
 - Hispanie (Španělsko a Portugalsko)

- Británie
 - Panonie (Maďarsko a Rakousko)
 - Dalmácie (pobřeží Jaderského moře)
- 3. století n. l. – principát v hluboké krizi (dluhy, války o území)
 - obsazování barbarskými kmeny
 - Dominát – římské impérium s neomezenou vládou císaře
 - dominát zahájil Diocletian (vojevůdce) – pronásledování křesťanů
 - 313 n. l. – císař Constantinus vydal EDIKT MILÁNSKÝ -> zrovnoprávnění křesťanství s ostatními náboženstvími
 - hlavní město Konstantinopol -> Istanbul

➤ Zánik západorímské říše

- 395 n. l. – císař Theodosius rozdělil Řím na východní a západní část (každá se svým císařem)
- Východorímská říše (Byzantská) – nový rozkvět
- Západorímská říše – šla k zániku
- 476 n. l. – zánik Západorímské říše – sesazení posledního císaře

5. Utváření středověké Evropy a vznik křesťanství (periodizace středověku, znaky středověku, stěhování národů a raně feudální státy)

➤ Periodizace středověku

- raný – 5. – 12. století
- vrcholný – 13. – 14. století
- pozdní – 15. – 17. století

➤ Důležitá data

- Byzantská říše – 6. století – vláda Justiniána
- Francká říše – 800 – Karel Veliký císařem
- Verdunská smlouva – 843 – říše rozdělena mezi 3 vnuky Karla Velikého -> vznik Německa a Francie)
- Příchod Slovanů na naše území – 6. století
- Sámova říše – 623 – 658 – vojenský kmenový svaz, nikoli stát
- Velkomoravská říše – 830 – 906
- Příchod Konstantina a Metoděje – 863 – ze Soluně
- Smrt Metoděje – 885 – přichází kněží z Francké říše -> latina

➤ Křesťanství

- počátky spojeny s působením Ježíše (židovský prorok narozený kolem roku 4 př. n. l. v Betlémě), působil v Galileji na severu Palestiny
- Ježíš -> Syn boží – předurčený ukázat lidem ke spasení v nebeském království
- podmínka spasení = pokání a zásadní změna smýšlení
- Ježíš kladl důraz na bezvýhradnou lásku k bližnímu, na pohrdání hmotnými statky a na vztahy mezi lidmi bez násilí
- tyto myšlenky sděloval formou kázání
- Judaističtí kněží v něm spatřovali odpadlíka a po jeho příjezdu do Jeruzaléma prosadili jeho odsouzení a ukřižování
- Ježíšovo zmrtvýchvstání (nanebevstoupení) -> šíření Ježíšova učení
- Ježíš -> Kristus -> Mesiáš, Spasitel
- postupné pronikání křesťanství do dalších částí Římské říše
- stoupenci křesťanství lidé bez rozdílu společenských vrstev
- zásady shrnul Nový zákon + Starý zákon -> Bible
- z počátku přitahoval lidi spíše dábem (krutost -> drsné životní podmínky)
- křesťanství nositelem vzdělanosti
- papež – původně římský biskup -> Lev I. – uchránil církev před Huny

➤ Raný středověk

- Východořímská říše – až do 14. století (dobývána Turky)
- Západořímská říše – zánik (476) pod nájezdy barbarských germánských kmenů
- Stěhování národů – od 2. století přesuny kmenů ve východní Evropě, usazení Maďarů v Podunajské nížině na přelomu 9. a 10. století
- od 4. století – vznik barbarských států na území bývalé ZŘŘ

- Vizigóti – Španělsko/Francie
 - Vandalové – Pyrenejský poloostrov, severní Afrika
 - Ostrogóti – severní Itálie
- mnohé z těchto říší neměly dlouhého trvání – časté přesuny
- barbar = cizinec s jinými zvyky, hodnotami; lidé suroví a nevzdělaní (i Germáni)
- od Římanů přebírali Germáni písmo – latinku a na území Západořímské říše i jazyk – latinu
- romanizace -> přebírání římských zvyků Germány
- Charakteristika společnosti
 - pevnější státní útvary
 - pohanství nahrazováno křesťanstvím
 - hlavně zemědělství a rybolov
 - dvojpolní a trojpolní systém osévání půdy
- Složení společnosti
 - lenní systém – majitelem panovník, obstarával vojsko v nebezpečí, odvíjelo se vlastnictví a zapůjčování půdy
 - lenní pyramida
 - panovník (král, kníže, vévoda,...)
 - světští (vyšší -> panstvo; hrady a zámky, nižší -> zemané, vladykové; tvrze, různé funkce (feudální vrchnost) – úředníci, správci,...
 - církevní – učení o trojím lidu
 - duchovenstvo (kněží, mniši, biskupové, opati,...) -> šíří víru, vykonává obřady (původně zdarma), modlí se za blaho ostatních
 - šlechta (panstvo, vévodové, zemané,...) -> nepracují, vládnou, ochraňují (vojska)
 - poddaní -> pracují, odvádí rentu
 - učení mělo sjednocovat společnost
 - vojenská družina (odměna za zásluhy -> zapůjčení půdy -> benefice)
 - leníci, feudálové (půda se dědila)
 - svobodní rolníci (od feudálů zapůjčena půda -> za rentu)
 - Církev -> později pevná organizace
 - papež – hlava církve, je volen doživotně; konkláve = sbor kardinálů, ve Vatikánu, volba papeže
 - arcibiskupství – správní území z nejméně dvou biskupství, v ČR pražské a olomoucké
 - biskupství – v čele biskup, skládá se z farností
 - farnost – základní jednotka církevní civilizace, farář, kostel
 - kláštery – uzavřená komunita, příslušníci řeholního řádu, mužské – opat, ženské - abatyše
- Barbarské státy
 - 6. a 7. století – západní Evropa
 - Ostrogótská říše – zánik pod nájezdy Hunů

➤ Kyjevská Rus

- mezi Vislou a Dněprem
- východní Slované
- největší říše v Evropě
- Rurikovci -> Rurik (zakladatel)
- vznik trhových osad
- rozkvět za vlády Vladimíra I. -> přijal křesťanství
- byliny -> legendy o ruských bohatýrech -> Slovo o pluku Igorově

➤ Vikingové

- Seveřané, Normané, Variagové
- předchůdci Norů, Dánů, Islandců a Švédů
- vik = záliv
- expanze -> Island, Rusko, Severní Amerika (1000)
- přepadávání lodí

➤ Byzantská říše

- středem Malá Asie
- Justinián I. Veliký
 - dobytí pobřeží severní Afriky
 - po roce 550 pronikl na Apeninský poloostrov – město Ravenna
 - Justiniánův zákoník (533) – vytvořený na základě starořímského práva a krutého potlačení povstání Niká (Zvítězí!)
 - vrchol slávy říše
- Konstantinopol
 - chrám Boží moudrosti (Hagia Sofia)
- po smrti Justiniána
 - ztráta mnohých území
 - obrana před nájezdy Slovanů, Avarů, Peršanů a Arabů
 - řecký oheň

7. První státní útvary na našem území, český stát od počátků do 12. století

- Státní útvary
 - Sámová říše
 - Velkomoravská říše
 - Český stát
- od 6. století – příchod Slovanů do oblasti střední Evropy
- jazyk praslovanština – společný pro slovanské kmeny -> z něj staroslověnština
- pohané -> bůh hromu – Perun
- hlavně zemědělství
- obydlí zapuštěná do země
- řídce osídlení
- keramika bez hrncířského kruhu
- v případě nebezpečí – hradiště (hradiska) -> náčelníci
- **Sámová říše**
 - od roku 535 Germáni nahrazení Slovaný
 - střety s Avary (Turkotatarští kočovníci) - vojensky silná říše kolem Dunaje
 - vznik – ochrana proti Avarům (623) – první slovanský státní útvar
 - franký kupec Sámo – náčelník
 - ještě ne stát, spíše kmenový svaz
 - bitva u Wogastisburgu (631) – odražení Franků (král Dagobert I.)
 - po smrti Sáma -> rozpad říše
 - o dějinách se mnoho neví
- **Velkomoravská říše**
 - snaha Karla Velikého a podmanění západních Slovanů
 - snaha o christianizaci (pokřesťanštění) – misionáři (Řezno, Pasov, Salcburk)
 - 830 – křesťanský kostel v Nitře (kníže Pribina)
 - kostelíky na jižní Moravě – opouštění pohanských bohů – spolupráce se západní Evropou
 - zápasy o převahu -> Mojmír I. (Mojmírovci) -> Velkomoravská říše
 - Rastislav – pokračování v rozšiřování území
 - Svatopluk – největší rozsah říše
- **Konstantin a Metoděj (863)**
 - Rastislav -> vlastní církevní organizace na Moravě
 - bratři z řecké Soluně
 - Konstantin
 - první slovanské písmo -> hlaholice
 - církevní jazyk -> staroslověnština (církevní slovanština) – bohoslužebný jazyk
 - Metoděj
 - organizace církevního života
 - arcibiskup pro oblasti na východ od Francké říše
 - 885 – křest knížete Bořivoje (první historiky doložený Přemyslovec)

- po smrti Metoděje – spory mezi přívrženci latinské a slovanské bohoslužby
- Svatopluk podpořil latinskou bohoslužbu -> vyhnání Metodějových stoupců a žáků
- **Zánik Velké Moravy**
 - po Svatoplukově smrti – počátek rozpadu
 - Spytihněv I. (syn Bořivoje) – uznal nadřazenost východofrancké říše
 - rozpad Velké Moravy – 906 – nájezdy kočovných maďarských kmenů
- **Velká Morava – vyspělá kultura**
 - řemesla, stavebnictví, literatura
 - šperky (náušnice, gombíky = knoflíky,...)
 - Valy u Mikulčic – hradiště (pravděpodobně sídlo velkomoravského vládce)
- **Český stát**
 - v Čechách slovansky mluvící kmeny – Chorváti, Lemuzi,...
 - největší kmen Čechů – v Pražské kotlině
 - Litoměřici, Pšovane
 - kmen, který bude silnější, sjednotí zemi
 - objevují se Přemyslovci -> Přemysl Oráč
 - 2. polovina 9. století – 1. doložený panovník – kníže Bořivoj
 - manželka Ludmila (Pšovane) – 2 syni -> Spytihněv a Vratislav
 - Vratislav – žena Drahomíra - 2 synové – Václav a Boleslav
 - Bořivoj – sídlo do Prahy, výstavba pražského centra
 - Ludmila – údajně 921 uškrcena na Tetíně
 - Václav (asi 907 – 28. 9. 935 (929))
 - přijal křesťanství (křesťanství – uznávané náboženství)
 - mírový tribut – zaplatil daně kvůli míru s německým panovníkem
 - 28. 9. 935 (929) – zavražděn na přání bratra ve Staré Boleslavi
 - Boleslav I. Ukrutný
 - výpověď mírového tributu
 - boj s německým panovníkem proti Maďarům na řece Lechu -> vítězství
 - měna jedné mince -> stříbrný denár
 - mnoho dětí
 - Mlada – abatyše v 1. ženském klášteře
 - Doubravka – manželka Měška I. z rodu Piastovců
 - Boleslav II. Pobožný
 - 973 – založeno pražské biskupství (2. biskupem svatý Vojtěch – Slavníkovci; zemřel mučednickou smrtí u pohanských Prusů)
 - Hvězdno – polské arcibiskupské město
 - 995 – vyvraždění Slavníkovců v Libici nad Cidlinou -> Přemyslovci potvrdili sjednocení českého státu
 - Přelom tisíciletí – velká politická krize
 - střídání se u moci – 3 Boleslavovi synové (Boleslav III., Oldřich, Jaromír) – chvíli vládl i polský král
 - Oldřich
 - úspěšný panovník
 - 1019 – trvalé připojení Moravy
 - žena – prostá selka Božena (5 synů)

- Břetislav
 - český Achilles
 - stát přestal být závislý na Německu
 - 1039 – Hvězdno – tažení do Polska, přivezení ostatků svatého Vojtěcha do Prahy -> Hvězdenská dekreta – proti mnohoženství, opilství, vraždám,...
- Problémy s nástupy Přemyslovců
 - seniorát – na trůn nastoupil nejstarší Přemyslovec, nemusel být v přímé linii s předchozím panovníkem
 - primogenitura – na trůn nastoupil první syn v panovnické linii
- 11. – 12. století
 - 2 nedědiční králové
 - Vratislav II. – 1085
 - Vladislav II. – 1158
 - manželka Judita -> kamenný most -> zničen povodní -> Karlův most

8. Český stát za posledních Přemyslovců, hospodářské, sociální a politické poměry u nás

- **13. – 14. století = největší rozkvět českého státu**
 - Přemysl Otakar I. (1197 – 1230)
 - Václav I. (1230 – 1253)
 - Přemysl Otakar II. (1253 – 1278)
 - Václav II. (1283 – 1305)
 - Václav III. (1305 – 1306)
- **Vymřeni Přemyslovců po meči – 1306**
- **Přemysl Otakar I.**
 - sledoval boje mezi německými rody (Welfové × Štaufové) o římský trůn
 - na poslední chvíli se přidal ke Štaufům -> zvítězili
 - povznesl přemyslovskou panovnickou moc, Čechy se zařadily mezi království
 - propojování Čech se okolními německými zeměmi (pohyb lidí, zboží, politické ideje, politické vazby)
 - spor s biskupem Ondřejem – Ondřej se snažil o reformaci církve, kvůli nevelké podpoře však působil především v Římě (privilegium pro pražské biskupství – 1221 – samostatné postavení české církve)
 - dvě manželky a mnoho dětí -> jeho dcera Anežka česká (později svatořečená) – přivedla do Čech řád klarisek -> klášter v Praze Na Františku
 - **Zlatá bula sicilská (1212)** -> dědičnost české královské hodnosti – potvrzená římským císařem a sicilským králem Fridrichem II., formální potvrzení krále
 - čestný, ne poddanský vztah Čech k Říši
 - nejdůležitější listina v našich dějinách, potvrdila nedělitelnost Čech a Moravy, český král může být volen bez zásahu německé říše, nedotknutelnost českých státních hranic
 - listina podepsána v Basileji (Švýcarsko)
- **Václav I.**
 - spoluvladař svého otce, své panovnické povinnosti zanedbával
 - za jeho vlády vpád Tatarů (Mongolů) do střední Evropy
 - **Bitva u Lehnice (1241) – Slezsko**
 - Tataři porazili Poláky -> před Václavovou armádou se stáhli, protáhli Moravou a vpadli do Uher
 - Oženil svého syna Vladislava s Gertrudou Babenberskou, což mělo zajistit rozšíření českého území, ale Vladislav brzy po svatbě zemřel

- pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství papežem Klimentem VI.
- vznikl Chrám sv. Víta (dostavěn až ve 20. století – z Francie přivezena relikvie svatého Víta (kústka), Arnošt z Pardubic prvním arcibiskupem)
- 1346 – Karel IV. zvolen římským panovníkem a po smrti otce získal i titul českého krále
- 1348
 - Nové město pražské -> rozšíření území Prahy
 - Pražská univerzita – 1. středoevropská univerzita, 4 fakulty (artistická, teologická, právnická a lékařská)
 - Karolinum – dřívější studentské koleje
 - úmrtí první Karlovy manželky – Blanky z Valois
- Další manželky – Anna Falcká (Horní Falc, † 1353), Anna Svídnická (Svídnicko, syn Václav IV.), Eliška Pomořanská (Pomořany, syn Zikmund) – celkem 11 dětí
- 1355 – korunování na císaře (papež byl jeho známý)
- Praha měla největší význam po celé Evropě
- 1356 – Zlatá bula Karla IV. – výsadní postavení českých zemí v Římské říši, země koruny české – jádro Čechy a Morava, vedlejší – Horní a Dolní Lužice, Slezsko, Svídnicko, Lucembursko, Braniborsko
- 1357 – dostavěn Karlštejn (kaple sv. Kříže – místo pro uchování korunovačnických klenotů)
- 1378 – smrt Karla IV.
- Dvorním malířem Karla IV. – Mistr Theodorik (kaple sv. Kříže)
- chrám sv. Víta
 - 1. stavitel - Matyáš s Arrasu (Francie)
 - 2. stavitel – Petr Parléř (Německo) – byl i sochař -> busty Karla IV. a Václava IV.

11. České země od poloviny 15. století do roku 1619 – doba poděbradská, Jagellonci, český stavovský stát

- Bosilejská kompaktata, Landfrýd*
- Doba poděbradská
 - přechodné období
 - 1437 – po smrti Zikmunda -> království bez krále
 - na trůn – Albrecht II. Habsburský (1437 – 1438) -> umírá po dvou letech vlády
 - jeho syn Ladislav Pohrobek (narozen po smrti otce) – 1440 – 1457
 - měl vládnout už od narození -> snaha najít zástupce (nikdo nechtěl kralovat – země poničená husitskými válkami)
 - 13 let bezvládí -> potom Jiří z Poděbrad
 - ve třinácti letech Ladislav korunován králem
 - náhlá smrt v sedmnácti letech – leukémie
 - východočeský landfrýd = „zemský mír“ -> Jiří z Poděbrad (hejtman)
 - 1448 – Jiří z Poděbrad dobývá Prahu
 - 1452 – stává se zemským správcem
 - „kališnický král, král dvojího lidu“ – katolíci i husiti
 - špatný metabolismus – 200 kg
 - 1458 – Jiří z Poděbrad českým králem
 - Rožmberky a další šlechtou proklet za sympatie k husitství -> kacíř
 - nápor Turků – snaha o založení Evropské mírové unie (spojení států proti Turkům) – mírová cesta, jednání
 - nikdy nebyla založena *Jednota bratrská*
 - za boje proti Turkům -> usmíření s papežem
 - vzdal se práva na trůn pro svoje syny
 - spory s Matyášem Korvínem -> Matyáš se nechal korunovat králem
 - Jagellonci
 - mírná polská dynastie
 - zvolení Vladislava Jagellonského českým králem bylo slíbeno Jiřímu z Poděbrad
 - katolické panstvo uznávalo Matyáše Korvína – Vladislav pouze Čechy; Matyáš Morava, Slezsko, Horní a Dolní Lužice
 - 1490 – smrt Matyáše -> Vladislav králem celého území (spojení) + uherský král
 - neměl rád spory -> „král dobře“
 - Praha přestala být sídelním městem
 - 1500 – Vladislavské zřízení zemské – omezení výroby a obchodu ve městech (hlavně královských) -> měšťanům se příliš dařilo – někteří bohatší než šlechta
 - města bez politické moci (žádný hlas ve sněmu)
 - spor šlechta x města
 - Ludvík Jagellonský
 - Vladislav zemřel – Ludvíkovi 10 let – vláda místo něj Zdeněk Lev z Rožmitálu

- sochařství - samostatně stojící sochy, většinou dřevěná, malovaná
 - zúhlé (vychrtlé) postavy
 - sternulé, polychromované (malované)
 - obličej málo detailní (bez výrazu)
 - 2 typy soch - madona - Maria s narozeným Ježíšem
 - pieta - Maria s mrtvým Ježíšem sejmutým z kříže v náručí
 - Madona krumlovská, Madona plzeňská, Madona strakonická
 - Petr Parléř - bustý ve chrámu sv. Víta

- stavitelství - Matyáš z Arasu (Fr.)
pokračovatel Petr Parléř

Pozdní gotika

- Pozdní / jagellonská / vládislavská
- v důsledku husitství k nám nepronikla renesance => pokračování gotiky
- zvláště v době vlády Vladislava II. Jagellonského 1471-1526
- 1526 - nástup Habsburků
- Vladislav II. Jagellonský sídlil v Praze (Staré město)
- postavení Prasné brány => ozdoba jeho sídla
- hlavní znaky - širší lomený oblouk, někdy tvar „oslího hřbetu“
 - širší půdorys, menší výška
 - ozdobná funkce podpůrného systému (nebyl by třeba)
 - důraz na zdobnost (řezáky, chrlice)
 - záliba ve zručných bytostech (dračí, ještěři, ...)
- umělci - Matěj Rejsek z Prostějova (Prasná brána)
Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (Rejsek + další umělci)

- další dobyvačné války
- Punske války (Kartagenské) – dnešní Tunis
 - příčina – Kartágo bohatý stát, střet o Sicílii (obilnice)
 - 3 války
 - 264 – 241 př. n. l.
 - Kartágo vyhlásilo válku
 - postup přes Sicílii na Řím
 - námořní bitva – výhoda Říma
 - přeplavení se do Afriky -> vítězství
 - 218 – 201 př. n. l.
 - založení Nového Kartága na Pyrenejském poloostrově
 - vybudování armády – vojevůdce Hannibal
 - cesta do Říma přes Alpy
 - panika v Římě
 - Hannibal se obrátil zpět
 - Římané se přeplavili do Kartága
 - vítězství v bitvě u Zamy (202 př. n. l.)
 - 149 – 146 př. n. l.
 - Kartágo vyhlásilo válku
 - Římané 2 roky obléhali Kartágo
 - nakonec se vzdali, zapálení města
 - rozšíření Říma – Sicílie, Afrika, Hispánie
 - 146 př. n. l. – dobytí Řecka -> další provincie
- Spartakovo povstání (73 – 71 př. n. l.)
 - gladiátor, útěk na Vesuv
 - tisíce vzbouřenců – postup na sever, stíhání legiemi

- Langobardská říše – zánik pod vládou Franků (8. století)
- Říše Vizigótů – jih Francie, Pyrenejský poloostrov – poražení
- Vandalská říše – rozvrácena pod vládou burgundského krále
- Burgundská říše – dnešní Dánsko – zánik pod nájezdy Hunů
- Francká říše – bývalá provincie Gálie – vytrvali
- Anglosaská říše – dnešní VB
- Byzantská říše – dobytá Turky (hlavní město Konstantinopol)
- Germáni tvořili menšinu na ovládaných územích
- vnější útoky
- romanizace Germánů -> vznik nových románských národů (Italové, Francouzi, Španělé, Portugalci)
- Germáni (původně pohané) – přešli na křesťanství
- hospodářský život se přesunul na venkov
- Francká říše
 - Frankové = germánský kmen (nejprve pravý břeh Rýna)
 - na konci 5. století – král Clodvík (Ludvík)
 - vpadl do Galie, porazil další kmeny -> základ mocné říše
 - 6. – 7. století – slábnutí moci vládnoucího kmene, nahrazení dalším
 - Karel Martel
 - porazil Araby
 - Pipin Krátký (rod Karlovců)
 - král Franků
 - potvrzení dědičnosti titulu pro rod Karlovců, výměnou území na Apeninském poloostrově -> papežský (církvní) stát
 - Karel Veliký (syn Pipina) – 768 – 814
 - rozšířil území Francké říše (hranice – Labe, Ebro, Severní moře/Atlantik, Apeniny)
 - 800 – korunován císařem -> obnovení císařství na západě
 - uměl psát, 5 jazyků
 - písmo: karolinská minuskula
 - Čáchy
 - centrum vzdělanosti (geometrie, historie, medicína, filosofie,...) – Petr Pisánský, Alquin z Yorku Einhardt
 - provoz škol
 - po smrti Karla -> počátek rozpadu říše
 - 843 – Verdunská smlouva (rozdělení říše)
 - Západofrancká říše (Francie)
 - Východofrancká říše (Německo)
 - Lotharingie (území kolem Rýna, S Itálie a Burgundsko) – později zanikla
 - 911 – vyměření Karlovců
- „Německo“
 - Saská dynastie = Otóni
 - otónská renesance – návrat k antice
 - Ota I. – 962 – založení Svaté říše římské (německé) – v čele císař a papež

6. Evropa kolem roku 1000, vznik států Anglie, Francie, Německo a křížové výpravy

➤ Anglie

- Anglický ostrovní stát
- v novověku jedna z nejvýznamnějších velmocí
- složitý zrod
- 5. století – odchod římských legií z Británie, ponechání keltského obyvatelstva osudu
- 6. století – pronikání germánských kmenů (Anglové, Sasové, Jutové = Anglosasové)
- 7 malých království
- Keltové -> do oblasti Walesu, Skotska a sousední ostrov Irsko (několik roztržitých státek)
- Irsko – přijetí křesťanství již v 5. století -> pronikání křesťanství mezi Anglosasy
- misionáři z Říma
- centrem katolické církve – arcibiskupství v Cantenbury
- 8. – 11. století – časté nájezdy Vikingů (hlavně Dánové) – ovládli sever
- konec 9. století – Alfréd Veliký – sjednotitel anglosaských území -> porážka Vikingů -> pouze území na sever od Temže
- 1066 – bitva u Hastingsu – normanský vévoda Vilém porazil Anglosasy
- Vilém Dobyvatel – anglická koruna
- nová vládnoucí vrstva anglického státu
- francouzština (Normandie) na dlouho jazyk královského dvora
- většina prostých obyvatel – pozvolna vznikající angličtina (mísení germánských slov s keltskými výrazy) – mnoho slov i z francouzštiny a latiny

➤ Francie

- západofrancká říše
- až do roku 987 – rod Karlovců -> nedostatečný vliv (feudálové vlastníci ohromné množství půdy se na panovníka neohlíželi)
- vévoda Hugo Kapet – oblast mezi Loirou a Seinou (Paříž)
- po vymření Karlovců na trůn Kapetovci
- dědičnost trůnu -> nejstarší syn
- celé francouzské území roztrženo do mnoha lén
- připojování majetku zemřelých k majetku královskému -> scelování území
- pomoc církve
- „boží mír“ -> proti výbojným feudálům
- Kapetovci -> mocný a vyspělý stát

➤ Svatá říše římská („Německo“)

- počátek 10. století – potíže východofrancké říše
- vpády maďarských kočovníků
- zápas mezi významnými rody
- po vymření východofranckých Karlovců

- saský vévoda Jindřich I. Ptáčník -> těžiště vlády v severoněmecké oblasti
 - potomci -> rozšiřování území východním a jižním směrem
- Ota I. – zájem o Itálii (rozdobená do malých státních útvarů)
 - 962 – přijetí císařské koruny od papeže
 - první krok ke vzniku Svaté říše římské (název od 12. století)
 - nadnárodní útvar – světská vláda -> císař
 - postupně území – Německo, severní Itálie, Rakousko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, část Francie, ČR a Slezska
- moc německých císařů nebyla uznávána – italské státy, východořímští císaři, Francie
- nedostatek vojenských a hospodářských sil
- vládu uznávaly jen německé oblasti -> římsko-německý císař
- římský (německý) král – volba německé šlechty ve Frankfurtu nad Mohanem
- korunovace v Cáchách
- teprve potom – možnost získat císařskou korunu (nejprve však nutnost koruny langobardské (italské))
- 2 císaři
 - Ota II. a Ota III. – syn a vnuk
 - výboje na jih i na východ (polabské a pobaltské oblasti)
- základy středověkého Německa – složitý vývoj
- až do novověku neexistoval jednotný celek
- žádný kmen neměl převahu, královský trůn nedědičný
- Polsko (2. polovina 10. století)
 - tři kmeny – Polani, Vislani a Slezani
 - zakladatel rodu Piastovců – chudý oráč Piast
 - první doložený vládce – Měšek (Hvězdno) – ovládl Slezsko
 - syn Boleslav Chrabrý – obdivovatel svatého Vojtěcha
 - získal i královský titul
 - Boleslav II. Smělý – sídelní město Krakov
- Bulharsko – 8. století – Tataři, založeno chánem Asparuchem
- Uhersko – 10 století – Štěpán I. z rodu Arpádovců
- Stát nevytvořili – Lužičtí Srbové, polabští Slované, pobaltští Slované
- Společnost
 - zdvojnásobení evropského obyvatelstva (40 milionů)
 - vyšší výkonost zemědělství – výrazné oteplení podnebí
 - zapřahání tažného zvířete při orbě
 - jařmo -> chomout
 - rádló -> záhonový pluh
 - trojpolní hospodářství (ozim, jarní obilí, úhor)
 - obilí, luštěniny a zelenina
 - kolonizace venkova – rozšiřování ploch obdělávané půdy
 - rozvoj měst (báňská města)
 - rozšíření peněz

➤ Křížové výpravy

- na konci raného středověku, kolem roku 1100
- Příčiny
 - dobytí hrobu Ježíše Krista
 - konflikt mezi křesťanstvím a islámem
- organizace – papež Urban II. (Clermont, Francie)
- křesťané si mysleli, že vedou spravedlivou válku – boj za jejich práva proti muslimům
- vojáci – mysleli, že bojem získají území na trvalé osídlení a po smrti se budou mít dobře
- 1096 – 1099 (1. výprava do Palestiny)
 - neznalost území, boj za vidinou bohatství
 - skončila víceméně úspěchem (vyhoštění muslimů)
 - Jeruzalémské království, Knížectví antiošské, Hrabství Edessa
- 1147 – 1149 (2. výprava)
 - Konrád III.
 - německá armáda přepadena Turky – většina armády zlikvidována
 - u Antiochie Němci s Francouzi zahnali Turky
 - setkání Ludvíka a Konráda v Jeruzalémě
 - chtěli dobýt Damašek – ubráněn armádou sultána Núr ad-Dínema
- 1189 – 1192 (3. výprava)
 - francouzský král Filip II. August, anglický král Richard I. Lví srdce a německý císař Fridrich I. Barbarossa
 - drancování byzantského území
 - u Ikonie napadení Turky -> nápor odražen
 - Fridrich utonul při přechodu řeky – výprava se rozpadla
 - dobytí města Akkon – boj se sultánem Saladinem po 3 roky (Angličané a zbytek Francouzů)
 - nakonec mír mezi Richardem a Saladinem – Boží hrob přístupný západním poutníkům
- 1202 – 1204 (4. výprava)
 - papež Inocenc III.
 - dobytí města Zadar
 - útok křižáků na Konstantinopol – dobyt, na trůn dosazen princ Alexios a jeho otec Izák II.
 - svržení a zabiti obyvatelstvem
 - znovudobytí Konstantinopole – drancování, vraždění
 - vznik nových celků – Latinské císařství, Soluňské království, Achajské knížectví, Athénské vévodství; byzantská rodina – Nikájské císařství
- Celkem 8 křížových výprav + 1 dětská křížová výprava (1212) – dospělí jsou poznamenáni hříchem (pravděpodobně omyl kronikářů)
- vznik řádů starajících se o nemocné – Johanité, řád Německých rytířů, Templáři
-

- spory s dědicem trůnu -> Přemyslem (odboj proti otci) – domácí válka ukončena kompromisem za převahy Václava

➤ Přemysl Otakar II.

- „král železný a zlatý“
- význačný vojevůdce
- křížové výpravy – založil Kaliningrad u Baltského moře
- markrabě moravský
- původně měl být knězem, ale po smrti staršího bratra se stal českým králem
- oženil se s Markétou Babenberskou (asi 50 let, ošklivá), aby připojil podstatnou část nového území k českým zemím -> nemohla mu dát potomka -> papež schválil rozvod
- druhou manželkou Kunhuta Haličská (údajně nejkrásnější žena té doby) -> uherská princezna – 4 děti a několik levobočků
- zakládání královských měst – hospodářské opory panovníka (velké příjmy) -> nevládl z jednoho centra, ale pohyboval se
- rozšiřování území k jihu až do oblasti dnešního Slovinska -> největší rozkvět panství
- Bitva u Kressenbrunn (1260)
 - Přemysl Otakar II. × Béla IV. (uherský král)
 - vítězství Přemysla Otakara II. -> získal Štýrsko
- připojení Korutan a Kraňska
- Desky zemské – knihy s tresty a majetkovými přesuny -> zemský soud - shořely
- ucházel se o titul římsko-německého císaře – nakonec zvolen neznámý Rudolf Habsburský (1273), aby s ním mohlo být manipulováno -> Přemysl jeho volbu neuznal a postupně se ocitl v izolaci -> v Čechách proti němu povstala šlechta, nakonec se musel vzdát Alpských držav (o volbě panovníka rozhodovalo 7 kurfiřtů)
- Bratislavský mír (3. 7. 1271) – Štěpán V. × Přemysl Otakar II.
- Bitva na Moravském poli (1278)
 - střet Rudolfa Habsburského a Přemysla Otakara II. -> porážení Přemysla Otakara II. a jeho smrt

➤ Václav II.

- po smrti Přemysla Otakara II. měl na trůn nastoupit teprve sedmiletý prvorozený syn Václav II. -> jeho zástupce Otta Braniborský (1278 – 1283)
- Braniboři v Čechách -> Václav II. odvezen na Bezděz, kde žil v bídě pouze ve společnosti kněze, ve dvanácti letech nastupuje na trůn (Otta Braniborský odstraněn šlechtou) – politický blok proti Otovi v jižních Čechách
- diplomacie, vyčkávání, uplácení, se šlechtou se dělí o moc, do dovršení jeho zletilosti za něj vládl Závíš z Falkenštejna (z rodu Vítkovců), který

byl nepřítelem jeho otce Přemysla Otakara II., jenže po jeho smrti si vzal Václavovu matku Kunhutu

- manželka Guta
- Václav nechal Záviše táhnout po všech hradech v Závišově vlastnictví a vyžadoval jejich navrácení do státního vlastnictví (Záviš popraven před branami zámku Hluboká)
- Rozdělení královské moci na dvě sféry
 - Dominium generale – rozhoduje šlechta, nepřímé královo dědictví, zemské desky a soud
 - Dominium speciále – rozhoduje král, daně, dědičné vlastnictví, odmítnout královský regál -> království v užším významu
- Zbraslavský klášter – dříve lovecký dvůr, věnován řádu cisterciáků, pohřebiště Přemyslovců

- získal rozsáhlá území v Polsku, což mu zajistilo titul polského krále
- začal v Kutné Hoře těžit stříbro, z něhož razil pražské groše (tehdejší nejhodnotnější evropská měna)
- předtím než zemřel na tuberkulózu, zajistil svému synovi kromě české a polské také korunu uherskou
- spojil hlavní části Polska a získal polskou korunu – sňatek s Eliškou Rejčkou
- Královské horní právo (1300) – *ius regale montanorum* – Horní zákoník -> o těžbě stříbra v Kutné Hoře, upravoval podmínky pro těžbu a zpracování stříbra, upraveny poměry horníků (6 hodin v podzemí, 6 hodin na povrchu)
- Měnová (mincovní) reforma (1300) – zaveden pražský groš
- vymření Arpádovců (1301) – titul uherského krále
- **Václav III.**
 - králem se stal ve svých šestnácti letech
 - musel se vzdát uherské koruny, protože papež i uherská šlechta se stavěli proti němu
 - jel na vojenské tažení do Polska obhájit polskou korunu
 - zavraždění Václava III. v Olomouci (4. 8. 1306) -> vymření Přemyslovců po meči (konec jediného čistě českého rodu a jeho čtyř set leté vlády) – zavražděn neznámým pachatelem (možná Konrád z Boltenštejna), nevědělo se ani, kdo vraha poslal (česká šlechta, Poláci, Viola (manželka), císař SŘŘ)
- Střídání na trůnu (1306 – 1310)
 - sestra Václava III. provdána za Jindřicha Korutanského ten vládl dvakrát – nejprve o trůn připraven po několika týdnech Rudolfem Habsburským – po jeho smrti vládl 3 roky (1307 – 1310)
 - Rudolf Habsburský -> „král kaše“ – i šlechtě zakazoval jíst maso, zemřel na úplavici

- pro Elišku Přemyslovnu (18 let) vybrán šlechtou manžel Jan Lucemburský (14 let)
- **Nástup Lucemburků na český trůn (1310)**

- **Společnost**

- dlouhodobý hospodářský vývoj, svobodné vlastnictví šlechty
- zaniká většina politických středisek (udržuje se Praha, Olomouc, Brno, Znojmo, Hradec nad Moravicí, Plzeň,...)
- vznikl zemský soud -> autonomní právo
- dominuje románský sloh
- velkolepé kláštery – ovlivněné blíží se gotikou (Porta Coeli, Třebíč,...)
- obliba václavských a prokopských legend – chorál Svatý Václave
- hrady již od Václava I. – Křivoklát, Nižbor, Zvíkov, Bezděz – chránily panovnický majetek – v čele purkrabí
- nejvyšším poradním orgánem byla **královská rada**

9. Český stát za Lucemburků, kultura a vzdělanost doby Karlovy

- Od poloviny 13. do počátku 14. století se Evropa loučila se starobylými dynastiemi – Přemyslovci a Arpádovci
- Nastupují nové dynastie – Anjouovci a Lucemburkové
- V prvních desetiletích 14. století – rozvoj hmotné a duchovní kultury
- Češi se chtějí vyrovnat západní Evropě – napodobování módy
- Po vymření Přemyslovců – strach z nástupu nové dynastie (dosavadní jistoty a tradice)
- Šlechta volila nového krále – Anna a Eliška z rodu Přemyslovců žádaly o zachování dynastie -> vítězství manžela Anny – Jindřich
- Habsburkové vstoupili do Čech s vojskem a Jindřich uprchl
- Krátká vláda Rudolfa Habsburského (1306 – 1307)
- Po Rudolfovi opět Jindřich Korutanský (1307 – 1310)
- Vzrůstal politický význam Elišky Přemyslovny – plánování jejího sňatku s členem Lucemburské dynastie
- 1310 – sňatek Elišky Přemyslovny (18) s Janem Lucemburským (14) -> nástup Lucemburků na český trůn
- Pro Janovy rádce byl prioritním cílem rozmach dynastie
- Jan Lucemburský
 - „král cizinec“
 - záliba ve válčení (příliš se nezdržoval na českém území)
- Česká šlechta po zkušenostech z roku 1306 v zárodku odvrátila snahu o nastolení cizí správy českého státu – Inaugurační diplom pro Čechy (1310) a pro Moravu (1311)
 - vymezoval práva a svobody
 - určoval, že majetky a úřady mohou nabývat jen Češi a Moravané
 - na svá válčení nedostane všeobecnou zemskou daň (všeobecnou daň král dostává jen při mimořádných situacích, musí povolit šlechta)

- šlechta nemusí následovat panovníka v dobovačných válkách
- Jan Lucemburský neměl v Čechách rodinu – po hádkách s Eliškou Přemyslovnou odvezl malého Václava na hrad Mělník a později do Francie
- Eliška Přemyslovna zemřela v 38 letech na hradě Loket
- Ve válkách Jan Lucemburský natrvalo dobyl území Chebska, Slezsko a Horní Lužici (kousek dnešního Německa)
- 1346 – Bitva u Kresčaku (v dnešní Belgii) – Jan Lucemburský umírá („toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal“)

Karel IV. (1346 – 1378)

- Narodil se roku 1316
- Dovezen českou šlechtou zpět do Čech
- Při svém biřmování přejal jméno od svého strýce, francouzského krále, Karla
- Neuměl česky
- Ve Francii se mu dostalo vzdělání a vychování (uměl 5 jazyků)
- V 15 letech poslán spravovat území severní Itálie
- Proti vůli Jana Lucemburského byl Karel přiveden v sedmnácti letech zpět do Čech, aby se nechal ovlivnit od šlechty a zachránil zemi
- 1333 – návrat Karla IV. z Itálie do Čech, český stát rozprodán šlechtě
- 1333 – životopis Vita Caroli quarti
- Za vlády Karla IV. se český stát stal nejvýznamnějším a nejbohatším státem
- 1344

- Karel IV. vždy zdůrazňoval svůj přemyslovský původ po matce a sepětí s dávnou slávou českých zemí
- **Kult svatého Václava**
- Název státního útvaru – **země Koruny české**
- Vyrovnaný poměr sil mezi vysokou šlechtou a církví
- Z českých zemí se stal pilíř Říše římské -> šlo o nejméně stabilnější území
- **Zakládání mnoha hradů**, které Karel pojmenovával po sobě -> Karlsberg = Kašperk, Karlskrone = Radyně,...
- **Vzestup významu Prahy – metropole a rezidence**
- Kamenný most zakončený věžovitými branami
- **1347 – 1352 – morová epidemie v Evropě**, české království leželo mimo hlavní obchodní komunikace, po nichž se epidemie šířila -> mor jen v okrajových částech

Václav IV. (1378 – 1419)

- Už při svém nástupu byl českýma římským králem
- **Neměl dobré předpoklady pro panování** -> povahově slabý, nerozhodný, nechával se ovlivňovat šlechtou, ani bojovník ani diplomat
- **1378 – končí Avignonské zajetí papežů** -> začíná církevní krize (schizma) -> 1 papež v Avignonu a proti němu zvolen papež druhý
- 1409 – zvolen 3. papež v Pise
- Měl velké spory s církví a arcibiskup se šlechtou ho nechali několikrát zavřít
- **1409 – Dekret kutnohorský**
- **1393 – umučení Jana Nepomuckého** (neprozradil královnino zpovědní tajemství)
- Oslabení pozice Prahy

10. Reformace u nás a ve světě, husitské hnutí, německá reformace a Švýcarsko

○ Jan Hus (1371 – 1415)

- narozen v Husinci
- jako mladý v Praze -> studium na univerzitě
- nejprve bakalář, poté mistr (3 fakulty), učitel na univerzitě
- představitel fakulty -> děkan -> 2X zvolen rektorem
- změna poměru hlasů při volbě na univerzitě (4 národy – český, polský, saský a bavorský) – 1:3 -> Němci přehlasovali Čechy
 - Dekret kutnohorský (1409)
 - 1 (český):3 (cizí)
 - 3 (český):1 (cizí)
- v Praze v Betlémské kapli (od 1402) – kázání proti církvi – působil na velkou skupinu lidí
- proti:
 - schizmatu (rozštěpení církve)
 - svatokupectví (prodávání odpustků)
 - nemravnosti
- zákaz kázání -> církevně proklet – neuposlechl -> zbaven všech hodností (exkomunikace) -> prohlášen za kacíře -> nad Prahou interdikt (zákaz bohoslužeb)
- odchod na Krakovec a Kozí hrádek (napsal O církvi)
- povolán na koncil v Kostnici (koncil se nesešel) – 1414 (SŘŘ)
- měl odvolat svoje kázání – neodvolal, chtěl se obhájit -> vězení, onemocněl
- druhá možnost odvolání – chtěl se obhájit -> nemocný, zlomený, ponížený
- 6. července 1415 – upálen

○ Husitské války

- Zikmund chtěl vládnout
- proti Husitům:
 - církev (papež Martin V.)
 - katolická šlechta
 - Zikmund
- Husité (kališníci)
 - univerzitní mistři
 - Jan Žižka
 - lid všech vrstev (nižší šlechta, řemeslníci,...)
 - chudina

- radikální – změnit celou společnost, proti principu feudální společnosti, adamité -> chodili nazí
- umírnění – dílčí požadavky, opravy ve společnosti, spíše domluva
- neustálý spor
- nejradikálnější odstranění Janem Žižkou – 1421 (vehnání do stodoly -> zapálení – asi 400 osob)
- Husitská společnost
 - rovnoprávní občané (oslovení „bratře“, „sestro“)
 - vojenská společnost
 - v čele města 4 hejtmané – Jan Žižka (šlechtický původ, zeman)
- ve znaku husitů (utrakvistů) – kalich a hostie
 - přijímání podobojí (víno i oplatek) – smazává se rozdíl mezi kněžím a lidmi
- Husitský program (1420) – 4 pražské artikuly
 - aby slovo boží bylo svobodně kázáno (pravda podle Bible)
 - aby byla církev zbavena světského majetku a moci
 - aby bylo přijímáno podobojí
 - aby byly trestány smrtelné hříchy (povolení husitů zabíjet)
- „Ktož sú boží bojovníci“ – bojovná píseň
- Husitské bitvy
 - po Husově smrti – nepokoje -> radikalizace společnosti
 - od roku 1415 – „poutí na hory“ – kázání pod širým nebem (Říp, Hostýn)
 - Praha – původně centrum radikálů
 - nástupce Husa – Jan Želivský (káže na Novém Městě pražském)
- 30. 7. 1419 – první pražská defenestrace (vyhození konšelů z oken) -> začátek husitské revoluce (1. násilný čin)
 - smrt Václava IV. – mrtvice po sdělení zprávy o defenestraci -> země bez krále
- 1419 – 1422 – období radikálů, Praha méně radikální, hledání nového sídla
- březen 1420 – založen Tábor (podřízení morálce, odevzdání šperků -> všichni jsou si rovni)
- březen 1420 – bitva u Sudoměře (na hrázi vypuštěného rybníka) – Husité x královské vojsko
- Zikmund v polské Vratislavi -> organizace křížové výpravy proti Husitům
- 1426 – bitva na Vítkově -> 1. křížácká bitva – 1. opravdové vítězství husitů (křížáci husity NIKDY neporazili)
- 1421 – vyhlášení 2 křížové výpravy – bitva u Žatce, bitva u Německého Brodu – 1422 – porážka Zikmunda

- červen 1421 – Čáslavský sněm – jednání o novém panovníkovi (Zikmunda nechtěli) -> zvolena 20 -ti členná vláda (šlechta a měšťané) -> končí bezvládní
- březen 1422 – popraven Jan Želivský (Praha) – odchod radikálů z Prahy do Tábora
- 1422 – odchod Jana Žižky z Tábora do Třebechovic pod Orebem – tzv. menší Tábor (radikálové) – orebité
 - po smrti Žižky (1424) – orebité -> sirotci
- 1424 – Žižka s orebity x umírnění radikálové -> bitva u Malešova
 - boj proti sobě navzájem, oslabení moci
- 11. 10. 1424 – bitva u Příbyslavi – smrt Žižky
- nástupce Prokop Holý – opak Žižky (rváč, loupeživý rytíř) – Holý (diplomat)
- 1426 – 3. křížová výprava – Ústí nad Labem – vítězství husitů
- 1427 – 4. křížová výprava – Tachov – vítězství husitů
- 1431 – 5. křížová výprava – Domažlice
 - asi 100 000 křižáků – kardinál Julián Cesarini (nepřítel Čech, slíbil papeži, že husity zničí)
 - vítězství husitů dříve než došlo k boji („Ktož sú boží bojovníci“)
 - Vavřinec z Březové
- 1433 – jednání v Basileji
 - katolíci x husiti (Prokop Holý)
 - po několika měsících – povolení pouze jednoho husitského bodu – přijímání podobojí
- 1436 – přijetí jihlavských (basilejských) kompaktát – mohou přijímat podobojí, arcibiskupem kališník Jan Rokycana, na oplátku – Zikmund přijat českým králem
- 1436 – Zikmund vyhnal Rokycana, poražení husitů (Jan Roháč z Dubé) – hrad Sión u Kutné Hory
- 1437 – náhlá smrt Zikmunda
- 30. 5. 1434 – bitva u Lipan (panská jednota x zbytek husitů)
 - poslední bitva, konec husitů

➤ Reformace ve světě

➤ Německo

- snaha napravit (změnit) zvyklosti katolické církve
- krize katolické církve (nechovala se podle zásad prvních křesťanů)
- SŘŘ (Německo) – Martin Luther (15. – 16. století)
 - doktor teologie, kazatel, mnich
 - zahájil evropskou reformaci
- 1517 – počátek reformace (Wittenberk, Sasko) – chrám sv. Petra
 - 95 tezí proti katolické církvi – vyzval k disputaci -> exkomunikován (vyloučen z církve)
 - žádal lacinou církev bez okázalých obřadů, přijímání podobojí, kázání v národním jazyce, církev bez vlastnictví půdy

- Tomáš Müntzer
 - chudší, méně vzdělaný
 - radikálnější (království boží na zemi) -> vzbouření prostého lidu
 - hrozba války v Německu („Německá selská válka“) – 1524 – 1526 – potlačena
 - zajat a popraven
- od počátku 16. století – reformní knížata = protestanti
 - vystoupila proti císaři
 - rozdělení
- Šmalkaldská válka – katolíci x protestanti
- Augšpurský mír – 1555 – domluva císaře a knížat („Koho víra, toho vládá.“) -> náboženská svoboda
- Švýcarsko
 - Jan Kalvín = „ženevský papež“
 - podpora podnikání, učení o predestinaci (práce -> bohatství)
 - země hospodářsky v dobrém stavu
 - víra v Kalvína i ve Francii -> hugenoti
- Protireformace
 - snaha katolické církve o znovuzískání neomezené moci
 - Tridentský (severní Itálie) sněm – katolická církev zakládá řád Tovaryšství Ježíšovo (Ignác z Loyoly – 1540)
 - Jezuité – ochrana Habsburků (pálení knih)

- zdržoval se převážně v Uhrách – moc v Čechách slábla -> sílil vliv panstva
- spojení Starého a Nového Města pražského v jednu obec – bez svolení krále
- hrozila občanská válka – přívrženci Rožmitála x strana Viléma z Pernštejna
- 1522 – příjezd krále do Prahy – stavům odňata správa financí, navrácení některých královských majetků
- Zdeněk Lev z Rožmitálu – abdikace -> Karel Minsterberský (vnuk Jiřího z Poděbrad)
- odjezd z Prahy -> opět oslabení moci
- vpád tureckého sultána Sulejmana do Uher -> tažení na obranu
- 29. srpna 1526 – bitva u Moháče
 - ohromná přesila Turků, armáda převálcována, král zahynul – zbroj ho stáhla do bažin
- vymření česko-uherské dynastie Jagellonců
- 1526 – nástup Habsburků na český trůn

➤ Stavovský stát

- forma monarchie – státní moc rozdělena mezi panovníka a sněm, panovník vnímán spíše jako reprezentace státu, sněm má zákonodárnu moc a volí panovníka
- stav – skupina lidí se stejným přístupem, stejnými podmínkami v oblasti řízení státu, stejný původ
 - stav šlechtický
 - stav duchovenský
 - stav měšťanský (nový stav)
- v 15. století – stavy s velmi silnou pozicí – rozhodovali prakticky o všem na úkor panovníka

12. Zeměpisné objevy: příčiny, průběh a důsledky

Hlavní éra v 15. – 16. století

Již kolem roku 1000 Leif Erikson – Severní Amerika

Hlavní dobovatelské národy – Španělé a Portugalci, ale také Britové či Nizozemci

Předpoklady

- Zdokonalení kompasu (určení přesné zeměpisné šířky a délky – na moři)
- Zdokonalení dalekohledu
- Ital Galileo Galilei – tvrzení, že Země je kulatá, heliocentrismus
- Zdokonalování lodí (lodě nemusely kopírovat pobřeží) – karaky, karavely,...

Příčiny

- Turci (Osmanská říše) – rozvoj od 11. století, ohrožování Byzantské říše, ve 14. století pronikly na Balkán -> bránili v cestách do Asie po pevnině
 - 1453 – dobyli Cařihrad (hl. město Byzantské říše), obsadili východní cesty do Indie a JV Asie -> potřeba najít novou západní cestu
 - Martin Behaim – tvůrce prvního globusu (špatně)
 - reconquista -> znovuvytlačení Arabů z Pyrenejského poloostrova – sňatek Isabely Kastilské (Kastilie) a Ferdinanda Aragonského (Aragon) -> vznik Španělska
 - 1492 – dobytá Granada (poslední místo na jihu, kde se shromažďovali Arabové) -> skončila reconquista
- Suroviny (čaj, koření, zlato,...)
- Snaha získat nová území

Průběh

- Jindřich Mořeplavec
 - Portugalský princ
 - 1434 – obeplutí mysu Bojador (26° s. š.) - Západní Sahara
- Bartolomeo Diaz
 - Portugalec
 - plavba podél pobřeží Afriky
 - 1488 – obeplutí mysu Dobré naděje (Bouřlivý mys)
- Vasco de Gama
 - Portugalec
 - 1497 – 1524 – tři cesty do Indie
 - nemoc kurděje – z nedostatku vitamínu C
- Kryštof Kolumbus
 - Ital (z Janova)
 - pocházel ze zámožné rodiny, vzdělaný
 - několikrát obžalován z kacířství
 - spočítal, že mezi Portugalskem a Čínou je pouze 135°
 - podpora od Isabelly Kastilské
 - tři lodě – Santa Maria, Pinta, Niña

- výprava na cestu v srpnu 1492
- po 37 dnech dorazili k břehům Bahamských ostrovů (mysleli si, že jsou v Indii -> původní obyvatelé označeni za indiány)
- ~~1492~~ 12. 10. 1492 – objevení Ameriky (nejprve ostrov Guanahaní (Bahamy), poté Kuba a Hispaniola)
- stal se držitelem nově objeveného území, obrovský úspěch první výpravy
- další výprava v roce 1493 – oblast Velkých a Malých Antil
- třetí výprava ~~1498~~ – založení Santa Dominga, dopluli až ke břehům Jižní Ameriky 1498
- čtvrtá výprava 1502 – nemířil na Hispaniolu, plavba ke břehům Střední Ameriky
- Zemřel v chudobě
- Amerigo Vespucci
 - Ital
 - doprovázel další výpravy do Ameriky
 - napsal knihu Nová země (detailní popis krajiny,...), velmi oblíbená
 - Nová země -> Amerigova země -> Amerika
- Vasco Nunez Balboa
 - Španěl
 - 1513 – přešel Panamskou šíjí
 - první sídlo Evropanů na Americkém kontinentě
 - Tichý oceán označil jako Jižní moře
- Fernando Magalhaes
 - Portugalec ve službách Španělska
 - 1519 – 1522 – obeplutí zeměkoule
 - 5 lodí, 200 mužů
 - západním směrem -> hledání konce Jižní Ameriky (kopírování pobřeží až po Ohňovou zemi, Magalhaesův průliv)
 - během plavby ani jedna boře -> Tichý oceán
 - zpět do Španělska se vrátilo jen 18 nemocných mužů bez Magalhaese -> na Filipínách přepadení lidožrouty
- Francis Drake
 - Angličan
 - během 70. let 16. století obeplul Jižní Ameriku
 - přes Indický oceán návrat do Anglie
 - přepadával španělské lodě
- Willem Janszoon
 - Holanďan
 - 1606 – objevení Austrálie
- Dobytí pólů
 - S – Robert Peary (Kanadčan) – 1909
 - J – Roald Amundsen (Nor) – 1911
- Čeští cestovatelé
 - Emil Holub – koncem 19. století podniká několik výprav do Afriky, detailně se věnuje oblasti Viktoriiných vodopádů

- Miroslav Zikmund & Jiří Hanzelka – 1947 – 1950 -> cesta po Africe a J Americe, 1959 – 1964 -> Asie a Oceánie

➤ Důsledky objevů

- První koloniální dělení světa
 - soupeření Španělska a Portugalska o území Ameriky
- Demarkační čára
 - vedla Atlantským oceánem -> východní část Portugalska, západní část Španělsko
- Koloniální války
 - konquistadoři (Španělé) × Aztékové (Mexiko) – Aztéckou říši dobyl Hernando Cortéz (1519 – 1521)
 - říši Inků dobyl Francisco Pizarro (1531 – 1533) -> dnešní Peru
 - Španělé způsobili zánik těchto dvou kultur (Kvůli zlatu a bohatství)
 - nové plodiny, nová zvířata (brambory, kukuřice, rajčata, paprika, kakao, cukrová třtina, tabák, bavlna, lama, krocán)
- Hospodářský úpadek Španělska a Portugalska -> pokles hodnoty peněz -> cenová revoluce, přicházejí o svoji moc, hybnou ekonomickou silou v Evropě se stává Velká Británie, Nizozemsko,...

13. Třicetiletá válka v Evropě a u nás, příčiny, fáze, průběh a důsledky

- 1618 – 1648
- zapojení celé Evropy do války – dříve celý svět
- rozdělení Evropy
 - tábor katolický (Katolická liga) – Španělsko, Svatá říše římská, Francie
 - tábor protestantský (Protestantská unie) – Anglie, Nizozemí, Norsko, Švédsko, Dánsko
- náboženské, hospodářské i politické příčiny
 - snaha o prosazování katolictví i přes Augšpurský mír a Rudolfův majestát, napjatá situace mezi Španělskem a SŘŘ, nespokojenost s územním uspořádáním
- Habsburkové ztráceli moc – snaha získat ji zpět
- **1. fáze – válka česká (1618 – 1620)**
 - jaro 1618 – sjezd nekatolických stavů v Praze (Jindřich Matyáš Thurn – evangelík)
 - třetí pražská defenestrace (předtím 1419 a 1483) – dva katolíci – Vilém Slavata a Jaroslav Bořita z Martinic – vyhození z okna -> lehká zranění
 - počátek otevřeného povstání českých nekatolických stavů proti Habsburkům a třicetileté války
 - zvolení vlády 30 direktorů (10 pánů, 10 rytířů, 10 měšťanů)
 - 1619 – smrt císaře Matyáše I. -> za něj Fridrich Falcký – kalvinista, německý kníže, vůdce Protestantské unie v říši
 - Habsburkové se nechtěli vzdát království -> začalo se válčit
 - podzim 1620 – vstup vojsk Katolické ligy a habsburských oddílů do Čech
 - 8. 11. 1620 – bitva na Bílé hoře – bitva necelé 2 hodiny – stavovské vojsko -> těžká porážka
 - Fridrich opouští Prahu -> „zimní král“
 - následky bitvy na Bílé hoře
 - návrat Ferdinanda II. na český trůn
 - rekatolizace
 - útěk mnoha vůdců povstání do ciziny – někteří 21. 6. 1621 – poprava 27 českých pánů (3 páni, 7 rytířů, 17 měšťanů) na Staroměstském náměstí – např. Václav Budovec z Budova, Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic a lékař Jan Jesenius
 - mimořádný soud (v čele Karel z Lichtenštejna) – konfiskace majetku (obohacení Albrechta z Valdštejna)
 - 1627 – Obnovené zřízení zemské – pouze katolicismus, dědičné právo Habsburků na český trůn, němčina zrovnoprávněna s češtinou,
 - velká vlna emigrace – 30 000 lidí, emigrace x přejítí ke katolicismu,
- **2. fáze – válka falcká (1621 – 1624)**
 - další porážení protestantů
- **3. fáze – válka dánská (1625 – 1629)**
 - hlavní postava dánský král Kristián IV.
 - Albrecht z Valdštejna najat císařem římské říše – na obranu
 - Haagská koalice – Nizozemí, Anglie, Dánsko, S SŘŘ -> proti Habsburkům

- Kristián IV. – velitel vojsk Haagské koalice
- Kristián přes Moravu a Slezsko až do Uher, vytlačen zpět
- 1626 – bitva u Desavy – porážka koalice
- 1626 – bitva u Luteru – další porážka koalice, Valdštejn získává české državy
- Ferdinand II. – restituční zákon – navrácení majetku církvi
- 1630 – Ferdinand II. sesazuje Valdštejna ze všech funkcí, restituční zákon zapomenut
- 4. fáze – válka Švédská (1629 – 1635)
 - Valdštejn varoval císaře Ferdinanda II. před spojením protestantských knížat se švédským králem Gustavem II. Adolfem
 - 1630 – Gustav II. se spojil s protestanty – vylodění na ostrově Uznojem
 - Švédí spolu se spojenci na území SŘŘ
 - Sasové – vstoupení na území Čech a obsazení Prahy
 - Češi vidí naději – zvažování přetáhnutí Valdštejna na jejich stranu, jenže Ferdinand ho znovu žádá o pomoc
 - 1632 – bitva u Lutzeniu – převahu má Valdštejn, Gustav umírá
 - Albrecht vyjednává se Sasy + s Francouzi a Švédy -> měl být korunován českým králem
 - 1633 – bitva u Stinavy – Albrecht poráží Švédy, propuštění švédských vojáků a zadržených za stavovského povstání, další sesazení Valdštejna
 - 1634 – Albrecht z Valdštejna zavražděn Habsburky v Chebu
 - 1635 – „pražský mír“ -> Horní a Dolní Lužice patří Sasku (ztráta území dobytého Karlem IV.)
- 5. fáze – válka francouzsko-švédská (1635 – 1648)
 - vstup Francouzů do války -> vyhlášení války španělským Habsburkům
 - do Prahy vstupují švédská vojska -> drancování, okrádání
 - 1644 – mírová jednání – Vestfálsko (města Munster a Osnabruck) – nic nevyřešeno
 - 1645 – bitva u Jankova – jedna z nejkrvavějších bitev třicetileté války – Švédí poráží Habsburky
 - 1648 – Vestfálský mír
 - v Čechách se ale stále bojuje – bránění Švédům v zabránění Nového a Starého města – ukradení mnoha cenných předmětů
- Marianský sloup – postaven na oslavu porážky Švédů, 1918 – stržen, chápán jako symbol nadvlády Habsburků
- Nejvýznamnější mocnosti po válce- Švédsko, Francie
- Švédové – území rozšířili do SŘŘ
- Francie – území španělských Habsburků + SŘŘ
- uznání Nizozemí jako nezávislého státu

- ikrustace – zaměření na detail (oko)
- Myron – Diskobolos (muž vrhající disk) – šroubovitý pohyb, odlito z bronzu
- Polykleitos – Doryforos (muž nesoucí kopí)
- Praxitelés – Delfský vozataj
- Feidias – sochy na akropoli v Athénách, Pallas Athéna; socha boha Dia v Olympii (zničená zemětřesením)
- malířství
 - vývoj oproti staroorientálním státům
 - mnoho děl se nedochovalo
 - nemalovalo se na plátna
 - naznačení klasické lineární perspektivy (obrazy již měly „hloubku“)
 - fresky – ozdoba bohatých domácností, veřejných budov,...
 - mozaiky – velké množství barevných krychliček – na podlahách
 - malba na vázy (dochovalo se) – užité umění, černá a červená barva
 - černo figurální umění (černé postavy, červené pozadí)
 - červeno figurální umění (červené postavy, černé pozadí)
- náboženství, slavnosti a hry
 - polyteismus – Olymp, Zeus
 - věštírna v Delfách
 - slavnosti zasvěceny bohům
 - olympijské hry (novodobé od 1896)
 - pythijské hry
- Helénistické Řecko
 - konec samostatnosti Řecka
 - 4. – 2. století př. n. l. – říše Alexandra Makedonského
 - umění – spojuje antické a orientální prvky
 - umělecké školy – seskupení umělců na jednom místě, tvorba má charakteristické znaky
 - škola v Pergamonu (Malá Asie) – Diův oltář v Pergamonu
 - Rhodos – sochařská škola – Rhodský kolos – bůh Helios/Apollon
 - Alexandrie – Egypt – Alexandrijská knihovna – Řecká a orientální literární díla
 - malířství a sochařství
 - opouští se klasické linie
 - oblíba v tělesných deformacích – přehnané svalstvo, staří chátrající lidé, opilí, tuláci, zranění
 - dekadence, expresivita
 - Laokón – trpící stařec
- Řím
 - výchova, vzdělání a náboženství
 - ovlivnění etruskou a řeckou kulturou – nové vlastní závěry
 - cílem výuky – množství poznatků, úcta k tradicím a římskému státu
 - řecký mytologický systém – nová jména (Zeus -> Jupiter, Héra -> Juno, Afrodita -> Venuše, Hermes -> Merkur, Demeter -> Ceres, Dionýsos -> Bacchus,...)

- jeden z divů světa, UNESCO
- 2. století n. l.
 - největší rozkvět a rozloha Říma
 - Traianus a Hadrianus
 - Limes Romanus – opevněný val proti barbarům, na severu – Hadrianův val – nejsevernější římská hranice (Anglie a Skotsko)
 - technické stavby
 - silnice – Řím -> Brindisi – Via Appia
 - mosty – viadukty – Traianův most přes Dunaj – klenba
 - akvadukty – vodovod – přívod vody do města
 - oslavné stavby
 - oslavování císařů
 - zpodobňování císařů – realistické obličej
 - vítězný oblouk – oslava císaře a jeho vítězství – Titův oblouk, Konstantinův oblouk
 - vítězný sloup – Traianův sloup
- malířství
 - dochování maleb především v Pompejích (79 n. l. – výbuch sopky Vesuv) -> zakonzervování města, dochování antických maleb – často neporušené – důkaz o životě v době císařské
 - náznak perspektivy, realistický obličej (velké oči)
 - Egypt – malby na dřevěných deskách (oáza Fajjúm)
- křesťanská antika
 - edikt milánský – 313 n. l. -> konec ukrývání křesťanů
 - funerální umění – pohřbívání mrtvých v katakombách, zdobení křesťanskými motivy
 - výzdoba stěn – atributy – kříž, ryba, beránek, apoštolové, Marie, Josef, anděl, hvězdy, Bůh = tvůrce (vládce) – obličej dědečka

- 313-5. stol. n.l.

- kostely (převzetí typu staré římské baziliky)
bazilika - původně tržnice - později chrám
zasvěcený svatému

- trojlodní půdorys / bazilika

- křtitelnice - místnost nebo kamenná nádoba

15. otázka

Středověká kultura

- od roku 476 n.l. - mezník

- vyvrácení Římské říše

- Římská říše přetrvává

- na území Římské říše přišel
velký počet barbarů

- stěhování národů - příčina rozpadu ZŘ říše

- Ostrogóti - Itálie

- Vizigóti - Šp.

- Vandálové - vyplenění Říma, do S Afriky

- Sasové, Skirové, Jutové, ...

- obrovský kult. úpadek (ještě na pozici pravěku)

- vytvoření barbarských států, které přetrvaly jen
pár desítek let

- pozvání různých učenců ze všech oborů a států do Cech
 - centrum vzdělanosti
 - geometrie, historie, filosofie, medicína
 - Petr Písaňský, Alcuin z Yorku, Einhard (osobní životopisec) - učení akademie
- provoz škol
- uměl psát, uměl 5 jazyků
- písmo Karolinská minuscule
- po smrti Karla Velikého - 9. století (814)
- počátek rozpadu říše
- 843 - Verdunská smlouva
 - rozdělení říše na 3 části mezi vnuky Karla Velikého (později jen 2)
 - sever, západ, východ
 - ↘ France
 - ↘ „Německo“
- počátek 10. století - vymření Karlovců - 911
- „Německo“ - Saská dynastie = Otóni
 - otónská renesance - opět návrat k antice
 - Ota I. - 962 - založení Sväte říše římské (německé)
 - v čele císař a papež

Arabská kultura

- středem Arabský poloostrov (západní pobřeží)
 - Mekka, Medina - dvě střediska, soustředění šlechty
 - beduíni - kočovní obyvatelé
- šlechta chtěla ovládat nemejetně prostřednictvím náboženství
- nejdříve uctívání kamene Raba (meteorit)
- 6. stol. - prorok Mohamed - víra o rovnosti před bohem
 - vyhnaní M. z Mekky do Mediny - 622
 - 622 - počátek arabského letopočtu - hidžra
- učedníci v první pol. 7. století po M. smrti vytvořili svatou knihu - KORÁN (muslim, Allah)
- 711 - přechod z Afriky do Evropy (Pyrenejský poloostrov)
 - zničení Visigótské říše
 - vytvoření Arabského kalifátu - vrchol evropské civilizace
- střet islámského a křesťanského světa
- chrožování Franské říše - boj Karla Velikého
- pěstovali vědu, filozofii, medicínu
- stavba kamenných měst s vodovody, knihovny, univerzity, lázně, měšity, minarety
 - podkovovitý oblouk
- městská střediska na Pyr. poloostrově - Cordoba, Sevilla, Granada
 - významní učenci v těchto městech -
 - filosof Avicenna (Ibn Sina) z Persie
 - skoro 200 děl
 - filosof, lékař
 - Averroes (Ibn Rušd)
 - působil jen ve Španělsku
 - filosof, lékař, právník
- arabské číslice - počátek používání v Evropě (původně Indické)

- od 10. století převaha křesťanství v Evropě
- kalifát se začíná rozpadat
- snaha o porážení Arabů na Pyr. pol.
- boj trval stovky let - Píseň o Cidovi
- od 11. stol. - tažení křesťanů proti Arabům - REKONQUISTA
 - "světá válka" trvojiu stovky let
 - vítězství křesťanů
 - postupné zahnání Arabů do Afriky
 - poslední útočiště Granada - 1492
 - 1453 - Turci dobyli Istanbul
- od 11. stol. na východě (Arab. pol.) dobyti Arabů Turky
 - převzení islámu Turky

Velká Morava

- 8. století
- střed - Jižní Morava: Mikulčice, Raasd, Staré Město u Uherského Hradiště, Pohansko, ...
- Slovensko: Nitra
- Panonie = dnešní Maďarsko
- žádné stavby se nedochovaly, jen základy
 - rotundy apsida
 - baziliky
- v Mikulčicích zřejmě pohřben Metoděj (+885)

- podpoření přemyslovců - od Přemysla Otáče až po první potvrzení Př.

GOTIKA

13.-14. století

- pojmenována později podle barbarických Goťů
- hanklivé renesanční označení
- obrovsky spojen s křesťanstvím
- univerzální sloh
- přicházející z Francie (opatství St. Denis)
- transcendentálnost = nadpřirozenost, nadsmyslovost, nadčasovost
- spojení církevní moci se světskou
- člověk měl bez otáček vzkličet k Bohu
- lomený oblouk - ve všech prvcích
- představuje pokoru k Bohu, strach před Bohem, askese = odříkání, život v chudobě, bez hříchů

- křížba - prvek okna

- žebrová klenba - složitější než křížová
- gotické okno - křížba = kamenné prvky vyplněné sklem
- barevná vitráž - výplň
- rozeta - barevně vyplněné okno v průčelí budovy
- opěrný systém - opěrné sloupy } funkční prvek, později i ozdoba
- opěrné oblouky }
- gotické věžičky - šláhy

Francouzské stavby - katedrály - Amiens, Reims (korunovační místo)
Notre-Dame Paříž, Chartres
Papežská paláce v Avignonu

Benedikt Ried (Rejt) - Vladislavský sešl (krouženi klenba) - jediná
míst Pavel z Levoče - řezbář - největší oltář v E. (50 m)
- v kostele v Levoči

15. století - knihtisk - Jan Gutenberg (Němec)

- postupně zpřístupňování lidem

- do roku 1500 - INKUNABULE

- první v Čechách - Trojanská kronika

- nejvýznamnější - Bible královská (6 dílů)

➤ Itálie

- Masaccio
 - zakladatel renesančního malířství
 - severozápadní Itálie -> Florencie
 - přináší do malby renesanční perspektivu
- Sandro Botticelli
 - představitel rané/vrcholné renesance
 - mýtické alegorické obrazy
 - Zrození Venuše (=ideál renesanční krásy, symbol plodnosti a rození)
 - Primavera (Jaro) – alegorické ztvárnění jara
- Leonardo da Vinci
 - vrcholná renesance (Řím, Florencie, Miláno)
 - různé druhy umění, technika, biologie,...
 - umělec i vědec
 - často tmavé pozadí, kouřový opar
 - realistické znázornění lidského těla
 - Podobizna dámy (Gioconda) = Mona Lisa
 - olejomalba na dřevě, Florencie, záhadná dáma s tajemným pohledem
 - Dáma s hranostajem
 - renesanční příklon k přírodě

- Poslední večeře
 - freska na zdi
 - v refektáři (jídelně) kláštera v Miláně
 - 13 postav (Ježíš Kristus a apoštolové)
- Klanění Tří králů
 - deskový obraz, olej na dřevě
- Rafael Santi
 - vrcholná renesance
 - portréty Madony
 - Madona sixtinská – pro papeže ve Vatikánu
- Michelangelo Buonarroti
 - vrcholná/pozdní renesance
 - malíř, sochař, architekt (Bazilika svatého Petra v Římě)
 - tvůrce fresek v Sixtinské kapli
 - Poslední soud – freska na klenbě v Sixtinské kapli
 - Stvoření světa, Adam a Eva
 - sochy
 - David (Florencie) – nadživotní velikost
 - Mojžíš (Řím) – náhrobek papeže
 - madony, piety

- Giuseppe Arcimboldo
 - obrazy sestavené z přírodnin
 - Čtyři roční období (i živly)
 - portrét císaře Rudolfa II. – z ovoce a zeleniny
- Bartolomeus Spranger

Humanismus

- v severní Itálii
- odklon od náboženství k přírodním vědám
- zdokonalování vynálezů (dalekohled,...)
- geocentrická soustava (Země středem vesmíru) už neplatí
- heliocentrismus (Slunce středem soustavy) = kacířská myšlenka
- Inkvizice (od 13. století)
 - instituce vyhledávající nepřátele víry
 - vědci označování za kacíře
 - Mikuláš Koperník – Polák, zemřel v polovině 15. století, tvůrce heliocentrismu
 - Giordano Bruno – Ital, dominikánský mnich, zastánce heliocentrismu, obviněn z kacířství, upálen
 - Galileo Galilei – polovina 17. století, vězněn, mučen Inkvizicí
- 15. století – Johan Gutenberg – knihtisk -> inkunabule
- následovaly zámořské objevy -> počátek novověku
- podpora cestování -> Palestina, Blízký Východ

Gianlorenzo Bernini - Italský architekt

- Kolonáda před bazilikou sv. Petra ve Vatikánu
- bronzový baldachýn

Francesco Borromini - vnější průčelí baziliky sv. Petra (kupole)

- stavby byly často kopírovány (chrám sv. Mikuláše, St. Paul's cathedral, ...)

- klasiciující baroko - Francie, VB

- odkazuje na renesanci (průčelí odkazující na antiku)

- Versailles - geometricky souměrné

- monumentální stavby (rozseklé)

- praváhlá okna, sloupová řada, francouzské zahrady

- Schönbrunn

Jules Mansart - plány zámku Versailles

Johann Bernhard Fischer z Erlachu

Belveder - Vídeň => mansardova střecha - sedlová

Česká architektura

Kryštof Dientzenhofer - kostel sv. Mikuláše v Praze

Kilián Dientzenhofer - kostel sv. Mikuláše na Staroměstském nám.

Jan Blážík Santini Aichel - kostel sv. Jana Nepomuckého (Zel. Hora)

- goticiující baroko - lomový oblouk, kopule, ...

- Karlova Koruna, Kaple ve Smržovicích

Kostel v Sedleci u Kutné Hory

G. G. Tencala - zámek Mikulov, Valtice, Svätý Kopeček

- Matyáš Bernard Braun - sochy cností a neřestí u spížitku v Kukl
hrabě Špork

Katedrál sv. Pavla v Londýně

- rozšiřování baroka i do Ameriky

Sochařství: - emocionálna, vypětí, drapérie - pohyb látky (zmačkane),
střihová

- Guondobrenzo Bernini - extáze sv. Terezie

= jedna z nejzajímavějších etap vývoje sochařství

- dynamický expresivní výraz, krajní vypjetí polohy - obličej

- kompozičně náročné - nedrží se osy

- polychromováni - barvení a zlacení - hodně na dřevěných sochách

- hlavním materiálem kámem (mramor, v čs. zemích pískovce)

- nejrozšířenější výtvarná v skrálních stavbách

= v českých zemích - Matyáš Bernard Braun - hlavně náboženské motivy

- alegorické sochy v Kuklu

- založil sochařskou školu

- Bečlem v Kuklu - sochy zasazené v přírodě

- značně propracované

Ferdinand Maximilián Brokoff - výtvarná Karlova mostu

- nejčastěji se zobrazují světci, andělé, atributy světců

sv. Jan Nepomucký - kříž, kříž

sv. Jiří - kopl

14. Antická kultura, kultura klasického Řecka, helénské a římské období

➤ Řecko (klasické)

- písemnictví
 - 8. století př. n. l. – písmo od Fénicianů
 - abeceda alfabetu
 - nejdříve hospodářské zápisy, později literární tvorba
 - kromě Homéra – mýty, eposy a lyrické básně
 - Hesiodos, Sapfo
 - dějepisectví – Hredotos – řecko-perské války
- divadlo a řečnictví
 - vývoj ze slavností uctívání boha vína a plodnosti Dionýsa
 - přístupné všem
 - herci pouze muži – masky
 - dramata – tragédie a komedie (jednota místa, děje a času)
 - Aischylos – Oresteia, Euripides – Médeia, Sofokles – Oidipus
 - Aristofanes – Žáby (komedie)
 - řečnictví – každý politicky činný občan -> přesvědčování obyvatel, soudy
 - Demosthenes – projevy proti Filippovi Makedonskému (filipiky)
- filozofie a věda
 - filozofie = zastřešovala veškeré vědění
 - počátky – 6. století př. n. l. – Thales z Miletu, Demokritos z Abdér, Pythagoras – problémy vzniku světa, uspořádání a látky, ze kterých je stvořen
 - později – ideální uspořádání společnosti
 - vrchol – Athény – 5. – 4. století př. n. l. – Sokrates, Platon, Aristoteles
 - matematika, geometrie, fyzika – Thales z Miletu, Pythagoras, Eukleides, Archimedes
 - lékařství – Hippokrates
- architektura
 - základní slohy – dórský, iónský a korintský
 - chrámy – schodiště, tympanon, reliéf boha, architráv, vlysy, triglyfy, (Parthenón – Athény, Diův chrám – Olympia, chrám boha Apollóna – Sicílie), peristyl – původní půdorys chrámu, vždy pravouhlý
 - amfiteátry – podkovovitý tvar, výborná akustika (Epidaurus – Peloponés)
 - hipodromy, thermy, mauzolea, věštírny
- sochařství
 - kalokaghátia = ideál krásy těla i duše
 - kóre – ženská socha, kúros – mužská socha
 - archaické období
 - strnulé sochy celého těla bez drobných detailů
 - klasické období
 - často polychromované – barvené

- od 4. století n. l. – křesťanství
- písemnictví
 - kulturní jazyk – latina, ale i řečtina
 - dějepisectví – Titus Livius, Publius Cornelius Tacitus – Od založení města, Gaius Iulius Caesar
 - poezie – podle řeckého vzoru – Titus Lucretius Carus – O přírodě, Publius Vergilius Maro – Aeneis, Catullus, Horatius, Publius Ovidius Naso – Umění milovat, Proměny
 - próza – povídky i romány – Petronius – Hostina u Trimalchiona
 - drama – komedie – Plautus – Voják tlučuba, Terentius – Phormio
 - řečnictví – Marcus Tullius Cicero (filozof, politik)
- filozofie a věda
 - stoicismus – myslitel oproštěný od všech vášní – Lucius Aenneus Seneca, Marcus Aurelius
 - svatý Augustin – O obci boží
 - zájem o přírodu (Plinius Starší), ne o lékařství
 - Galenos – lékař Marka Aurelia
- architektura a výtvarné umění
 - Etruské umění
 - funerální umění – souvisí s pohřbíváním
 - nákladné podzemní hrobky – zvláštní nástěnné malby, klenba (poprvé v historii), sloup bez kanelury -> toskánský sloup
 - vrcholné sochařské umění – Kapitolská vlčice – odlitá z bronzu (Romulus a Remus až v renesanci)
 - 6. století př. n. l.
 - rozvoj umění, rozvoj Říma
 - Římané navazují na klasické Řecko – kopírování architektury
 - Řím je stavěn z kamene
 - nejvíce korintský sloup
 - kopírování klasických soch – detailní zobrazení obličeje, realistický portrét, mramor nebo odlévání
 - 1. století př. n. l. – 3. století n. l.
 - Octavian Augustus
 - Forum Romanum – uprostřed města
 - budování kamenných cest a silnic
 - podpora literatury – Ovidius a Vergilius
 - Fláviovci – neurození císaři na trůnu
 - Flávius Vespasianus, Titus
 - Koloseum (amfiteátr Fláviovců) – 1. století př. n. l.
 - gladiátorská aréna, kruhová stavba z travertinu obložená mramorem, dříve 240 arkád v každé socha
 - Panteon (chrám)
 - korintské sloupy a etruská kopule
 - jediné okno

- VR říše - byzantská

Byzantská kultura (říše) - 476 - 1453

Byzanci → Konstantinopol → Cařihrad → Istanbul
'stará osada

- 6. stol. - císař Justinian = dosáhl největšího rozkvětu
- největší rozloha

- až na Apeninský poloostrov - vyvrátil
království Ostrogótvů - připojel
k B. říši

- tvrdá vláda s velkými tresty

- Kodex Justinianův (Corpus iuris civilis) - tvrdé tresty
- podobný Chamurapího zákoníku

- povstání Nika - "ať zvíťezí" - povstání proti Kodexu
- krutě poraženo vojsky

- Justinian musel obnovit Cařihrad

- obnovení Cařihradu = chrám Boží moudrosti (Hagia Sophia)
- zastřežena centrální kopule nad
půdorysem kříže - dnes mešita

- Cesaropapismus - císař a papež, hlava světské i církevní
- panovník zároveň hlavou církve

- Ravenna - SV Itálie -

- umělecká řemesla :

- šperkařství - granulace - natavování malých částí zlata
- filigrán - smotávání drátku
- náušnice
- gombíky
- přezky = nákonci
- náramky
- využití vulkanického skla

- křesťanství - písmo = křaholice

jazyk = staroslovenština

(Proglas, Paterik, Kyjevské listy, Moravsko-Panonské legendy)

Románská kultura 11.-12. stol.

- 1. univerzální umělecký sloh (přelévá se svých klavních znacích pro celou Evropu) - pochází z Říma
- 10. - 12. století - první počátky feudalismu
- velká moc církve - mocenská organizace
- umění = prostředek moci nad křesťany

Znaky - jednoduchý oblouk

- první typ stavby - rotunda
- bazilika

- kamenné stavby z křídlového zdiva (omítnuté i neomítnuté)
- drobné ozdoby - ozdobný vlys na stěně

- ovnitř valená klenba (jednoduchá)
- někdy překřížení dvou = křížová klenba

Církevní x světská stavba

'šlechtické'

- a) světské (šlechtické) - kamenné hrady připomínající pevnosti
- obranná funkce - hrady a příkopy
 - dnes zříceniny - Cimburk, Cheb, Prácheň, Boskovice, Potštejn, Landštejn, Pernštejn

- b) církevní (sakrační) - rotundy (sv. Jiří na Řípě, sv. Kateríny, sv. Martina, Vyšehrad, Znojmo)
- baziliky (sv. Jiří na Hradčanech, v Tišnově, Levý Hradec)

Ve světě - kostel sv. Marka v Benátkách, chrám (dóm) v Pise, šikmá věž v Pise

- stavba jednoduchých nezdobených kamenných mostů

- Juditin most (na místě Karlova mostu)

- sochařství - neuměli samostatně stojící plastiku

- pouze reliéfy (plastický výjev na stěně) - většinou drobný, roslinné motivy, mělký figurální - sernulé, nepřirozeně stojící, nedetailní obličej

- maličství - knížní - iluminace = knížní malba

- většinou ozdobné iniciály (počáteční písmena textů zvětšená a ozdobená)

- evangeliař - Vyšehradský kodex - pro krále Vratislava II. - 1085

- nástěnná - gresky - namalováni barev na vlnitou stěnu

- ovnitř rotundy sv. Kateríny - dochované i barvy - cyklus prvních Přemyslovců

Německo - Kolín nad Rýnem (Katedrála)

Rakousko - Štěpánský dóm ve Vídni

Anglie - Westminsterský palác

Stavby u nás - Hlavní město Praha (Chrám svatého Víta)

Staroměstská radnice

Týnský chrám

dům U Zvonu

Karlův most (sochy barokní) - obě věže

Karlovo náměstí - studentská kolej

- v klášterech - Aněžský klášter v Praze, Vyšší Brod v
Zlatá Koruna v Č. Krumlově, Tisnov,

chrám sv. Prokopa v Třebízi,

- hrady - Zvíkov, Křivoklát, Bezděz, Karlštejn

Malířství - greskové malířství - greska - na Karlštejně - Karel IV s
manželkami - zřejmě mistr Theodorik

- v klášterě v Emauzích (Na Slovanech)

- biblické motivy

- obrazy na dřevěných deskách (desková malba)

- monumentální dílo Mistra Theodorika - kápl
svatého Kříže na Karlštejně - 128 obrazů svatých

- sumrné postavy

- Mistr třeboňský (mistr třeboňského oltáře) - obrazy, ze
kterých se skládá obraz - Zmrtvých
vstání Krista

- Mistr vyšebrodský - klášter ve Vyšším Brodě - Narození,
Opěrávání

- Různí malba - iluminace - svatí nebo Lucemburkové

- Velislavova Bible

16. Humanismus a renesance: kultura, umění a představitelé tohoto období

Renesance (14. – 16. století)

- Vznik v Itálii
- Rozvoj těla a duše
- Odklon od boha, v popředí člověk
- Architektura
 - Arkáda
 - Lodžie
 - Klenba složitá – diamantová, sklípková
 - Přízemnější a rozsáhlejší stavby
 - Stavěly se na rovině ve městech, v pohodlí
 - Omítnuté, světlé
 - Sgrafita = fresky do vlhké omítky (figurální, psaníčka)
 - Schody, sloupy, tympanon
 - Obdélníková okna, římsy (ozdobný prvek)
 - Městská kultura – měšťanské domy se štíty – původně měly připomínat šlechtické stavby – vlaštovčí ocas
- Stavby
 - Itálie – Chrám sv. Petra v Římě,...
 - Francie – Chambord,...
 - Praha – letohrádek Belvédér (královny Anny – Jagellonské), Schwarzenberský palác, dům U Minuty, letohrádek Hvězda,...

- Zámky – Moravská Třebová, Litomyšl, Opočno, Častolovice, Velké Losiny, Jindřichův Hradec, Český Krumlov, Červená Lhota, Telč ...
- Náměstí – v Telči, v Litomyšli, ve Svitavách, v Bruntále,...

➤ **Malířství**

- desky, plátno, olejomalba
- perspektiva obrazu – pozadí (postava v letohrádku), přírodní scénérie (rostliny, stromy, oblaka) -> obraz je oknem do světa
- enkaustika – barvy se míchají s voskem a obraz se vypaluje

➤ **Periodizace**

- Quattrocento = raná (14. století)
- Cinquecento = vrcholná (15. století)
- Manýrismus = pozdní (16. – 17. století)

- Donatello
 - raná renesance
 - sochař
 - David

- Tizian
 - Benátky
 - malíř
 - Venuše Urbinská
 - Danaé

➤ **Flandry (západní Evropa – Nizozemí, Belgie)**

- oblast bohatá kvůli manufaktuře
- Vlámské malířství
- Jan van Eyck
 - Bruggy – z malířské rodiny
 - Oltář v Gentu
- Adam a Eva

- Podobizna manželů Arnolfiniových
- Hieronimus Bosch
 - spojení středověkého myšlení (spiritualismu) s renesančním realismem
 - až obludné vize světa
 - Zahrada pozemských rozkoší
- Petr Brueghel („brechl“)
 - obrazy evokují nepořádek
 - měšťanský a selský život
 - V zemi peciválů
 - Selská svatba
- Německo
 - Albrecht Dürer
 - přírodní motivy, zvířata (i bájná)
 - mnoho detailních autoportrétů
 - Autoportrét v podobě Ježíše Krista
 - Svatý Jeroným
 - Růžencová slavnost
 - Marie s Ježíšem – nejslavnější
 - rytiny
 - Adam a Eva

➤ **Manýrismus (pozdní období renesance) – 16. – 17. století**

- dynamická expresivnost
 - hraniční pocity (smutek, melancholie,...)
 - každá postava svůj výraz
 - období reformace (snaha katolické církve zakročit proti reformním církvím)
 - v duchu katolictví a prosazování katolické víry
- El Greco
 - pracoval ve Španělsku, pocházel z Řecka
 - štíhlost, nepřírozně protáhlé postavy
 - výrazné barvy, kontrasty
 - Laokón a synové

➤ **Dvůr Rudolfa II. v Praze**

- Rudolf II. = mecenáš umění
- Praha sídlem umění
- obrovská sbírka umění na Pražském hradě (ukradené Švédy)

170

Baroko

17. - 18. stol.

- ~~Kolektoři Španělsko a Portugalsko, přeneseno do Itálie~~
- programové umění, vznik v Itálii
- předpokladem vzniku byl Tridentský koncil (S Itálie, 2. pol. 16. stol.)
 - vytýčil protireformní program obnoveného katolicismu
 - obnovena inkvizice (církevní soud, už ne upalování)
 - založen řád, který bránil katolicismus - ve Španělsku
 - Ignác z Loyoly => Jezuitský řád - 1540 -
Tovaryšstvo Ježíšovo
- snaha o protireformaci - vymícení reformních církví
- jezuité zvěni do měst => přesvědčování věřících, že reformace je špatná - člověk je malinký a Bůh si s ním může dělat co chce - Bůh je všemocný, člověk nicotný
- působení architekturou - okázalost, tlustost, světlost, ...
- literatura - Balbin - jezuita, ale vzdělaný, prosazoval česťství
Konyáš - soupis zakázaných protestantských knih, předání a pálení - nejvíce Bible královská
- Doba temna a zároveň rozkvět umění

Znaky baroka: Baroko => barocco (port.) = zvrhnutý, nepravidelný, zvláštní, nevkusný

- nejprve se nechcel přijímat
- popírá pravidelnost
- působení na emoce
- umění jako manipulace s lidmi, znaky se podřizují účelu

Hlavním znakem - křivka

- několik křivek tvoří

- složité půdorysy

např. Křezda (kostel sv. J. Nepomuk)

- rozklad jednoduché kompozice
- důraz na asymetrii
- rozvětvené tvary
- snaha vytvořit iluzi (něco neskutečného)
- emocionální umění - evokuje neklid, citovost, rozpor
- monumentalita, velkolepost
- přepychovost, okázalost, => jistý církevní fanatismus
- stavba většinou světlá, zláčena (sochy, oltáře, sloupy, ...)
- okna - zaoblené římsy
- na střeše vykřídle (střešní okno)
- mansardové (dvojitá) střecha
- obliba sloupů (ale ne antické) - složité zdobené, i polosloupy
- velmi složité klenba - spousta dílků, ozdobná funkce
- štukatura - rostlinné motivy, vystupující reliéf - nebarveno
- barevné fresky - obrovské
- obliba soch
- baldachýny - řada nízkých sloupů - plůtek

Světové stavby

- Chrám sv. Pavla v Londýně
- Versailles u Paříže
- Schönbrunn

Architektura - radikální (dynamické) baroko - nepravidelnost, ostře hrany
- Itálie, Španělsko, Čs. země, ...
- monumentalnost, sakrální stavby

Malířství - vrcholná fáze evropského malířství

- díky zakázkové tvorbě - obrazy i ve světských interiérech
- především portréty, ale i krajinařství

(žánry - zátiší)

- několik technik - olejomalba na plátno, greska (často monumentální) - malování štuků, klenby - rytina - do kovového základu

- vznik uměleckých škol, které su regionálně liší

Itálie - Caravaggio („Keravazzo“)

- velmi zajímavý život - často v rozporu se zákonem

- vlastní styl - technika šerosvitu (tenebrismus)

- nejčastěji - mytologie a náboženství

- výjevy v krajních mezích

- snaží se o naprostý realismus

- po něm tyto techniky rozvíjejí jeho žáci

- prudké osvětlení z jedné strany

- portréty

- inspirace sv. Matouše, Chlápek kousnutý ještěrkou, Hlava Medúzy

- Diego Rodriguez Velazquez

- dvorní malíř na dvoře krále Filipa (Španělsko) - chrómne bohatství

- portrétování (dvořanů krále Filipa)

- zachycoval lidi až v karikaturách

- často lidé s deformací (filiputáni), zvířata (domestikovaná)

Vrcholná fáze => 2 malířské školy (Belgie, Nizozemí)

Flanderská (Vlámská) škola } Španělské Nizozemí
Nizozemská škola

Jih - katolický - Flandry
Sever - protestantský - Nizozemí

Flanderská škola

- Peter Paulus Rubens - zakázky pro církve
 - náboženské motivy a výjevy
 - výjevy z mytologie
 - zachycení krajnosti výjevu
 - barevnost, obrovské kompozice
 - základem krajina, postava anděla
- Unos der Leukippových
- bádání ideál krásy - baculové zeny, plně tvary, tváře
 - historické a lovecké výjevy
 - jeden z nejlepších placentních umělců

Nizozemská škola - práce na zakázku (ne církve, ale jednotlivci)

- krajinomalba, veduty - pohled na město
- námořní motivy - lodě, pobřeží
- zachycování interiéru, absence postav - civilní motivy
- výjevy z běžného života
- portréty => peníze na tvorbu
- pracovali jako řemeslníci

Rembrandt van Rijn - zobrazoval civilní náměty

- proti Rubensovi barevně uspornejší
- zerosvit
- obrovské množství obrazů, mnoho následovníků
- Hodina anatomie doktora Tulpa
 - rozvoj vědy a techniky - zobrazování témat, které byli doposud tabu - mrtvolky, zvířata ztázána z kůže
- Noční hlídka - skupinový portrét šlechtického spolku

Jan Vermeer van Delft - témata prostého života

- Mlékárka - postava při naprosto běžné činnosti

Čeští malíři - spojeno s pobaldorskou dobou (převládají náboženské motivy)

Karel Škréta - působil po celé Evropě

- oltářní malba

- barevnost, přechody

Petr Brandl - držel se striktně náboženských motivů

- výzdoba sakrálních staveb

Václav Hollar - působil v Niz., VB, ...

- grafika (rytina)

- veduty

Architektura - civilní stavby

- sešské baroko (Hlásovice)

- běžné domy většinou roubené

Vrcholná fáze baroka

ROKOKO

(kolem roku 1700)

- už ne celé Evropa, rozdíl

- země původu především Francie (=> Německo, Itálie, Rakousko)

- projevuje se spíše při výzdobě (interiéry)

- zjemnění baroka

- prosvetlenost, uvolněnost forem, zdobnost v detailech

- často světské stavby

- štuková výzdoba - kolem oken, ornamenty

- církevní - zdobení oltářů

Architektura - velká dělená okna, zdobnost, složitost, velké množství detailů

- bohatá římsová výzdoba, římování - zdobné, zlepené

- ozdobné prvky na střeše, zrcadla, zrcadlové stony, zlaté detaily

- uplatňuje se zejména v interiérech

- sakrální i světské stavby

- bohatě zdobený nábytek, volné rozestavení

- tvary písmen S, C - nohy nábytku

- rokoj - ~~asymetrická~~ půllastura

- točené sloupy

- zámeček Zwinger (Drážďany), Petřhradské Samsouci (Postupim)

Nové Hrady

- většinou střední a jižní Evropa

- někdy považováno za pozdní fázi baroka

Sochařství - spíše než figurální motivy → dekorace

- baustrády

Malířství - Antoine Watteau - přelom 17. a 18. stol.

- využívá barokní postavy

- Nalodění na Kythiru - rozostření, příroda, nesymetrické kompozice

- romantické výjevy, světské náměty

- Jean Honoré Fragonard

Klasicismus

- architektura, malířství, sochařství
- konec 18. stol., hlavně 19. stol.
- jeden z posledních univerzálních slohů
- zároveň romantismus/novoromantismus
- především v malířství - mnoho dělších slohů
- největší množství dochovaného umění

Klasicismus

- vznik ve Francii
- základ v barokním klasicismu
- poměrně pozvolný přechod
- návrat k antice (forme i obsah)
- Napoleonská Francie
- jedna z fází - Empir (císařství) - Napoleon
 - Vítězný oblouk v Paříži

Architektura

- návrat k antice, kopírování antické architektury
- překlád, oblouk, valená klenba, římsy, tympanon, sloupová se zdobenou hlavicí (koryntský), geometrická štuková výzdoba, okenice
- Památky: Bílý dům ve Washingtonu/zámek Kácina, v Paříži (oblouk)
- Paříž: Vítězný oblouk, La ~~Madeline~~ Madeleine
- Česko: Kácina, Starovské divadlo, vila Kinských
- Braniborská brána v Berlíně
- francouzské parky, francouzská okna (k podlaží)

- Sochařství - Antonio Canova - dvorní sochař Napoleona
- bílé mramorové sochy, nahota, štíhlé postavy
 - Tri Grácie, Perseus s hlavou Medúzy, Amor a Psyche
 - složitější tvary, dobové prvky
- vlys Pantheonu v Paříži

- Malířství - snaha o obnovu velikoleposti antického malířství
- dokonalost
 - barva slouží ke kolorování, nijak zvlášť se s ní nepracuje
- Jacques Louis David - malíř Napoleona
- Prisaha Horatio
 - Marat ve vaně (Zavražděný Marat)
 - výjev z velké fr. revoluce
 - polovina obrazu prázdná
 - Únos Sabinek
 - antický námět se středověkým pozadím
 - Napoleon překračující Alpy
 - portr. Napoleonovi jako císaři

- střídání a proměňování směrů v jednotlivých umělcích
- klasicismus se nedá přesně datovat - všude jinak
- zaniká po smrti Napoleona → rozvoj dalších stylů

Malířství - často zachycuje krajinu, hist. náměty - středověk s antickou
- výjevy z běžného života

John Constable, William Turner

'Krajiny, skusbní
náčrtů

'deště, para a rychlost

- naprosto neostré linie, náznaky
kontur, barvy

Eugène Delacroix - city, vášně, vzrušení, fantazie, bezprostřednost

- Vražední na Chiu - ostrov v Řecku, potlačení kr.
povstání Turky

- Kůň pláší se před bleskem

- často výrazy v krajních polohách

- Smrt Sardanapala - několik různých dějů

- Svoboda vede lid na barikády - 1830

- odhodlanost, boj, důležitý je okamžik

- revoluce v Paříži - 1789

- orientální náměty, detaily v interiérech

- Hamlet a dva brobníci - literární námět, dramatický

výjev

Theodore Gericault - Vor Medusy - emoce dramatického výjevu

- složitá kompozice, mnoho dějů

- expresivní výrazy, dramatické scény v pozadí

- meloval mrvoly, prvky orientalismu

- René Kyryser - Napoleonův voják

- Heroické krajiny s rybaři - minimální přechody

světla a tmy, palma, v pozadí hory se sněhem

- Dostihy v Epsonu - rychlost zachycena v protažení

koni, předchůdce fotografie, dramatické oblohy

- Portrét zilene ženy

Francisco de Goya - Španěl

- jeho dílo ovlivnilo pozdější expresionisty
- předchůdce/zakladatel moderního malířství
- malířství v popředí umění - největší rozvoj
- malíř tiskárků ve Španělsku
- odkaz Napoleonských válek - dramatické výjevy šp. povstání proti Napoleonovi
- grafika → grafické cykly → Černý jšího krev
- černá malba - používání ostrých kontrastů, tmavé 'děblové', ...

Generace Národního divadla - 1868 - počátek stavby

- 1881 - dokončeno

- architekt Josef Zíttek → novorenesanční sloh

- Rudolfinum v Praze (koncerty, galerie)

Josef Schulz → také novorenesance → Národní muzeum, Technicko-průmyslové muzeum

- romantické, realistické malby

- sochy - Josef Václav Myslbek - alegorie - Múzy → Alegorie hudby

- bronzové sochy

- Pomník sv. Václava (realismus)

- malby - několik malířů

- Josef Mánes - prvky realismu

- snaha věrně zachytit skutečnost (kroje, lid. arch. i...)

- Mikoláš Aleš - folklorní náměty, realistické prvky

- Setkání Jirky z Pachtova s Matyášem Korvínem

- lunety v Národním divadle

hlavní malíř - František Ženíšek - většina výzdoby - povstání, folklor

- známější a váženější než Aleš

- Václav Brožík - výzdoba královské lože

- Vojtěch Hynais - opona Národního divadla

- dvojí trojispřezí - Trigy → Bohuslav Schirch

Realismus v malbě

Karel Purkyně - Kovář Jedl → symbol národního obrození
Antonín Chittussi - český krajinář, často napodobovaný

Ve světě

Gustav Courbet - spojení realismu a impresionismu

- centrem umění Francie - zdroj moderního umění - především výtvarné

Impresionismus

- desítky malířských škol
- od 60. let 19. století
- stěžejním uměním malba, částečně sochařství a architektura
- neexistuje definice, kam malíře řadit
- autoři procházeli vývojem → tvořili v několika směrech
- vynález fotografie stál u zrodu nových tendencí v umění
 - větší zaměření na techniku malby, jiné výtvarné náměty

Barbizonské školy - nedaleko Paříže

- předchůdci impresionismu
- krajinářské školy - malovali venku

Camille Corot

Jean François Millet - Sběratky kříškov - stylizovaná krajina

Pojem impresionismus podle obrazu Claude Moneta - Imprese - východ slunce

- novátorská technika malby - velké množství štětcem
- obrovská plátna

Lekniny
Rouenská katedrála

v plném slunci - vyobrazena 3x při proměně světla - jiné barvy

Edouard Manet - Snídaně v trávě - vyvolal pohoršení zobrazením nahé dámy

Auguste Renoir - impresionismus (40. a 80. léta 19. stol.)

- zejména figurální malba, portréty (skupin i osobnosti)

- Podobizna paní Chaperonové s dětmi

- Snídaně veselů

- Houpačka - zachycení světla a stínu

- Milenci (NG, Praha) - detailní tvář, zbytek rozmazaný

Musée d'Orsay (Paříž) - specializuje se na impresionismus

Alfred Sisley - Angličan, řazen k impresionistům

Henri de Toulouse-Lautrec - Francouz šlechtického původu

- částečně zekrnělý, odešel od rodiny

- nejčastějším námětem obyčejný život, hospody, prostitutky

- specifický styl - litografie - výrazné barvy
- deformace → rysy karikatury

- Děma se psem - impresionismus

- nahota, realistické zachycení

- Emilie

- rychlé skici, malba plektů

- veřejnost jeho díla odsuzovala

Sochářství: Auguste Rodin - bronzové sochy - plastiky

- záměrné stopy po prstech; důležité postavy, které zobrazil → podstavec nedůležitý

- výstavy po celém světě, i v Praze - odklonění zdejších umělců

- umělecká invence → Muž s přeráženým nosem

- stylizace, zjednodušení
- Sv. Jan Křtitel - naturalisticky zobrazení
- Myslitel, Občan z Calais, Balsac, Kráky, Kráčejiů torzo
- vypjaté emoce

Neopressionismus - pozdní fáze impresionismu

= pointilismus

- maximální soustředění na metodu malby => rozmíchání barvy na paletě, nanášení v bodech vedle sebe
- nikdy nepoužívali černou (v přírodě se nevyskytuje)

George Seurat - Cirkus

Paul Signac - Vjezd do Mersuillského přístavu
- Přístav v Saint-Tropez

Hudba v impresionismu - Debussy, Suk, Novák
- hudba se proměňuje

Postimpressionismus - poslední desetiletí 19. stol. (1890)

Paul Gauguin, Vincent van Gogh, Paul Cézanne

- metoda pointilismu, míra stylizace, deformace, nejde o věrné zobrazení
- větší prostor pro jejich výjavný projev
- použití netypických barev
- nerespektují perspektivu

Paul Gauguin - jeden z prvních malířů, který nežil v Evropě (Tahiti)

- Dvě tahitské dívky - neevropské vlivy v malbě
- Hlava Tahičanky
- osobitý rukopis, zobrazení domorodců

Vincent van Gogh - zajímavý osud, sebevražda, 850 obrazů
- jako malíř neúspěšný (prodej se mu nedařil)
- žil v Provence (Arles)
- Slunečnice

Paul Cézanne - Autoportrét v bílé čepici
- "zakladatel moderní malby" - geometrické prvky
- není příliš důležitá perspektiva
- barevné skvrny/plochy, řazení vedle sebe, mimo perspektivu
- bez světla a stínů
- ovlivnil mnoho malířů
- objevuje se deformace jako výrazový prostředek
- Základní s jolkou a pomeranči

Přelom 19. a 20. století

Symbolismus - reakce na impresionismus a realismus (naturalismus)
- skupina, manifest
- malířství a literatura

Gustav Moreau - Diomedes trhá svými koňmi
- smyšlené výjevy, odkazy na mytologii
- Jednorozci
- složité kompozice - směr výjevů a motivů

Oskar Redon - kromě malby i kresba

- Balón oko - kresba, balón jako lidské oko
- Překající pavouk
- rozpíče, rozmazení linie
- Barevné sklo
- Budha
- Květinové mraky

Secese

- jeden z posledních univerzálních slohů
- Art nouveau, Jugendstil
- od 90. let 19. stol. do 1. sv. války
- 1894 - založení skupiny Secession (Víděň)
- Dům secese → architektura
- malířství, grafika, architektura, užité umění
- ornamentálnost, propletení ornamentů, přírodní ztvary, přírodniny, lineárnost (linie ne objem), stylizace (postav i motivů), harmonie detailů i celku, vlivy orientu (Japonsko), kompaktnost (propojení s hudbou a poezií)

Architektura - nejvýznamnější projev secese (v ČR mnoho staveb)

- Benelux, Francie, střední Evropa (Víděň), mozaika
- užité kovu a skla (nádraží budovy, pražské metro)

Otto Wagner - Víděň, architektonická škola (žákem J. Kotěra)

- ovlivnil architekturu střední Evropy, později přecházel k moderní architektuře

Antonio Gaudi - bytová výstavba v Barceloně, Sagrada Família

- osobitý styl zakomponovaný v secesi, beton

Česko ⇒ velká tradice v secesi

Jan Kotěra - zakladatel české moderní architektury

- především Hradec Králové a Praha
- muzeum (červená stavba na nábrží)
- první samostatná muzejní budova
- Národní dům v Prostějově
- Budova přemnické školy UK v Praze

Josef F. - muzeum v Jaroměři
- Hlavní nádraží v Praze
Osvald Polívka - Obecní dům na Příkopech

Ladislav Luháčovice - prvky hřřzení
Průmyslový palác - Vystaviště Praha

Sochařství

Ladislav Šaloun - pomník Misera Jana Husa na Star. náměstí

Jezdecká socha Jana Žižky na Vítkově
- Bohumil Kyska

Malířství

Gustav Klimt (Vídeň)

- princip mozaiky, práce s více materiály, vitráže
- dekorativnost, erotika
- aula Vídeňské univerzity

Alfons Mucha - nejvýznamnější český výtvarník.

- Francie, USA
- vlastní grafický styl - postaven na figurální tvorbě
- Gismonda - plakát (produkce a seniové), propagační grafika, práce na zakázku - Sarah Bernhardt
- nanášení několika vrstev barvy a postupné natiskování
- mystické výjevy, práce s detailem
- alegorie
 - Jaro, léto, Podzim, Zima
- častá inspirovaná přírodou, nerosty
 - ametyst, rubín, topaz, safír
- reklamy - Nestlé, JOB (Ladák), Zamparinské
- Slovenská epopej - obrazový cyklus, série pláten zachycující české dějiny

- Pelice Topič a Praha - Osvold Polívka
- Kroměříž - areál psychiatrické léčebny
- Olomouc - vila Primavesi
- Brno - Jurkovičova vila - Dušan Jurkovič

Fauvismus (kolem 1. sv. války)

- Francie
- Le Fauv → Šelma
- představitelé nikdy nevytvorili jednotnou školu → individualistické
- práce s barvami (čistě barvy, bez modelace), bez stínování
- exploze barev

Henri Matisse

- Portrét paní Matissová (Zelený pruh)
- Taneční hudba, Alžířanka

André Derain

Emil Filla - chvíli také fauvista

Expresionismus (1911)

- žádný program, žádné školy
- do 1925
- zachycuje psychologické momenty, stav duše
- S Evropskými německy mluvícími oblastmi

Edward Munch (Nor)

- Výkřik, Úzkost, Taneční život, Puberta
- porucha tvorby

1910-1912 - analytické období

1913-1914 - synetické období - kováře - dřevo, textil, noviny, tapety
zápatky,...

- zátiší a portréty

- Georges Braque - Portugálec, Dýmka z housle, Sklenice s noviny

- Juan Gris

- Marcel Duchamp

Sochařství - Otto Gutgrund - český sochař, plastiky
- don Quijote, Hamlet, Úzkost

Český kubismus - díky kubismu české umění na světové úrovni
- architektura - pouze v Českých zemích

architekti - Josef Chochol - bytové domy na Vyšehradě

Josef Gočár - Letenská ulice - dům u zemi matky boží

- geometričnost, zrcadla, nábytek - křivky, židle, stoly
- Lázně Bohdaneč

Rondokubismus - pouze Čechy - hlavně Praha

- cti se prvky kubismu, prvky kruhu

- Legiobanka - legionsářské banky

- prolamovaná okna, půlkruh, výzdoba - legionsáři

- palác Adria (Pavel Janáček) - na Národní třídě

- bohatá sochařská výzdoba

Malířství - intenzivní rozvoj, ačkoli nebyl existujícím kubistou

- skupina umělců - oddělení od spolku Mánes

- Emil Filla, Bohumil Kubišta - nejčistší kubismus

- Václav Špála

- Vincenc Benš

- Josef Čapek - nejznámější, signální kubismus

- umělecká skupina

+ většina z nich po 1. sv. válce přešla k jiným směrům

Umení mezi válkami

- moderna - 1. pol. 20. stol. - citl. techniku a námět
- postmoderna - 2. pol. 20. stol. - necitl. techniku ani námět
- postpostmoderna - 21. století - umění není třeba vystavovat, umělcem může být každý

Dadaismus - 1914 - 1939

- má pevné základy - princip náhody a nelogiky, absurdita, znevažování estetických norem
- kolo na stolovce, mechanická hlava
- vyjádření myšlenky pomocí absurdních spojení
- hnutí → manifest → klub Kabareu Voltaire
Tristan Tzara - literatura

Marcel Duchamp - objekty

Francis Picabia - časová grafika

Man Ray - fotografie - kinofilmy bez fotoaparátu

- představení surrealismu

Surrealismus - 1. pol. 20. stol. (20. - 30. léta) i později

- André Breton - manifesty
- Salvador Dalí

- Joan Miró

- Max Ernst

- Toyen (Marie Černínová)

- Jindřich Štyrský

Funkcionalismus - 20. léta

- především architektura - progresivní proud
- nejdůležitější forma → hlavně funkčnost, nic navíc
- fr. architekt Le Corbusier
- funkční půdorys, geometričnost, jednoduchost, vzpěry (sloupky)
- místo střechy terasa, jednoduché okna
- i urbanismus - Brasília
- Adolf Loos - Müllerova vila (Praha)
- Fuchs a Weesner - Moravská banka (Brno)
- Goosir - Ambroziův sbor (Kostel) (HK), Kostel sv. Václava (Praha)
- Mies van der Rohe - vila Tugendhat (Brno)
- Tylz Fuchs - Veletržní palác (Praha)
- Výstaviště Brno

Bauhaus - Německo - nejdrivou zrodil v Dessau

- Mies van der Rohe
- Moholy-Nagy
- Walter Gropius
- vychází z nejmoderní architektury

M. van der Rohe - Langhův dům

specifický interier - Art Deco - orientální, dekorativní prvky
- Chrysler Building

18. Památky UNESCO v České republice a Evropě

- **UNESCO** (United nations educational, scientific and cultural organization = Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
 - Jedna ze 14 mezinárodních vládních organizací OSN
 - Založena 1945 v Londýně se sídlem v Paříži
 - Posláním je přispívat k vzájemnému porozumění a sblížování mezi národy na základě mezinárodního rozvíjení výchovné, vzdělávací, vědecké a ostatní kulturní činnosti
- Program UNESCO zahrnuje
 - Školství a výchova
 - Odstranění negramotnosti, modernizace výuky (výuka cizích jazyků, nové metody...), demokratizace školství
 - Výchova směřující k míru, respektování lidských práv, ochraně životního prostředí
 - Prevence proti drogám, nemocem,...
 - Věda
 - Vytváření programů soustředujících se na matematiku, biologii,...
 - Rozvoj odvětví – ekologie, hydrologie, oceánografie,...
 - Kultura
 - Ochrana kulturního a přírodního dědictví (Úmluva o ochraně...)
 - Zvýšení vědomí o kulturním významu pořádáním výstav, přehlídek,...
 - Šíření informací
 - Svoboda tisku a slova na národní i mezinárodní úrovni
- V současné době 195 členských zemí (zakládajících bylo 20)
- Tři hlavní orgány UNESCO
 - Generální konference UNESCO – nejvyšší orgán tvořený zástupci všech členských států, který projednává a schvaluje program, rozpočet, přijímá mezinárodní smlouvy, nezávazné deklaráce a doporučení
 - Výkonná rada UNESCO – podílí se na přípravě programu a dohlíží na jeho realizaci
 - Sekretariát – v čele generální ředitel, výkonná složka organizace
- V roce 1972 přijaly členské země UNESCO Úmluvu o ochraně nejvýznamnějšího kulturního a přírodního dědictví
- Orgány stanovené na základě úmluvy
 - Výbor světového dědictví – zástupci všech členských zemí, rozhoduje o zápisu památek na seznam

Památky ČR zapsané na Seznam světového kulturního dědictví

PRAHA, historické jádro města

Datum zápisu: 4.12.1992, přiznaná kritéria II., IV., VI.

Historické jádro Prahy bylo na Seznam zapsáno v rozsahu Pražské památkové rezervace o rozloze 866 hektarů. Centrum „Matičky Prahy“ představuje unikátní celek architektonických projevů, které dokumentují všechna slohová období existující za 1 100 let vývoje města. V gotice, renesanci, baroku a v době před a po první světové válce vystoupila pražská architektura k vrcholům evropského vývoje. Praha je svým různorodým památkovým bohatstvím, které tvoří harmonický soulad, nesrovnatelná s ostatními památkovými městy ČR.

Historické jádro tvoří pražská města - Staré Město, Josefov, Nové Město (jedinečná ukázka středověkého urbanistického konceptu), Vyšehrad, Malá Strana a Hradčany, ve kterých se nachází nejvýznamnější stavitelské památky různých architektonických slohů:

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ = nejstarší náměstí, které se formovalo od 10.století,
= centrum Starého Města a zároveň celé historické Prahy

významné stavby Staroměstského náměstí:

- Staroměstská radnice, Kostel Panny Marie před Týnem, Kostel sv. Mikuláše, Palác Kinských (rokoko), Dům U kamenného zvonu a památník Mistra Jana Husa
- Staroměstská radnice
 - souhlas k založení dal r.1338 Jan Lucemburský
 - tvořena souborem domů, převažující sloh gotika
 - jádrem gotický nárožní dům Wolfina z Kamene s mohutnou hranolovou věží (v 1. patře kaple), nejcennější památkou radnice je radní síň s mramorovým portálem, trámovým stropem a renesanční výmalbou
 - orloj na jižním boku věže pochází z počátku 15.století, ukazuje 4 druhy času, každou hodinu se objevuje 12 apoštolů, z nichž každý má svůj atribut, a figurky Kostlivce, Turka, Lakonce atd., kalendářní desku s alegoriemi měsíců vytvořil r.1865 Josef Mánes
- Kostel Panny Marie před Týnem
 - vrcholně gotický kostel, největší vliv na stavbu Matyáš z Arrasu, Petr Parléř
 - nejstarší varhany a křtitelnice v Praze
 - náhrobek Tychona de Brahe
- Dům U Kamenného zvonu
 - mimořádná gotická architektura věžového typu

KARLŮV MOST = nejstarší dochovaný pražský most, dlouhý 516 m, široký 9,5 m
= základní kámen položil 1357 Karel IV.,
= stavbou byl pověřen Petr Parléř

stavby Karlova mostu:

- Sousoší - na mostě je rozmístěno 30 soch a sousoší – např. Sv.Ivo, Pieta, Sv.František Xaverský, Sv.Jan Křtitel, Sv.Jan Nepomucký atd., většina pochází z r.1706-14, nejstarší dodnes stojící sochou v původní podobě je socha sv. Jana Nepomuckého, poslední bylo umístěno sousoší Sv. Cyrila a Metoděje r.1928
 - nejznámější sochař K.M. Matyáš Bernard Braun, Jan Brokof
- Staroměstská mostecká věž – stavba provedena také hutí P. Parléře, spodní část tvořena dvěma sedícími postavami – Karel IV. a Václav IV., mezi nimi sv. Vít – patron mostu, horní část představuje nebeskou sféru
- Malostranská mostecká věž – dnešní podoba renesanční-přestavba po požáru

PRAŽSKÝ HRAD = jeden z největších a nejkrásnějších hradních komplexů ve světě, výsledek mnoha přestaveb
= tradiční sídlo českých panovníků, od roku 1918 prezidenta republiky
- stavba a změny Hradu:

- ✓ založen v 9.st.n.l knížetem Bořivojem z rodu Přemyslovců
- ✓ rozkvět za vlády Karla IV. – přestavba královského paláce a posílení opevnění
- ✓ husitské války a následující desetiletí způsobily chátrání hradu
- ✓ konec 15.století – vybudováno nové opevnění, obranné věže, rozšířen královský palác
- ✓ vláda rodu Habsburků – přestavba na renesanční sídlo (vyvrcholila za Rudolfa II)
- ✓ 2.pol.18.století – poslední velké přestavba na reprezentační sídlo zámeckého typu
- místa a stavby Pražského hradu:
Španělský sál, Rudolfova galerie, Chrám Sv. Víta, Jižní zahrady, Královská zahrada, Královský letohrádek (= Letohrádek královny Anny), Míčovna, Jízdárna, Prašná věž – Mihulka, Starý královský palác, Bazilika a klášter Sv.Jiří, Zlatá ulička, Nejvyšší purkrabství, Lobkovický palác, Obrazárna Pražského hradu, Císařská konírna
- Chrám sv. Víta, Václava a Vojtěcha = hlavní a největší pražský chrám, duchovní symbol českého státu, hrobka českých králů, jsou zde uloženy korunovační klenoty a Svatovítský chrámový poklad

HOLAŠOVICE, historická vesnice

Datum zápisu: 2.12.1998, přiznaná kritéria II., IV.

Vesnice byla na Seznam světového dědictví zapsána v rozsahu památkové rezervace. Holašovice reprezentují mimořádně celistvě dochované historické jádro středověké vesnice se zachovaným půdorysním rozvrhem. Početný soubor zděné lidové architektury vesnických staveb z 18.-19. století, který zahrnuje 23 usedlostí s celkem 120 budovami, zastupuje v evropském regionu zcela jedinečný styl jihočeského selského baroka.

LITOMYŠL, zámek

Datum zápisu: 1.12.1999, přiznaná kritéria II., IV.

Zámek byl zapsán na Seznam světového dědictví v rozsahu národní kulturní památky zámek Litomyšl. Je charakteristickou ukázkou vrcholné renesančního arkádového zámku. Představuje typ sídla početně stavěného v českých zemích, který bezprostředně navazuje na italské předlohy. Předností litomyšlského zámku je téměř nedotčený vzhled z doby renesance včetně sgrafitové výzdoby fasád a štítů. Do dnešních dnů se dochovalo i několik hospodářských budov a zámecká zahrada s amfiteátre.

OLOMOUC, Sloup Nejsvětější Trojice

Datum zápisu: 2.12.2000, přiznaná kritéria II., IV.

Sloup Nejsvětější Trojice byl na Seznam světového dědictví zapsán jako část souboru národní kulturní památky Soubor sloupu a kašen v Olomouci. Barokní Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci vznikl v letech 1716 - 1754 z iniciativy místního kamenického mistra Václava Rendra a představuje vrcholný příklad barokního památníku morových epidemií a se svými 35 metry je největším seskupením barokních soch v rámci jedné skulptury s mimořádnou uměleckou hodnotou ve střední Evropě. První patro je vybudováno s kaplí, střední část Sloupu tvoří sousoší Nanebevzetí Panny Marie a vrcholovým sousoším je Nejsvětější Trojice. Ostatní sochařskou výzdobu tvoří 30 soch světloňů a světců a 6 reliéfů apoštolů.

BRNO, Vila Tugendhat

Datum zápisu: 14.12.2001, přiznaná kritéria II., IV.

Vila je zapsána v rozsahu národní kulturní památky. Je první památkou moderní architektury v ČR a čtvrtou ve světě, která byla zapsána na Seznam. Stavba je vynikajícím příkladem světové meziválečné funkcionalistické architektury a jedním z klíčových děl architekta Ludwiga Miese van der Rohe. Vila byla ve své době převratným dílem ztělesňující moderní názory na bydlení – ve vzájemně se prostupujících prostorech, s těsnou vazbou na přilehlou zahradu, s využitím moderních stavebních postupů a konstrukčních principů při vysoké kvalitě použitých materiálů.

TŘEBÍČ, židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa

Datum: 4.12.2003, přiznaná kritéria II., III.

Na Seznam jsou židovská čtvrť a bazilika zapsány jako soubor tvořící část městské památkové zóny v Třebíči. Bývalá židovská čtvrť Záměstí, židovský hřbitov a kostel sv. Prokopa jsou vzácným příkladem dlouhodobé pokojné spoluexistence dvou kultur v moravském feudálním městě. Bazilika sv. Prokopa patří ke skvostům středověkého románského stavitelství s gotickými prvky, vybavením a ztvárněním v jihomoravském prostředí je zcela ojedinělá. Židovský hřbitov s obřadní síní, na kterém se nachází kolem 3 000 kamenných náhrobků, patří k nejzachovalejším žid. hřbitovům u nás. Židovská čtvrť, mimořádně zachovaný doklad židovské kultury na Moravě, názorně ukazuje urbanistický vývoj, kterým prošla od středověku až do 20. století. Čtvrť čítá více než 120 obytných domů, budovy institucí (radnice, škola, chudobinec...), Přední a Zadní synagogu, jejíž interiéry zdobí unikátní nástěnné malby z počátku 18. století. Třebíčské židovské památky jsou na Seznamu jedinými samostatně zapsanými stavbami mimo Izrael.

Světové památky

- jeskyně Altamira, Lascaux Stonehenge
- pyramidy v Gíze, Velká čínská zeď, Koloseum, akropolis v Athénách, divadlo Epidauru, sportoviště v Olympii, Forum Romanum
- Tadž-Mahál
- Spišský hrad, Šikmá věž v Pise, Štěpánský dóm, Katedrála ve Wormsu, Amiens, Remes, Chartres, Notre Dame, Hagia Sofia, Ravenna
- Chrám sv. Petra v Římě (Da Vinci, Michelangelo), Florencie, Zámky na Louvě
- Versailles, ~~St~~ Schönbrunn, Peterhrad - Zimní palác, Ermitáž i Kreml, Rude' náměstí, chrám Katedrála Bláženého, Krakov
- Izrael - Škafní dóm
- Socha svobody,
- Machu Picchu
- Grand Canyon

Kritéria pro kult. památky pro zahrnutí do UNESCO

- zápis na seznam světového dědictví

- je jedinečná
- dokumentují/dokazují vývoj lidského umění: architektura
technika
urbanismus
krajinná (i přírodní památky)
- typičnost = příklad určitého typu budovy, techn. souboru, krajiny
- někdy posledním příkladem nezvratných změn (jedina na světě)
- spojení s významnou historickou událostí

- Fond světového dědictví
- Seznam světového dědictví (World heritage list) – obsahuje kulturní, přírodní i smíšené památky, velmi prestižní, zapsaná památka je zástupcem určitého typu pro dané období v širším regionu
- Faktory výběru
 - Jedinečnost a univerzální hodnota
 - Dokumentace vývoje lidského umění
 - Typičnost – příklad určitého typu
 - Někdy posledním příkladem nezvratných změn – poslední
 - Spojené s významnou historickou událostí

- r.1344 Karel IV. zakládá katedrálu v souvislosti s povýšením pražského biskupství na arcibiskupství
- prvním stavitelem Matyáš z Arrasu do r.1352, po něm Petr Parléř do r.1399, Benedikt Ried atd.,
stavba trvala 600 let – chrám byl dokončen roku 1929

- katedrála se skládá ze dvou částí:

- 1) východní část – obsahuje chór s kaplemi a velkou zvonovou věží, postavena v období 14.-15.století
- 2) západní část – obsahuje příčnou loď, trojlodí a průčelí s věžemi, přistavěna až v 2.pol.19.století a na počátku 20.století

- rozměry: délka 124m, maximální výška v příčné lodi 60m, šířka v západním průčelí 37,5m
- exteriér: Průčelí s dvěma štíhlými věžemi je zdobeno na pilířích 14 sochami světců, do hlavní lodi vedou 3 portály s tympanony, v jižním průčelí slavnostní vchod (= Zlatá brána) zdobený gotickou mozaikou italského typu, vyhlídková chrámová věž (= velká zvonová věž) na jižní straně s renesančním ochozem a barokní bání nese největší pražský zvon Zikmund
- interiér: V hlavní trojlodí je síťová klenba, postranní nižší lodi jsou spojeny věncem 19 kaplí, kolem celého chrámu sloupový arkádový ochoz (= triforium), před hlavním oltářem mramorové královské mauzoleum, pod ním hrobka českých králů. Nejvýznamnějším prostorem je Svatováclavská kaple s hvězďovou klenbou a hrobem Sv. Václava, části stěn jsou vykládány deskami z drahých kamenů, schodiště z kaple vede do Korunní komory s korunovačními klenoty.

ŽIDOVSKÉ MĚSTO, JOSEFOV = vzniklo ve 13. století a uchovává mnohastetletou historii pražských židů
židovské stavby:

- Židovská radnice, Starý a Nový židovský hřbitov, 8 synagog

CHRÁM SV. MIKULÁŠE = Malostranské náměstí, vrcholné baroko stavba začala r.1703
= stavba začala r.1703 podle plánu Kryštofa Dienzenhofera
= závěr kostela a věž dokončil syn Kilián Ignác Dienzenhofer
= nejvýznamnější částí výzdoby obrazy Karla Škréty

PRAŠNÁ BRÁNA (Matěj Rejsek), STAVOVSKÉ DIVADLO, LORETA,...

ČESKÝ KRUMLOV, historické jádro města

Datum zápisu: 4.12.1992, přiznané kritérium IV.

Historické jádro Českého Krumlova bylo zapsáno na Seznam v rozsahu městské památkové rezervace.

Český Krumlov je s početným souborem významných, převážně gotických a renesančních architektonických památek ukázkou jedinečně dochované urbanistické struktury středověkého feudálního města. Městská zástavba, která se rozvíjela ve vazbě na gotický hrad, zahrnuje přes 300 gotických a renesančních budov (měšťanské domy, chrám sv. Víta, Jezuitský seminář, Nová radnice...).

Historické sídlo Rožmberků - českokrumlovský zámek, druhý největší zámecký komplex u nás, s cennými renesančními a barokními částmi vznikl postupnými přestavbami z původního gotického hradu.

Stavební památky Českého Krumlova jednoznačně dokladují vysokou úroveň architektonické a umělecké činnosti 15. a 16. století.

TELČ, historické jádro města

Datum zápisu: 4.12.1992, přiznaná kritéria I., IV.

Historické jádro Telče bylo na Seznam zapsáno v rozsahu městské památkové rezervace.

Telč představuje celistvě dochovanou urbanistickou strukturu menšího středověkého města s vodním opevněním.

Dominantní zámek dochovaným v podobě pozdně gotických a renesančních přestaveb je obklopen renesanční zahradou a anglickým parkem s klasicistním skleníkem.

Na náměstí se nachází ojedinelý soubor renesančních a barokních městských domů (s podloubími a renesančními, barokními a klasicistními štíty), radnice s unikátní fasádou, dvě kašny a Mariánský sloup z r.1720.

Velký význam mají církevní stavby - jezuitské koleje s kostelem Jména Ježíšova, famíi kostel sv. Jakuba, jehož základní kameny byly položeny ve 14. století, pozdně gotický kostel sv. Ducha s pozdně románskou věží z počátku 13.století.

ŽDÁR NAD SÁZAVOU, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Datum zápisu: 17.12.1992, přiznané kritérium IV.

Poutní kostel byl postaven v letech 1719 – 1722 na počest českého světce z podnětu opata zdejšího cisterciáckého kláštera. Kostel je unikátní uměleckou stavbou tzv. gotizujícího baroka – vznik v Itálii, přechod gotických prvků do barokní podoby. Autorem celého areálu je geniální architekt Jan Blažej Santini Aichl. Kostel je nepochybně jeho nejosobitějším dílem, stavba se naprosto vymyká běžným dobovým uměleckým normám a představám – v plném rozsahu uplatnil tvůrčího ducha pro architektonickou tvorbu, který je propojen se spirituálními prvky. Stavba je provázána symbolikou hvězdy (z legendy o Janu Nepomuckém) a pěti ran Kristových – půdorys kostela je ve tvaru hvězdy, stavba má pět východů, pět výklenků, nad oltářem je pět hvězd a pět andělů. Kostel je obklopen ambity ve tvaru deseticípé hvězdy a hřbitovem.

KUTNÁ HORA, historické jádro města s chrámem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci

Datum zápisu: 9.12.1995, přiznaná kritéria II., IV.

Na Seznamu světového dědictví je zapsána Kutná Hora v rozsahu městské památkové rezervace zahrnující i kostel Panny Marie v předměstí Sedlec.

Kutná Hora byla v období středověku nejvýznamnějším městem Českého království hned po Praze. Svou prosperitu a výstavnost získala díky bohatství stříbrných dolů.

Vrcholně gotický kostel sv. Barbory katedrálního typu založený r.1388, jehož prvním projektantem byl Jan Parléř, je jedním z pokladů pozdně středověké architektury. Během husitských válek byla stavba kostela přerušena a díky poklesu těžby stříbra, tím i finančních prostředků, byl kostel uzavřen. Na počátku 17.století byl částečně přestavěn v barokním stylu, ale svou dnešní podobu získal v letech 1884 – 1905.

Další dominanty města - gotický kostel sv. Jakuba, gotický palác Hrádek, pozdně gotický měšťanský Kamenný dům nebo Vlašský dvůr (bývalá mincovna a v 15.století dočasné sídlo českých králů)

Nejstarší gotický cisterciácký chrám v Sedlci, opravený na počátku 18. století Janem Blažejem Santinim v duchu českého gotizujícího baroka, je stejně jako kostel Sv. Barbory pokladem pozdní středověké architektury.

Centrum Kutné Hory se sedlckým kostelem tvoří unikátně dochovanou urbanistickou skladbu.

LEDNICE – VALTICE, kulturní krajina

Datum zápisu: 7.12.1996, přiznaná kritéria I., II., V.

Kulturní krajina Lednice – Valtice byla na Seznam zapsána v rozsahu krajinné památkové zóny Lednicko-Valticko.

Se svými 200 km² kulturní krajiny je nejvýznamnějším krajinnářským dílem ČR a jedním z největších člověkem upravených areálů v Evropě. Přestavuje krajinnářské a architektonické dílo nadčasového významu vzniklé v průběhu 17.-20. století na panství rodu Liechtenstejnů.

Okolí barokního zámku ve Valticích a klasicistně a novogoticky přestavěného zámku v Lednici obsahuje množství dalších cenných klasicistních a romantických staveb – Minaret, Janohrad, Kolonáda na Reistně a Rendez – vous, Apollónův chrám, empírový Chrám Tří Grácií – usazených v krajinně upravené podle principů romantického krajinnářství.

KROMĚŘÍŽ, zahrady se zámkem

Datum zápisu: 2.12.1998, přiznaná kritéria II., IV.

Kroměřížské zahrady se zámkem byly na Seznam světového dědictví zapsány v rozsahu národní kulturní památky.

Jedinečnost zámku, Podzámecké a Květné zahrady reprezentuje výjimečně celistvý obraz dochovaný v mimořádné slohové kvalitě a čistotě.

Původně gotický hrad byl počátkem 16.století přestavěn v renesančním stylu, v 17.století byl po zničení znovu vybudován spolu se zahradami podle vrcholně barokních principů a stal se sídlem olomouckého arcibiskupství.

Podzámecká zahrada byla ze své renesanční a barokní podoby v 19.století přeměněna na romantický anglický park.

Květná zahrada (libosad) je unikátním typem barokní zahrady ze 17.století, jaký se v obdobném rozsahu a původnosti v Evropě nedochoval. Spolu se zámkem, stavbami a krajinnými hodnotami Podzámecké zahrady se řadí k vrcholným uměleckým, architektonickým a zahradním dílům světové krajinnářské architektury.

19. České země v době osvícenského absolutismu, reformy Marie Terezie a Josefa II.

➤ Osvícenský absolutismus

- nejvíce státy, které na tom nebyly ekonomicky dobře (střední a východní Evropa)
- ve Francii (Bourboni) – ne
- v Anglii (Tudorovci, Stuartovci) – ne
- zdánlivě nespojitelné tendence – fungování v zemích střední a východní Evropy
- absolutistický panovník osvícencem -> prosazování osvícenských zásad
- Prusko – Fridrich II. Veliký
- Rusko – Petr I. Veliký, Kateřina II. Veliká
- Rakousko – Marie Terezie, Josef II.

➤ Pruský absolutismus

- největší a nejvýznamnější země SŘŘ
- prosazování militarismu (příprava na válku)
- polovojsenský režim, silná armáda
- Hohenzollernové – vládnoucí rod

➤ Ruský absolutismus

- Romanovci – vládnoucí rod
- samoděržaví – nejtvrďší forma absolutismu, nejzaostalejší a nejkonzervativnější
- Petr I. Veliký
 - program modernizace
 - válka se Švédy o moře – Severní válka
 - 1703 – založení Petrohradu (do 1918 – hlavní město)
 - reformy – reforma vojska, podpora zakládání manufaktur, podpora zahraničního obchodu, školská reforma, reforma azbuky
- Kateřina II. Veliká
 - přístup k Černému moři
 - zvyšování daní, utuzování nevolnictví
 - Rusko největší, ale nejzaostalejší velmocí
 - trojdělení Polska (1772, 1793, 1795) – V Rusko, Z Prusko, J Rakousko

➤ Český (rakouský) osvícenský absolutismus

- Marie Terezie (1740 – 1780)
 - rakouská panovnice
 - otec Karel VI. – v roce 1713 – pragmatická sankce (na trůn může nastoupit i žena – v případě nutnosti)
 - nutnost bojovat o trůn – vleklá válka – Slezské války vyprovokované Fridrichem II. velkým
 - 1740 – 1742 – 1. slezská válka
 - uzavřen mír, jistá ztráta Slezska, zůstalo Opavsko (Krnovsko, Těšínsko)
 - manžel František Štěpán Lotrinský – přenechala mu císařský titul
 - 16 dětí

- Osvícenské reformy (pouze schvalovala) – poradní orgán jí vnucoval osvícenské myšlenky
- základní tendence
 - centralizace – převést všechny úřady do jednoho centra – Vídeň
 - germanizace – vyučovací a úřední jazyk němčina
- reformy
 - správní reformy – týkající se správy státu, autor – hrabě Vilém Haugwitz
 - daňová (berní) reforma – přiměla sněmy vzdát se práva povolovat daně 10 let dopředu
 - školská reforma – 1774 – povinná školní docházka (6 – 12 let) – školy podřízeny státnímu dozoru, tři typy škol:
 - triviální (čtení, psaní, počty) – rodný jazyk
 - hlavní – ve větších městech, spíše chlapci
 - normální – v hlavních městech země (Praha, Brno, Opava) – důraz na přírodní vědy, v němčině
 - zrušena Česká dvorní kancelář -> direktorium – Česko-rakouská dvorní kancelář + nejvyšší soudní dvůr ve Vídni
 - Tereziánský katastr – soupis poddanské půdy a půdy vrchnosti – aby měl panovník přehled o pozemcích a mohl vybírat daně -> zdanění půdy
 - 1754 – první novodobé sčítání lidu (kvůli přehledu) – Čechy + Morava -> 3 miliony obyvatel
 - Nový celní řád, zrušena cla
 - nové peníze – tereziánský tolar (stříbrné mince) – kvůli stabilitě měny, první bankovky – bankocetle
- 1775 – velké nevolnické povstání
 - mylná domněnka o zrušení nevolnictví
 - vypuklo v SV Čechách – postupné šíření
 - proti povstání vojenský zásah (u Chlumce nad Cidlinou)
 - nakonec robotní patent – 3 dny za týden s potahem, maximálně 13 dní v roce
 - další úlevy pro nevolníky (vrchnostenská půdy rozdělena poddaným a převedení roboty na peněžní plat)
- Josef II. (1780 – 1790)
 - bezcitný a bezcharakterní, špatně vychovaný
 - neuznával ženy ani děti
 - císař římskoněmecký, král uherský a český
 - 1781 – Toleranční patent – povolení nekatolických náboženství -> snaha o zabránění emigraci
 - 1781 – patent o zrušení nevolnictví – svoboda stěhování, studia, manželství
 - zrušeno až 2000 klášterů

21. Habsburská monarchie a české země ve 2. pol. 19. století

- Po roce 1848
 - země Rakouské monarchie (mnohonárodnostní monarchie) – Uherko, Slovensko, Čechy, Morava, Halič, Sedmihradsko, Vojvodina, Chorvatsko, Štýrsko, Horní a Dolní Rakousy (velkou část tvoří Rakousko -> rakouské země a Uherko)
 - 1848 – 1851 – Oktrojovaná ústava
 - Silvestrovské patenty – zrušení Oktrojované ústavy
- Bachovský absolutismus (1852 – 1859)
 - představitelem státu Alexandr Bach (3 ministerské funkce – ministr vnitra, spravedlnosti + ministerský předseda)
 - absolutismus nejtvrďšího charakteru v dějinách
 - zákaz spolčování, shromažďování, svobodného projevu
 - posílení policie
 - institut tajné policie (donašeči) -> „Dávej si bacha!“
 - ustal veřejný život
 - některé osobnosti ovlivněny Bachovským absolutismem
 - Karel Havlíček Borovský – internace v Brixenu (Itálie) – Tyrolské elegie
 - Božena Němcová – zákaz vydávání knih
 - 1859- odchod Bacha
- říjen 1860 – císař slibuje „Říjnový diplom“ – ústava
- únor 1861 – 1. ústava – „únorovka“ (nedokonale a ro některé země nevyhovující – centralizace -> všechna moc ve Vídni)
- Občanská práva
 - shromažďovací, spolčovací, svoboda slova a projevu; vzniká TS Sokol (Miroslav Tyrš, Jindřich Fügner – 1862), Hlahol (pěvecký spolek), Umělecká beseda
 - 1862 – Prozatímní divadlo v Praze (na místě budoucího Národního divadla)
 - 1868 – položen základní kámen Národního divadla
 - 1881 – 1. otevření Národního divadla -> požár
 - 18. 11. 1882 – znovuotevření Národního divadla -> *opera Libuše*
- 1866 – Prusko- rakouská válka
 - Prusko chtělo dokázat Rakousku, že do celku zbylých zemí SŘŘ nepatří
 - bitva u Sadové u Hradce Králové – porážka Rakouska (Rakousko se vzdalo svého členství ve společenství Německa)
 - úpadek Rakouské politiky – spolčení s Maďary
- prosinec 1867 – nová ústava – „prosincovka“ – kvalitní kapitalistická ústava (až do 1918)
- vzniká Rakousko – Uherko
- Rakousko – uherský dualismus/vyrování
 - 2 rovnocenné státy
 - rakouská vláda, uherská vláda
 - říšská rada, uherská rada
 - společná ministerstva (financí, války, zahraničí)
 - občanská práva – rovnost před zákonem (pohybu, spolčování, shromažďování,...)
 - hraniční řeka – Litava (Předlitavsko, Zalitavsko)

- Češi nadále bojovali o vyrovnání české – trialismus (nikdy se nepodařilo)
- 1870 – Prusko – francouzská válka
 - začátek 1871 – vítězství Pruska
- 1870 – poslední pokus o trialismus
 - „fundamentální články“ – základní požadavky (vlastní vláda, vlastní sněm, zrovnoprávnění ČJ a NJ)
 - požadavek přišel pozdě, císař odpověděl až v říjnu a neměl proč vyhovět – ztroskotání
 - nechuť českých politiků k dalšímu boji
 - politika „pasivní rezistence“ (1863 – 1879) – pasivní odpor -> odpor nicneděláním (nechodili na říšskou radu, neorientovali se v politice)
- od 80. let – aktivní politika -> cesta mírného srozumění a dohody
- politické zázemí – vznik českých politických stran
 - Česká národní strana (staročeši) – konzervativní názory (Palacký, Rieger)
 - Národní strana svobodomyslná (mladočeši) – radikálnější, aktivnější (Sladkovský, Grégr)
- 80. léta – „Drobečková politika“ (posměšný termín mladočechů na výrok F. L. Riegera -> získal výsad od Rakušanů „po drobtech“)
 - drobečky
 - postupné zrovnoprávnění češtiny s němčinou
 - prosazení češtiny na pražské univerzitě („oboujazyčnost“)
 - rozšíření počtu českých středních škol a získání středoškolského vzdělání pro ženy
 - výsledky drobečkové politiky
 - duben 1880 – Stremayerova nařízení (zrovnoprávnění češtiny na úřadech)
 - rozdělení na vnitřní a vnější úřadování (vnější – zákazník -> úřad – čeština; vnitřní – mezi úřady – němčina)
 - duben 1881 – Karlo – Ferdinandova univerzita – rozdělení na českou a německou část -> vznik českých fakult, čeští profesori, intelektuálové
 - vznik české vědy, sociologie – T. G. Masaryk
- Rukopisné boje
 - spor o pravosti Zelenohorského a Královedvorského rukopisu (rukopisy o Libušíně soudu a o vpádu Tatarů) – údajní padělatelé Linda a Hanka
 - jazykovědec Jan Gelauer – katedra českého jazyka
 - historik Jaroslav Goll
- 1890 – 1891 – punktace
 - návrh staročechů – zkrachoval
 - sepsáno 11 bodů, jak rozdělit České země do národnostních pruhů (vnitrozemí Češi, pohraničí Němci) – 18 pruhů -> likvidace celistvosti českých zemí (Čechy – Morava – Slezsko)
- 1891 – krach politické strany staročechů, punktace nebyly prosazeny
- nepřítel Čechů – Eduard Taaffe (hrabě) – podporoval politiku „cukru a biče“ -> drobné ústupky, tvrdá disciplína
- z mladočechů různé politické strany
 - 1878 – politická strana pro dělníky -> Československá sociálně demokratická strana (ČSDS) – předchůdce ČSSD v rámci Rakouska – Uherska

- pracovní doba dělníků, legální i dětská práce, nízká mzda
- boj za – zkrácení pracovní doby, zrušení dětské práce, zlepšení pracovních podmínek, všeobecné volební právo (muži majetní od 24 let -> volební cenzus, hlasy majetných měly předtím vyšší hodnotu)
- sociální boje a stávky proti majitelům
- svátek práce vznikl v USA – na památku zmasakrovaných dělníků při stávce v Chicagu
- 1. 5. 1890 – poprvé se slaví 1. máj
- 90. léta – vytváření politických stran -> politické spektrum (pravice – střed – levice)
 - mladočeši nejsilnější stranou
 - Strana realistů – T. G. Masaryk – strana inteligence, lehce pravicová
 - Strana agrární – strana českého venkova, stala se nejsilnější stranou
 - Strana křesťansko-sociální – strana katolíků se sociálním programem
 - Strana sociální – strana dělníků s nacionální orientací
 - 1906 – Česká strana pokroková – Masarykova strana

22. Velká francouzská revoluce a Evropa v době napoleonských válek

➤ 1789 – 1794

- Kapitalistická revoluce – konec feudalismu, nastolení kapitalismu, do politiky se dostávají neurození (nemají původ + šlechta, mají peníze)
- Vláda Bourbonů – tvrdý absolutismus, váda Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty – Versailles × život na venkově
- Stavovská společnost – šlechtici a duchovní -> privilegia (neplatili daně), měšťané – platili daně
- Měšťané požádali o svolání generálních stavů

➤ Fáze revoluce

- konstituční monarchie – 1789 – 1792
- republika – vláda girondistů – 1792 – 1793
- republika – vláda jakobínů – 1793 – 1794

➤ I. fáze

- květen 1789 – generální stavy svolány do Versailles (práce na nově vznikající ústavě, měšťané chtěli danění všech stavů)
 - generální stavy přejmenovány na Národní shromáždění
- 14. 7. 1789 – dobytí Bastily (vzpouř lidu proti chudobě), Bastila srovnána se zemí, propuštěno 80 vězňů -> počátek revoluce
- Rovnost, volnost, bratrství – heslo revoluce, francouzský národní svátek
- srpen 1789 – Deklarace lidských a občanských práv (17 článků – Rovnost občanů před zákonem, Svoboda lidského jedince, Právo na soukromé vlastnictví, Svoboda projevu, tisku, shromáždění...)
- říjen 1789 – ústavodárné shromáždění i s králem jelo do Paříže, práce na ústavě

- září 1791 – Francie má novou ústavu (omezení absolutní moci krále), král se pokusil o útěk, u belgických hranic zadržen a s celou rodinou vězněn
- Intervenční tažení proti Francii – pod vedením Pruska zásah z vnějšku
 - intervence z počátku úspěšné -> tvorba dobrovolných oddílů z Marseille na pomoc Paříži -> vznik Marseillaisy (nynější francouzská hymna)
- září 1792 – poraženy intervenční tažení
- 22. 9. 1792 – vyhlášena republika

➤ **II. fáze**

- vláda girondistů – obchodní a průmyslová buržoazie
- girondisté prosadili tzv. volné ceny
- zrušena cla
- leden 1793 – poprava krále gilotinou
- povstání proti revoluci podněcováno katolickou církví
- ve Vendeé povstali sedláci (potlačeno až po mnoha měsících)
- červen 1793 – vzniklo povstání, které svrhlo girondisty z čela státu
- NS (Národní shromáždění) Konvent

➤ **III. fáze**

- jakobínská diktatura – 1793 – 1794
- vláda jakobínů = drobní podnikatelé, obchodníci, novináři, lékaři -> střední vrstva
- teror jakobínů

- zemi řídily orgány:
 - Výbor pro veřejné blaho – prosazoval pouze svoji vůli, v čele Maxmilián Robespierre -> jeho názor byl zákonem, popravy gilotinou v masovém měřítku (říjen 1793 – popravena Marie Antoinetta)
 - Výbor veřejné bezpečnosti – ministerstvo teroru
- červenec 1794 – vyhnání jakobínů -> Thermidorský převrat
- Robespierre popraven gilotinou

- Představitelé revoluce
 - Jean Paul Marat – redaktor časopisu Přítel lidu – sympatizoval s jakobíny, zabit vlastní milenkou Charlottou (byla na něj najata)
 - George Danton – jizvy po neštovicích -> ošklivý

- Thermidorská reakce (1795 – 1799)
 - 1795 – nová ústava, vyhlášena republika
 - v čele pětičlenné direktorium
 - Rada pětiset (500 členů)
 - Rada starších (250 členů)

Napoleon Bonaparte

- pocházel z Korsiky
- ambiciózní člověk, který dělal od mládí vojenskou kariéru
- hledal si přátele v Radě pětiset a Radě starších
- posílán do misí o udržení území (S Itálie)
- chtěl dobýt a porazit Anglii (využije italské jednotky a vylodí se v Egyptě – britská kolonie, z Egypta chtěl pokračovat do Indie – nezdařilo se -> byl zavolán do Francie)
- Rosettská deska – čedičová deska s řeckou abecedou a dvěma typy egyptských hieroglyfů
 - 1822 – Francois Champolion rozluštil hieroglyfy
- po návratu do Paříže v roce 1799 vtrhl do Direktorია, obvinil je ze zrady vlasti a ujal se moci (sliboval demokracii)
- sám se nazval konzulem (vládce starověkého Říma)
- 1802 – nazval se doživotním konzulem
- 1804 – Napoleon se stal císařem (donutil papeže přijet do Francie, katedrála Notre Dame)
- Dobyvačné války
 - 1805 – bitva u Talfargu – námořní bitva proti Anglii, výhra Anglie, v bitvě umírá anglický admirál Nelson
 - 1805 – bitva u Slavkova u Brna – bitva tří císařů, Francie × Rusko × Rakousko, Francie vyhrála, pokořen rakouský císař František I.
 - 1806 – rozpuštěna SŘŘ -> rozdělena na úseky
 - v okolí Rýna vzniká Rýnský spolek (ekonomicky silné území)
 - omezena moc Pruska – z pruského zaboru Polska vytvořeno Velkovévodství varšavské

- 1806 - vyhlášení hospodářské blokády Velké Británie – vojáci hlídali pobřeží pevninské Evropy, aby Anglie nedovázela své zboží
- 1807 – Napoleonův bratr se stal portugalským králem
- 1808 – Napoleonův bratr se stal španělským králem
- červen 1812 – tažení do Ruska
 - přes Ukrajinu na Moskvu
 - Bitva u Borodina – generál ruské armády Michail Kutuzov -> taktika spálené země (nechali Napoleona postupovat rychle přes vyklizená území)
 - Bitva u řeky Bereziny – pobita velká část francouzské armády a zbytek postupuje stejnou cestou rychle pryč z Ruska, vytvořen spolek proti Francii (odezva na nevydařené tažení)
- 1813 – Bitva u Lipska „bitva národů“, koalice (Prusko, Rusko, Rakousko) × Francie -> 1. velká porážka
- 1. vyhnanství na Elbě (utekl), ve Francii restaurace Bourbonů -> znovu začali vládnout – bratr Ludvíka XVI. – přejmenovaný Ludvík XVIII.
- Napoleon znovu střeďá svoji moc a usedá na trůn podruhé -> II. císařství – stodenní vláda
- červen 1815 – Bitva u Waterloo (poblíž Bruselu), Napoleon definitivně poražen
- vyhnanství na ostrově Sv. Heleny (zde přežil 6 let), tropická oblast v jižním Atlantiku, otrava arzenem
- 1814 – 1815 – Vídeňský kongres
 - snaha navrátit Evropu do původního uspořádání (k roku 1792)
 - Francie platila vojenské splátky
 - vznik spolku Svatá aliance (měl zabránit tomu, aby se už nic podobného nemohlo opakovat) – udržet dynastie na trůnu – Francie Bourboni -> myšlenka Alexandra I.

- 1805 – postaven Vítězný oblouk v Paříži, nese reliéfy z vítězné bitvy u Slavkova

23. Významné události ve vybraných státech novověku – 18. – 19. století (Anglie, Itálie, Německo, Rusko, USA)

➤ Anglie

- po roce 1688 – Vilém III. Oranžský -> konstituční monarchie
- král od té doby pouze reprezentativní funkce
- dvě politické strany – střídání – konzervativci (toryové) a radikálové (whigové), později Labor party
- 1707 – potlačení povstání ve Skotsku -> vznik Velké Británie
- dotváření koloniální soustavy – Indie, Austrálie, Kanada, některá území v „USA“
- 1800 – vznik Spojeného království Velké Británie a Irska – připojením Irska
- vláda hannoverské dynastie (Jiří I., Jiří II.)
- kolébka průmyslové revoluce – zavádění strojů do manufaktur
- urychlení procesu díky dostatku surovin z kolonií
- modernizace i v zemědělství
- ztráta 13 amerických kolonií – vyhlášení nezávislosti
- 1803 – 1815 – konflikt mezi VB a Francií – bitva u Trafalgaru a Waterloo
- snaha dělníků o boj proti strojům – snažili se zamezit propouštění -> úprava pracovních podmínek dělníků
- Viktoriánská epocha (1837 – 1901)
 - doba stability
 - vrchol ekonomické a politické moci

➤ Itálie

- rozdrobená do mnoha malých států – část ovládána Rakouskem
- hnutí „carbonari“ – povstání potlačeno Rakouskem
- další povstání – zánik carbonari -> vznik Giovine Italia
- povstání na Sicílii -> Giuseppe garibaldi
 - série válek za nezávislost proti Rakousku – Uhersku
 - povstání zejména v Miláně a Benátkách -> odchod maršála Radeckého
 - král Karel Albert Savojský -> dal impuls k válce za nezávislost
 - zpočátku vítězství Italů, ovšem papež své vojáky stáhl – obavy ze schizmatu
 - zůstali jen dobrovolníci proti rakouské armádě
 - Karel Albert poražen – odstoupil ve prospěch syna Viktora Emanuela II.
- 1870 – papež se vzdává, ke sjednocené Itálii se připojuje papežský stát – hlavním městem Řím
- sjednocení Itálie Viktorem Emanuelem II. -> Italské království

➤ Německo

- svolán Vídeňský kongres a založen Německý spolek - 1814
- Prusko
 - vláda junkerů (šlechtičtí velkostatkáři)
 - od roku 1862 – Otto von Bismarck (konzervativní politika, vedl Německo ke sjednocení)

- Rakousko mělo být vyřazeno ze spolku německy mluvících zemí
- 1866 – válka prusko – rakouská, porážka Rakouska – muselo se vzdát členství v Severoněmeckém spolku
- 1866 – bitva u Sadové u Hradce Králové
- Otto von Bismarck vyprovokoval Francii, aby napadlo Německo
- 1870 – prusko – francouzská válka, pád francouzského císařství (Napoleon III.), vláda republiky
- Německo se dostává až před Paříž -> Prusko prohrává a podepisuje příměří
- 1871 – skupina dělníků vytváří Pařížskou komunu -> prozatímní vláda dělníků (od března do května)
- Pařížská komuna byla potlačena a komunardi (dělníci) pro výstrahu postříleni
- 1871 – sjednocení Německa, vznik císařství -> císař Vilém I. (pruský král)

➤ Rusko

○ Petr I. Veliký

- v utajení cesta na západ (Holandsko), získávání zkušeností
- po návratu snaha o prosazení moderních principů, které viděl
- program modernizace -> „car Petr I. otevírá okno do Evropy“
- úsilí o přístup k moři – kvůli obchodu Baltské moře -> vyprovokoval válku proti Švédům -> Severní válka
- reorganizace armády
- přístup k Baltskému moři vybojován – uzavření příměří se Švédy
- 1703 – založení Petrohradu (do 1918 hlavní město Ruska)
- reforma vojska, podpora zakládání manufaktur, podpora zahraničního obchodu, školská reforma, reforma azbuky

○ Kateřina II. Veliká

- osvícenské reformy, vybojovala přístup k Černému moři
- černomořská flotila
- Grigorij Potěmkin – dostával peníze na kolonizaci
- utužovala nevolnictví, zvyšovala daně
- Rusko největší, ale nejzaostalejší velmoc
- Trojdělení Polska (1772, 1793, 1795)

- až do Říjnové revoluce – vláda Romanovců -> car
- absolutismus – samoděržaví
- až do 19. století funguje nevolnictví
- 1861 – zrušení nevolnictví v Rusku (car Alex I.)
- ruští nevolníci = mužici (zbědovaní, symbol hlouposti)
- v průběhu 19. století – problémy s Tureckem (rozloha Turecka se zmenšuje, osvobozují se Slovanské státy)
- Rusko bojuje o pozice na Balkáně
- 1853 – 1856 – Krymská válka
 - střet Ruska s Tureckem – Turecko (podpora VB a Francie), Rusko (prohrálo kvůli zaostalosti armády)
 - 2. polovina 19. století – obsazen Cařihrad – jednání mezi Ruskem a Tureckem
 - Turecko ztrácí území na Balkáně a své dominantní postavení

- Slované na Balkáně bojují za samostatnost -> národě osvobozené boje (Srbové, Bulhaři, Chorvati, Slovinci,...)
 - na konci 19. století Turecko pouze v Cařihradu
- 1878 – Berlínský kongres – jednalo se o tom, jaké budou hranice na Balkánském poloostrově, Německo se snaží získat území na úrok Turecka
- vznik Rumunska, Bulharska – omezení vlivu Ruska
- Německo pochopilo, že jeho vliv se nedostal do Afriky ani do Asie – Drang nach Osten -> směřování na východ
- USA
 - Vznik USA
 - boj amerických osad za nezávislost
 - 1. fáze kapitalistické revoluce
 - původně španělská území
 - na konci 18. století na východním pobřeží anglické osady – vystěhovalci z Evropy (13 kolonií)
 - osady politicky závislé na VB
 - vláda hannoverské dynastie ve VB (Jiří III.) -> tvrdá politika – zvyšování daní, cla na dovoz anglických výrobků, neúměrné poplatky - kolky
 - 1765 – vnucení nového kolkového zákona americkým osadám
 - 1773 – první otevřený konflikt – Bostonské pití čaje – osadníci odmítli přijmout náklad 3 anglických lodí, převlečení za Indiány -> čaj vysypán do moře
 - 1774 – I. kontinentální kongres – ve Philadelphii – neshodli se
 - 1776 – II. kontinentální kongres – ve Philadelphii
 - v čele nově vznikající americké armády – George Washington
 - Thomas Jefferson – autor Prohlášení nezávislosti
 - 4. 7. 1776 – přijata Deklarace nezávislosti
 - 1. fáze války – neúspěch -> reforma armády (USA x Anglie)
 - 2. fáze války – mnoho bitev
 - 1777 – bitva u Saratogy -> první neúspěch Anglie, kapitulace generála Anglie
 - diplomat Benjamin Franklin vyslán do Francie -> přislíbili vojenskou i finanční podporu
 - 1781 – bitva u Yorktownu – konečná porážka Anglie
 - 1783 – uzavření míru v Paříži
 - Občanská válka v USA
 - 1861 – 1865 – válka Severu proti Jihu
 - 2. kapitalistická revoluce
 - S – rozvoj průmyslu, stavba železnic, nezastával otrokářský systém
 - J – plantáže (kukuřice, bavlna, tabák) + otrocká síla
 - válka vznikla kvůli rozdílnému názoru S a J na otrockou sílu
 - oba systémy udržovaly v 19. století rovnováhu, při přijetí nového státu se složitě projednávala otázka, ke komu bude stát připojen
 - Abolicionistické hnutí – hnutí proti otrokářskému systému (za odstranění otroctví)

- vznikla síť tzv. podzemních železnic (pro útěk otroků na S)
- 1859 – povstání černochoů – John Brown – přepadá skladiště zbraní Harpers Ferry
-> neúspěch, popraven
- J – demokratická strana – plantážníci
- S – republikánská strana
- 1860 – Abraham Lincoln – představitel S
- S – Unie – hlavní město Washington, prezident Abraham Lincoln, modrá uniforma
- J – Konfederace – hlavní město Richmond, prezident Jefferson Davis, šedá uniforma
- Průběh války
 - počátek na konfederovaném území, Jih napadl posádku Severu – Fort Sumter (zpočátku úspěchy Jižanů)
 - S – generál Grant
 - J – generál Lee
 - obrat ve válce – bitva u Gettysburgu – 1863 – nejdelší bitva (3 dny), generál Lee se musel vzdát a S nutil J ustupovat
 - 1865 – dobyt Richmond -> rozhodnutí o osudu války
 - 9. 4. 1865 – bitva u Appomattoxu – kapitulace generála Lee -> konec války
- už v průběhu války Lincoln podepsal zákon proti otroctví
- Lincoln zabit v divadle při oslavě vítězství (bývalý herec Both ho smrtelně zranila i s kumpány utekli, schovali se do stohu, kde si zapálili cigarety a usnuli – stoh vyhořel)
- 1865 – 1877 – období rekonstrukce
- vznik K-K-K (Ku-Klux-Klan)
- stírání rozdílů mezi S a J
- hovoří se o jednotné Unii

24. První světová válka, příčiny, průběh a důsledky, mírová konference ve Versailles

➤ Příčiny 1. sv. války

- Vznik dvou států
 - Německo – 1871 – císař Vilém I., 1888 – císař Vilém II. (Hohenzollernové), kancléř Otto von Bismarck – militarismus, snaha ovládnout Blízký východ (zisk kolonií)
 - Itálie – 1870 – král Viktor Emanuel
- Vznik Trojspolku (1882)
 - Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie
 - Útočný spolek
- Vznik Trojdohody (1907)
 - Anglie, Francie, Rusko
- Bosna & Hercegovina – Sarajevo
 - Nejmladší část RU
 - Odpor k Rakušanům
 - Černá ruka – nacionální organizace mladých studentů v Srbsku
- Atentát na Františka Ferdinanda d'Este (28. 6. 1914) – záminka
 - Synovec Františka Josefa I., manželka Žofie Chotková
 - O jeho příjezdu se vědělo vše dopodrobna, žádná bezpečnostní opatření
 - V Sarajevu nastala nepřehledná situace, když kolona aut mířila k radnici (první pokus o atentát, na který nikdo nebral ohled)
 - Druhý pokus proběhl na mostě, kdy Gavrilo Princip střelil následníka trůnu do krku, druhá střela zabila Žofii
- František Josef I. Žádá, aby Srbsko splnilo jeho požadavky -> pro Srbsko nesplnitelné
- František Josef I. Vyhláší Srbsku válku, která začíná otevřením Jižní (Srbské) fronty

➤ Charakter války

- Zákopová poziční válka
- Fronty se téměř nehýbaly -> stále po několik měsíců – bojovalo se jen na bojištích, dlouhé přežívání v zákopech
- Užity tuny munice (krajina bez čehokoliv)

- Civilní obyvatelstvo nebylo v bezprostředním ohrožení
- Blitzkrieg = blesková válka (měla skončit do šesti týdnů)
- Průběh války
 - Počátek války (28. 7. 1914)
 - Nejdříve Jižní fronta (RU x Rusko)
 - František Josef I. vydává manifest „Mým národům“
 - Jižní fronta zaniká na podzim 1915
 - Smluvně provázané státy začínají vstupovat do války
 - Turecko (Trojspolek = Ústřední mocnosti)
 - Itálie (nejdříve Trojspolek, poté vyhlásila neutralitu a nakonec se přidala k Trojdohodě)
 - Rumunsko (Trojdohoda)
 - Nejdůležitější byla Západní fronta
 - Mezi Francií a Německem
 - Ústřední mocnosti proti Francii a Anglii
 - Německo napadlo Francii přes Belgii
 - Porušení neutrality Belgie
 - Obsazení Bruselu (srpen 1914)
 - Směr Paříž
 - Bitva na Marň (přelom září a října 1914)
 - Francouzský protiútok k zastavení Němců
 - Britští vojáci -> běh k moři (útěk před Německým zajištěním)
 - Bitva u Yper (jaro 1915)
 - Poprvé použita zbraň hromadného ničení (zpuchýřující plyn yperit)
 - Bitva u Verdunu (únor – září 1916)
 - Největší bitva 1. světové války
 - Dlouhodobá bitva o pozice
 - „Verdunský mlýnek na maso“ – asi 600 000 mrtvých na malém prostoru
 - Bitva na Sommě (červenec – listopad 1916)
 - Britové použili první tanky (byly k ničemu)
 - Východní fronta
 - Ústřední mocnosti proti Rusku (ze severu Německo, z jihu – Halič – RU)
 - Navázání vojenských sil, aby se odlehčilo západní frontě -> neschopnost RU – odlehčení se nepodařilo

➤ Vladimír Iljič Lenin

- Příprava revoluce v Rusku
- Revoluční situace (1917) za podpory sociální demokracie
- V březnu proběhla Únorová revoluce (kapitalistická)
 - Snaha svrhnout cara Mikuláše II.
 - Rusko se formálně dostává do éry kapitalismu
 - V čele prozatímní vláda v Petrohradě
- Lenin se vrací z Finska a začíná příprava další revoluce
- Výbory – sověty a rudé gardy (od léta 1917) -> převaha Leninových stoupců = Bolševiků – příprava k boji
- Od léta 1917 bylo jasné, že další revoluce bude krvavá

➤ Velká říjnová revoluce (25. 10. 1917, naše datum 6. 11. 1917)

- Bolševický puč
- Útok na sídlo vlády – Zimní palác – Petrohrad
- První socialistická revoluce na světě
- Přechod od kapitalismu k socialismu
- Podle Lenina nejlepší možnost
- Zahájení revoluce výstřelem z Aurory
- Bolševici se chopili moci -> nastolení bolševické diktatury (snaha udržet si moc za každou cenu)
- Svolán II. sjezd bolševiků do Petrohradu
 - Schválil, že veškerou moc mají sověty (dělníci)
 - Leninovy dekrety
 - Dekret o míru – nutnost, co nejrychleji uzavřít východní frontu (neměli čas ani prostředky)
 - Dekret o půdě – kolektivizace půdy (znárodňování)
- Ustanovení vlády -> Rada lidových komisařů
- Předsedou vlády Lenin
- Lev Davidovič Trockij – za Lenina ministr zahraničí, měl výhrady k vedení státu, „pravicový komunista“. Později utekl před Stalinem do Mexika a ten ho nechal za vzepření se zabít

➤ Další vývoj války

- Pokračuje snaha o uzavření míru, jednání s Německem
- Dlouhé a složité smlouvání o tom, čeho se Rusko bude muset vzdát (velké územní ztráty výměnou za mír, pro Německo velký územní zisk)

- Separátní mír = dvojstranný mír mezi Ruskem a Německem
- Brest-litevský mír (3. 3. 1918) – uzavření východní fronty
- Rusové se vrátili ke svým problémům (zajetí carské rodiny a její následné zavraždění)
- Od roku 1918 se projevuje vyčerpání všech válčících stran
- Snaha o ukončení války a uzavření západní fronty
- Vleklá jednání
- Postupná kapitulace všech stran Ústředních mocností
- Rozpad Rakouska-Uherska (28. 10. 1918)
- Kapitulace Německa (11. 11. 1918)
 - Složení kapitulace do rukou Francie ve starém železničním vagóně (Compiègne)
- Přístup USA
 - Od začátku války zahájena politika izolacionalismu (oddělení Evropy oceánem, neměli potřebu se zapojit)
 - Potopení civilního parníku Luisitania (1915) německou ponorkou
 - Vstup USA do války v dubnu 1917
 - Zbytečné, protože už bylo vše rozhodnuté, pomoc nebyla podstatná

Versailleský mírový systém (19. ledna 1919)

- Pařížská mírová konference
- Základní úkoly
 - Potrestání Německa
 - Úprava hranic
 - Zisk území
 - Mírová opatření
- Dlouhá jednání, složité otázky, vznik smluv, jejichž podepisování trvalo až do roku 1920
- Zúčastnily se všechny významné státy kromě Ruska
 - Nebylo přizváno kvůli strachu z bolševiků

- ČSR jako nově vzniklý stát vystupovalo jako vítěz společně s ostatními nově vzniklými státy bývalého R-U
- Přítomny i USA – prezident W. Wilson
- Výsledkem bylo podepsání smluv v jednotlivých zámečcích areálu Versailles
- Mírová smlouva s Německem (1920)
- Potrestání Německa
 - Válečné splátky = reparace
 - Miliardy v markách a zlatě
 - Německo nikdy žádné splátky nezaplatilo
 - Ztráta území
 - Alsasko-Lotrinsko připadlo Francii
 - Ztráta kolonií
 - 50km demilitarizovaného pásma na hranicích s Francií
 - Druhá strana Rýna – 15 let okupováno SN
 - Zakázána všeobecná branná povinnost
 - Rozpuštěna armáda (zbylo 100 000 členů domobrany)
- Podepsány smlouvy s Rakouskem (Saint-Germain), Bulharskem, Maďarskem a Tureckem
- Úprava hranic v Evropě
 - Nové nástupnické státy na půdě R-U
 - ČSR, Polsko, „Jugoslávie“ = Království Chorvatů, Slovinců a Srbů, Rakousko, Maďarsko
- O rozdělení moci v Tichomoří a na dálném východě rozhodla Washingtonská konference (1921)
- Společnost národů = SN (1920 – 1939) – úkolem chránit mír a mírový systém (na počátku ČSR, Německo, Rakousko)

Úloha Čechů a Slováků v 1. světové válce

- Měli zvláštní pozici (R-U -> Trojspolek)
- Žili v zemi, která válku začala
- Povinnost bojovat (manifest Mým národům)
- Nástup na východní frontu (Slované x Slované)
- Bojovat se jim nechtělo (předstírané boje)
- Český odboj – ilegální protistátní činnost
- Maffie – domácí odboj, předseda Přemysl Šámal
- Zahraniční odboj
 - T. G. Masaryk (profesor sociologie)
 - Edvard Beneš
 - Milan Rastislav Štefánik
- Emigrace měla centrum ve Švýcarsku, 1916 -> přesun do Paříže (setkání se Štefánikem) – myšlenka Československého státu
- ČSNR (Československá národní rada) – nejvýznamnější, úkolem bylo přesvědčit státy Dohody o tom, že Československo nesouhlasilo s válkou
- Československé legie – argument pro Dohodu, nejvíce na Východní frontě (v Rusku), přeběhlíci, která nechtěli bojovat za R-U
- Příprava prozatímní československá vláda, Dohoda musí tuto politiku nejprve schválit
- Navázání spolupráce s domácím odbojem
- Smrt Františka Josefa I. -> Karel I. (listopad 1916)
- Měla se sejít Říšská rada ve Vídni (čeští poslanci měli prosadit své cíle)
- Manifest českých spisovatelů (jaro 1917)
 - 220 podpisů českých spisovatelů (žádají poslance, aby aktivně prosazovali rovnoprávný stát)
 - Původní představa byla federativní monarchie
- Události urychlily Leninovy dekrety a situaci na Východní frontě.
- Leninovo právo na sebeurčení národů – právo rozhodnout o svém osudu
- Tříkrálová deklarace (6. 1. 1918)
 - Vyjádření o budoucí podobě státu
 - Aktivní spolupráce domácího a zahraničního odboje
 - Masaryk hledá podporu v USA
 - Rusko nechtělo pustit legionáře zpět, Masaryk vyjednává jejich propuštění

25. Vznik ČSR, politický a hospodářský vývoj ve 20. a 30. letech

Aktivizace české politiky v roce 1918

- Tříkrálová deklarace (6. 1. 1918)
 - Prohlášení českých poslanců na říšské radě
 - Jsou pro rozbití R-U
 - Působí Právo na sebeurčení národů
- Propojení domácího a zahraničního odboje
 - Úkol: bojovat za uznání Národní rady československé jako oficiálního orgánu budoucí republiky
 - Okolní státy musely vědět, že nový stát je připraven se stát republikou
- Podle výsledků voleb z 1911 – dva vládnoucí orgány
 - Národní výbor (červenec 1918)
 - Zastoupení pravicových i levicových stran
 - Přizvání Slováci
 - Nebyl jednotný
 - Ne konci léta se odštěpily levicové strany
 - Socialistická rada
 - Všechny socialistické strany
 - Nesouhlasily s vládou NV
 - Snaha o založení socialistického státu
- Washingtonská deklarace (18. 10. 1918)
 - Masaryk v USA
 - Československo si vymohlo slyšení u prezidenta Wilsona, který uznal vládu pozdější republiky
- Kapitulace a rozpad R-U (28. 10. 1918)
- V Praze slavnostně a v poklidu vyhlášena 28. 10. 1918 Československá republika
- Mužové 28. října – pozdější významní prvorepublikoví politici
 - Alois Rašín – Národní demokracie
 - Antonín Švehla – Agrárníci
 - František Soukup – Sociální demokracie
 - Jiří Stříbrný – Národní socialista
 - Vavro Šrobán – ministr pro Slovensko

I. Československá republika

- Rozloha
 - Čechy, Morava, Slovensko, Zakarpatská Ukrajina, část Slezska
- Asi 22% Němců („dědictví z Rakouska“) -> autonomní požadavky – samospráva
- Nejprve převzali vládu Mužové 28. října
- Nejvyšším orgánem Národní výbor (od listopadu Národní shromáždění – ustanovilo demokratickou republiku) – základ parlamentu
- Prezident T. G. Masaryk stanovil vládu
 - 1. předseda vlády Karel Kramář
 - Ministr zahraničí Edvard Beneš
- Základní úkoly
 - Měnová reforma – okolkování peněz + vlastní peníze (Alfons Mucha)
 - Převedení sídel podniků na území ČSR
 - Pozemková reforma (určitá půda do určité hranice byla zkonfiskována – nebyla nikdy dokončena)
- 1. Československá ústava (1920)
 - Princip parlamentních voleb (poměrný volební systém)
 - 1. místo – Sociální demokrati – předseda vlády Vlastimil Tusar
- Pluralitní demokracie
 - Státotvorné strany – pro rozvoj republiky a ochranu demokracie
 - „Hradní pětka“
 - Agrárníci (zemědělci)
 - Národní demokracie (spíše nacionální strana)
 - Národně socialistická (nacionální strana)
 - Strana lidová (věřící)
 - Sociálně demokratická (dělníci)
 - Levice
 - KSČ – z levicového křídla SD na ustavujícím sjezdu v Praze (květen, 1921), Bohumír Šmeral, Klement Gottwald, sociální reformy, zestátnění (ukončení pozemkové reformy)
 - Pravice
 - Česká – Národní obec fašistická – Rudolf Gajda
 - Německá – DNSAP (hakenkrajceři)
 - Slovenská – HĽS – Hlinková ľudová strana – Hlinka, Tuka
- Čechoslovakismus = myšlenka jednotné národnosti Čechů a Slováků (Masarykova velká chyba)

- 20. Léta
- Ministr financí Alois Rašín
- Leden 1923 – atentát na Rašína
- Březen 1923 – zákon na ochranu republiky (umožňoval zakázat jakoukoliv politickou stranu, pokud se neshodovala se zásadami demokracie – komunismus, fašismus)

- Parlamentní volby (1925)
 - Nejsilnější strana – Agráři
 - 1926 – 1929 – vláda Panské koalice – předseda Antonín Švehla, návrh na rozpuštění KSČ -> neprosazeno
 - Celosvětová hospodářská krize (1929 – 1933)
 - Další parlamentní volby (1929)
 - Další výhra Agráři, ale ne s takovým rozdílem -> tzv. Široká koalice
 - Bolševizace KSČ (1929)
 - Prosovětský typ vedení (řízení podle Stalinských metod)
 - Utuzení levicového chápání společnosti
 - ČS spisovatelé napsali protest proti bolševizaci

 - **30. léta**
 - Světová hospodářská krize (1929 – 1933)
 - Pokles výroby až o 60%
 - Propouštění -> nezaměstnanost -> bída
 - Stávky dělníků (oblasti těžby uhlí) -> zásahy státu proti stávkám
 - Snaha státu řešit krizi (zásahy do ekonomiky)
 - Alespoň malá podpora dělníků („žebračky“)
 - Inflace
 - Uchylování se k totalitním režimům
 - Ozývají se hlasy k volení pravicových stran
 - Fašizační tendence demokratických stran (Agráři, ND)
 - Spolupráce německé menšiny s Hitlerem
 - DNSAP zakázána (1933) při nástupu Hitlera
 - Transformace v „tělocvičný spolek“ -> vlastenecká fronta -> SdP (Sudetendeutsche Partei) -> Sudetoněmecká strana (Henleinovci => Konrád Henlein)
 - Rok dvou voleb (1935)
 - Parlamentní volby (květen 1935) -> celostátní vítězství Henleinovců (hrozba fašizace), vytvoření koalice demokratických stran -> přehlasování henleinovců – předsedou vlády vybrán agrárník Slovák Milan Hodža -> ubránění se fašizaci
 - Prezidentské volby (prosinec 1935)
 - Edvard Beneš (demokrat)
 - Klement Gottwald (komunista)
 - Bohumil Němec (fašista)
- K volbám šli nakonec jen Beneš a Němec -> zvolen Beneš díky spojení demokratických stran

- **Henleinovci**
 - Neúnosné požadavky na českou vládu (připojení k Německu)
 - „Pátá kolona“ = vnitřní nepřítel konající podvratnou činnost
 - U hranic spolupracovali s Hitlerem
 - Sepsali svůj program
- **Karlovarský program (duben 1938)**
 - Sraz henleinovců v Karlových Varech
 - Podlomení ČSR
 - Volnost nacistické propagandě
 - Boj za samosprávu = autonomii (vlastní německá správa)
 - Mezinárodní orientace ČSR na Německo
- **Beneš program nepřijal -> rozbití republiky -> Mnichovská dohoda**
- **Částečná mobilizace (květen 1938)**
 - Snaha ubránit pohraničí před Německem
- **Mise lorda Runcimana z Anglie (léto 1938)**
 - Provéřit vztah české vlády k Henleinovcům
 - Vztah byl podle Runcimana negativní (henleinovcům se podle něj dělo příkoří)
 - Závěr: dojde-li k válce, bude to kvůli ČSR
- **Pád dosavadní vlády (srpen 1938)**
 - Stanovení úřednické vlády – Jan Syrový
- **Vyhlášení všeobecné mobilizace (obrovská vůle bránit stát proti Německu)**
- **Mnichovská dohoda (29. – 30. 9. 1938) = Mnichovský diktát**
 - „O nás bez nás“
 - ČSR se neúčastnilo, pouze jednomu zástupci byly sděleny výsledky
 - Konference 4
 - Německo – Hitler
 - Itálie – Mussolini
 - Velká Británie – Chamberlain
 - Francie – Daladier
 - Pohraničí s převahou německých obyvatel bude odevzdáno Německu během 10 dní
 - 5 pásem záboru
- **Důsledky Mnichovské dohody**
 - Ztráta 1/3 území a 1/3 obyvatel
 - Nešetrné hranice (přes dopravní tepny)
 - Ztráta nerostných surovin

- z jedné z nejstarších rodin v New Yorku
 - Theodor Roosevelt (bratranec) – prezidentem 1901 – 1908
 - napůl ochrnutý – pomoc manželky -> později znovu chodil
 - nejdříve guvernérem státu New York (1928)
 - 1932 – Franklin Delano Roosevelt – prezident USA (nejdelší funkční období – až do 1945)
 - Nový údel = „new deal“ – nabídka práce nezaměstnaným, obnovení hospodářství
- Důsledky krize v Německu
- v roce 1932 – v Německu asi 5 milionů nezaměstnaných – extrémní situace
 - Adolf Hitler (*1889 v Horním Rakousku – syn celníka)
 - v 16 letech odchod do Vídně – chtěl se stát malířem – neúspěch
 - 1919 – založení NSDAP a oddíly SA a SS
 - listopad 1923 – první pokus o chopení se moci, fašistický puč v Mnichově – poražen německou domobranou, Hitler označen za viníka a uvězněn (po roce propuštěn)
 - 1924 – vydání knihy Mein Kampf
 - Židé, komunisté, Versailleské smlouvy -> viníci německého neštěstí
 - Němci = „árijská rasa“ -> nadřazení ostatním
 - kladal důraz na obnovení velikosti Německa
 - 1932 – vítězství NSDAP ve volbách
 - 1933 – jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem
 - rozpuštění říšského sněmu
 - zakázání všech politických stran kromě NSDAP
 - ovládnutí tisku a rozhlasu
 - školy a univerzity pod nadvládou nacistů
 - Hitlerjugend – nacistická organizace sdružující mládež od 10 let
 - SS (ochranné oddíly) a SA (útočné oddíly)
 - 1934 – smrt prezidenta Paula von Hindenburga -> Hitler = Führer
 - vypovězení Versailleského systému
 - Německo vystupuje ze Společnosti národů
 - 1935 – všeobecná branná povinnost, budování armády -> wehrmacht
 - 1935 – Norimberské zákony – „čistota cti a krve“ (árijec + árijka -> zabránění míšení krve)
 - 1936 – osa Berlín – Řím – Tokio
- Charakteristika nacistického režimu
- chtěli si zajistit poslušnost
 - 30. 6. 1934 – „Noc dlouhých nožů“ – oddíly SS povraždily na Hitlerův rozkaz příslušníky SA, oddíly SS převzaly roli mocenské síly
 - nacistická hospodářská politika -> vymizela nezaměstnanost
 - vliv na vzdělanost

- Židé vyloučení z veřejného života (školy, obchody, úřady,...)
 - 10. 11. 1938 – „Křišťálová noc“ – počátek teroru proti Židům, pogromy – vypalování synagog, škol, bytů, vykradení a rozbití obchodů
 - tisíce Židů odvečeno do koncentračních táborů
 - březen 1939 – anšlus Rakouska = spojení Německa s Rakouskem
- Občanská válka ve Španělsku (1936 – 1939)
 - Španělsko – chudá země
 - politická a společenská krize
 - levicová strana – republikáni (podpora SSSR a Francie)
 - pravicová strana – armáda (podpora Německa a Itálie)
 - generál Franko
 - komunismus x fašismus
 - interbrigadisté – dobrovolníci -> mezinárodní pomoc (až 60 000 lidí)
 - 1939 – vítězství pravice, Franko diktátorem Španělska, represivní politika
- Itálie
 - po válce království
 - říjen 1922 – nástup fašismu – Benito Mussolini = duce
 - politická strana – Velká rada fašistická
 - Mussolini zabral Albánii a Etiopii, jinak spíše snaha o udržení moci v Itálii
- Francie
 - politika usmiřování – appeacementu
 - politika drobných ústupků
 - za ústupky žádali od Hitlera svobodu
 - polofašistický režim
 - E. Daladiér
- Velká Británie
 - Nevil Chamberlain
- Polsko
 - polofašistický režim
 - odjakživa vojenský stát
 - Jozef Pilsucki (spolupráce s Hitlerem)
- Maďarsko
 - Mikuláš Horthy – „horthyovský režim“
- Konference
 - mírová konference ve Washingtonu - 12. 11. 1921 – 6. 2. 1922
 - Traktátu čtyř mocností: USA, Velká Británie, Francie a Japonsko; nedotknutelnost ostrovních držav na Dálném východě a v Pacifiku; zrušení britsko-japonské smlouvy z roku 1920
 - Traktátu pěti mocností: USA, Velká Británie, Francie, Itálie a Japonsko; vzájemný poměr velikosti válečných lodí
 - Traktátu devíti mocností – vyhlášoval princip, podle kterého byla respektována Hadova doktrína volného přístupu všech zúčastněných velmocí na čínský trh. Dále rušil některé privilegia, která poskytl Japonsko Číně během první světové války.

Locarno, Ženeva

27. Mnichovská konference, druhá republika, Protektorát Čechy a Morava, domácí a zahraniční odboj

Mnichovská dohoda (29. – 30. 9. 1938)

- „Mnichovský diktát“
- ČSR se neúčastnilo, pouze jednomu zástupci byly sděleny výsledky
- Konference 4
 - Německo – Hitler
 - Itálie – Mussolini
 - Velká Británie – Chamberlain
 - Francie – Daladiér
- Pohraničí s převahou německých obyvatel bude během 10 dnů Německu odevzdáno
- 5 pásem záboru
- Důsledky Mnichova
 - Ztráta 1/3 území, 1/3 obyvatel
 - Velmi nešetrné hranice (přes dopravní tepny)
 - Ztráta nerostných surovin

II. republika (30. 9. 1938 – 15. 3. 1939)

- Mnichovská dohoda je jednou z nejtragičtějších událostí dějin.
- Dochází k politickému sjednocování
 - Rušení politických stran
 - 1 levicová × 1 pravicová
 - Národní strana práce × Strana národního sjednocení (spolupráce s Německem)
- Ilegální komunistické odbory – Moskva
- Existence okleštěné vlády – Rudolf Beran
- Prezident Emil Hácha (považován za kolaboranta a zrádce)
- Održení Slovenska -> Slovenský štát (14. 3. 1939) – po dohodě s Německem
- Okupace Čech a Moravy (15. 3. 1939)

Protektorát Čechy a Morava (16. 3. 1939)

- Zbytek území obsazen a okupován Německem -> součást německé říše
- Němci se tváří jako ochranitelé
- Protektorát = závislé území se dvojí správou (německá – větší pravomoci a česká)
- Protektor = přímý zástupce Hitlera (velké pravomoci), celkem 4
 - Konstantin von Neurath (1939 – 1941) – starý, nedostatečně tvrdý

- Reinhard Heydrich (1941 – 1942) – přítel K. H. Frank
- Kurt Daluege
- Wilhelm Frick
- Čeští ministři + čeští protektorátní předsedové vlád -> spolupráce s Němci
- Gestapo = tajná německá policie, postih Židů
- Národní souručenství – jediná povolená politická strana

Odboj

- Pracovali ilegálně
- 2 zahraniční odboje
 - Londýnský – vláda, prezident v exilu -> Edvard Beneš, Sergěj Ingr, Jan Masaryk – ministr zahraničí) – plán atentátu na Heydricha
 - Moskevský – ryze komunistický -> Klement Gottwald
- Snaha navázat na období 1. republiky
- Domácí odboj
 - Obrana národa (ON) – vyšší důstojníci rozpuštěné čs. armády („Tři králové“ – Mašín, Balabán, Morávek)
 - Politické ústředí (PÚ) – složeno z politiků, kteří neemigrovali
 - Petiční výbor věrni zůstaneme (PVVZ) – zakázané složky -> Skaut, Sokol,...
 - Ústřední výbor odboje domácího (ÚVOD) – spojení zbývajících složek – zastřešení nekomunistického odboje – formálně do konce války
- Protektorátní předseda vlády – Alois Eliáš – provázanost s odbojem, po nástupu R. Heydricha zbaven moci
- Komunistický odboj
 - Postupně 4 ilegální výbory KSČ – Julius Fučík (2. ilegální výbor)
 - Od roku 1943/44 pouze skupinky v lesích

Události v protektorátu

- Snaha Čechů vyjádřit vlastenectví při příležitostech svátků (od března 1939)
 - Demonstrace – 6. 7., 28. 10.,...
 - 28. 10. 1939 – zraněn student medicíny Jan Opletal, zemřel po několika dnech -> pohřeb (zúčastnily se tisíce studentů)
 - 17. 11. 1939 – Konstantin von Neurath nechal uzavřít všechny vysoké školy, studenti posláni do koncentračního tábora, někteří popraveni
- K. von Neurath vystřídán Heydrichem v září 1941

26. Vývoj v Evropě ve 20. a 30. letech 20. století, mezinárodní konference, zrod a nástup fašismu, světová hospodářská krize

➤ Poválečná krize v Evropě

- počátek roku 1919 – v Maďarsku, později ve Španělsku a Portugalsku, v Polsku, Rumunsku, Litvě a v dalších zemích -> nastolení diktatury (opřené o armádu, majetné vrstvy nebo církve)
- 1922 – nástup fašismu v Itálii
 - Benito Mussolini
 - duce („duče“) – vůdce
 - fasces = svazek prutů
 - fašismus – krajně pravicové nacionalistické hnutí, cílem vytvořit národ, oddaný straně a vládě
- SSSR – komunistický režim, Josif Visarionovič Džugašvili -> Stalin -> kult osobnosti, totalitní systém
- poválečná obnova
 - USA – prosperující ekonomika (velké zakázky pro VB a Francii)
 - automobilový průmysl – uvedení automobilu Ford T na trh – první vůz sestavovaný na montážní lince
 - těžební, strojírenský, chemický, ropný průmysl, rozvoj bankovního sektoru, bytová výstavba, burza

➤ Světová hospodářská krize

- 24. 10. 1929 – černý čtvrtek
- 25. 10. 1929 – černý pátek -> krach na newyorské burze
- největší a nejrozsáhlejší krize v moderních dějinách
- nadměrná výroba zboží – malý odbyt (nabídka převyšuje poptávku)
- výroba na dluh -> financování výroby z úvěru bank
- neplacení dluhů
- krach celosvětového mezinárodního obchodu
- pokles průmyslové výroby -> nezaměstnanost
- společenské nepokoje – protesty, stávky
- morální krize
- Československo
 - vyvrcholení v letech 1932 – 1933
 - vysoká nezaměstnanost – hlavně v zimním období (bez sezónních prací)
 - pokles životní úrovně, ztráta zakázek drobných živnostníků – konkurence velkých podniků
 - soudní exekuce – zabavování majetku za nezaplacené dluhy
 - zvýšení počtu sebevražd
 - stěhování z měst na venkov
- Hledání východiska
 - Franklin Delano Roosevelt (*1882)

- Řešení tzv. české otázky (tresty pro Čechy a zde žijící Židy)
- Označení Židů hvězdou – transporty do KT
- Stanné právo – zákaz shromažďování (zrušení občanských svobod), atmosféra strachu, důraz na zatemňování oken (proti náletům), zákaz vycházení v určité hodiny,...
- Atentát na R. Heydricha (27. 5. 1942)**
- Příprava atentátu
 - V Anglii již od začátku války
 - Postupný výběr nejspolehlivějších osob
 - Vybrání pomocníků uvnitř Protektorátu -> obrovské nebezpečí
- Na začátku roku 1942 parašutisté vysláni nad území Protektorátu
- Operace Anthropoid – 4 parašutisté se dostali do Prahy
 - Jan Kubiš
 - Jozef Gabčík
 - Adolf Opálka
 - Josef Valčík
- Vybrána nepřehledná ulice v Praze-Libni (ulice V Holešovičkách)
- Heydrich jel na letiště (setkání s Hitlerem)
- Vystřelit měl Gabčík, ale zbraň se zasekla, Kubiš hodil granát na zadní kolo kabrioletu
- Střepina infikovala Heydrichovo břicho
- Odvezen do nemocnice, kde měla proběhnout operace
- Heydrich vypadal, že se uzdraví, ale organismus byl infikován
- Umírá na začátku června na otravu krve
- Hitler zuřil, vypsána odměna za pomoc při hledání atentátníků
- Karel Čurda – prozradil veškerá spojení, měl dostat 10 milionů korun, ale nic nedostal, po válce lynčován a popraven
- Atentátníci skryti v kryptě kostela Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze – několik dní
- Každý večer hlášení, kdo byl popraven za souhlas s atentátem
- Skrytí až do 18. 6. 1945, kdy přišlo gestapo
- Atentátníci se dlouho bránili, nakonec krypta vytopena hasiči a atentátníci se zastřelili
- **Heydrichiáda (červen – srpen 1942)**
 - Největší běsnění, stanné právo, popravy
 - 10. 6. 1942 – vypálení Lidic
 - 24. 6. 1942 – vypálení Ležáků
 - Veškerá německá moc v Protektorátu se obnovila
 - Zlikvidován aktivní protektorátní odboj (existoval už je ÚVOD, který zahrnoval zbytky)

Slovenský štát

- Vznik 14. 3. 1939
- Spojenec Německa
- Hlinkova ľudová strana – nacionalisté, fašisti
- Kleofašistický režim (fašismus ve spojení s církví)
- Hlavní představitel Jozef Tiso – katolický kněz – po válce popraven jako velezrádce
- Slovensko v rovnoprávném postavení s Německem (i vlastní armáda) – loajální, spolupracující
- Teprve na konci války pokus o převrat – věděli, že Hitler prohraje
- Jen komunistický ilegální odboj – silná spolupráce s Moskvou
- Slovenské národní povstání
 - Snaha vyjádření Slováků proti fašismu
 - Povstání spolupracovalo s Londýnským i Moskevským odbojem
 - 5. ilegální výbor (aktivizace od léta 1943)
 - V. ilegální výbor KSS
 - Gustáv Husák, Karol Šmidke, Ladislav Novomeský
 - Spojení s agrárníky a sociální demokracií
 - Vánoční dohoda (prosinec 1943)
 - Vznik přípravného centra pro SNP
 - Podplukovník Ján Golián – příprava armády a vedení vojska
 - Čekání na postup Rudé armády, aby povstání podpořila – nezdařilo
 - Přesun Němců na hranice – vyčkávání
 - Povstání vypuklo předčasně – 29. 8. 1944 – Banská Bystrica
 - Slovenská národní rada – doplnění o další politiky
 - 1. 9. 1944 – Deklarace slovenského národa
 - Hlavní dokument
 - Slovenští fašisti se vyjadřovali proti Německu
 - Jedinými akcemi byly partyzánské boje
 - Dukelsko-karpatská operace (8. 9. – 6. 10. 1944) – odbojová jednotka
 - Tisíce zbytečně mrtvých, pravděpodobně narafičený masakr (vojáci by mohli podat svědectví o bídě v SSSR)
 - Rudá armáda + armádní sbor z Buzuluku (Ludvík Svoboda)
 - První vítězství za velké ztráty -> vstup na Slovensko
 - Započalo osvobozování Slovenska (od října 1944)
 - Osvobození Bratislavy (4. 4. 1945)

Pražské květnové povstání (5. 5. 1945 – 9. 5. 1945)

- Na území protektorátu miliónová armáda generála Schörnera
- Armáda se mohla kdykoliv rozhodnout zaútočit -> obrovská netrpělivost
- Ničení kolejí a cest, aby Němci nemohli projít
- Povstání nebylo organizováno – vypuklo živelně
- 5. 5. 1945 – volání Českého rozhlasu na pomoc
 - Německá armáda obklíčila rozhlas – zničení informací
 - Nekontrolovatelné a neorganizované stavění barikád – zamezení pohybu Němců
- Hromadné ničení fašistických symbolů – projevení nesouhlasu s protektorátní vládou
- Česká národní rada (od 30. 4. 1945) – politická organizace v Praze – v čele Albert Pražák
- Dle jednání Velké trojky měly brzy do Prahy vstoupit jednotky Rudé armády
- Během povstání osvobozena Plzeň (7. 5. 1945) – generál Patton
- Do Prahy vysláno několik Američanů, aby se zamezilo zbytečným obětím na barikádách – zamítnuto -> čekání na Rudou armádu
- 9. 5. 1945 – příjezd Rudé armády do Prahy

Vlasovci – stoupenci generála Vlasova a fašistického Německa, jejich úloha za války není jasná, na konci války prošli Prahou a zapojili se do povstání, poté Prahu opustili

Poválečný vývoj v ČSR po roce 1945

- radikální změna
- směřování k totalitnímu režimu
- 9. května 1945 - osvobození ČSR
 - příjezd Rudé armády
- několik měsíců předpoklad k návratu politiky I. republiky
- politici v exilu ve VB a Rusku
- zrušen fašistický režim

1) 1945 - 1948

- ještě ne socialismus, mírné tendence
- lidově-demokratický režim
- nikdy se nevrátilo k prvorepublikovému režimu
- 4.4. 1945 - Kozický vládní program (KVP)
 - jeho principy se měly prosazovat po válce
 - vláda KVP - ne na základě voleb
- předseda vlády - Zdeněk Fierlinger - soc. dem.
 - KS - Gottwald,
 - lidovci, SPD, demokrate'

- ## 1) - potvrzení existence Národních výborů (NV)
- v čele NV vždy Komuniste
 - samosprávné orgány

2) vytvoření Národní fronty (NF)

- v parlamentu doposud různé strany s velkou mocí levice
- vytvoření jednotné vlády
- společná kandidatura (Kandidátka NF)
- několik stran spolupracujících pod NF
- směřuje ke sloučení stran

3) zahraniční orientace na SSSR

- kopírování politiky
- smlouvy SSSR

- poválečný prezident Edvard Beneš - návrat z emigrace

- Postupimská konference - červenec 1945

- Benešovy dekrety - léto 1945

- 20-30% Němců v ČS, negativní pohled na Němce

1. dekret - od června 1945 - odsun Němců

- plošný odsun všech
- vylidnění celého pohraničí
- až 3 000 000 obyvatel
- následné znovuosídlování

2. dekret - říjen 1945 - počátek znárodnění

- konfiskace (zestatnění) majetku
- hlavně těžký průmysl (hutě, doly)
- podniky nad 50 zaměstnanců
- řešlo o zemědělství (zátum)

- 1946 - probíhala poválečná obdoba společnosti
 - dvouletý plán obnovy (1946-1947) - hospodářství
 - příprava voleb - poslední svobodné volby
 - květen 1946 - volby do parlamentu
 - hromadné vstupování do KSČ (pravdivě největší volební preference) - výhra komunistů (38%)
 - počátek emigrace

- předseda vlády - Klement Gottwald
 - v létě 1946 se soc. dem. spojila s komunisty
 - počátek NF

- 1947 - sucho, neúroda

- komuniste' toto využili ve svůj prospěch
- uposledili SSSR => odmítnutí Marshallova plánu a přijetí pomoci SSSR (jen potravina)
- ideologické přesunutí moci na stranu KSČ
- prosazování tzv. "milionářské dávky" - milionáři měli podle svého majetku odevzdávat vyšší daně => ekonomické řešení situace
 - postih majetných
 - přiblížení se k SSSR

- 1948 - únor 1948 = "vítězný únor" - politický puč

- snaha o vyvolání vládní krize - chtěli se zbavit nekomunist. ministrů

- v pol. února 1948 - ministr vnitra Karel Nesecký

- vojenské a bezpečnostní složky (SNB)
- odvolání 8 nekomunist. příslušníků SNB
- vysou' představitelů

- měli být nahrazeni komunisty
- postavení se nekomunist. ministrů proti Moskvě
(narrátemi představitelů SNB x demise)
- umělé vyvolání vládní krize ⇒ měly se uskutečnit nové volby (komunisti by nevyhráli)
- komunisti chtěli, aby Gottwald demisi přijal,
na jejich místo měli být dosazeni komunisti
- politické napětí
- ministři s demisi nebyla nadpoloviční většina
- nemusely proběhnout volby
- po 20. únoru
 - sjezd odborářů
 - sjezd rolnických komisí
- 25. února 1948 - dělnická manifestace v Praze
 - podpora KSČ
 - Gottwald předložil Benešovi návrh
na doplnění ministrů komunisty
 - Beneš demisi pod tlakem přijal
- komuniste' se bez voleb ujali 100% moci

- od roku 1948 - nezastřené budování socialismu v
pětiletých plánech = pětiletky
 - centrálně plánované hospodářství
 - naplánované hosp. od stolu, jednotné
ceny
 - nadzemšťanost → překračování plánů
 - další kolektivizace zemědělství po vzoru
SSSR
 - odebrání nejúrodnější půdy, výměna

- za méně úrodnou
- vznik obrovských pásů (spojení malých políček)
 - dvě formy společného vlastnictví
 - Jednotné zemědělské družstvo (JZD)
 - úpadek zemědělství, málo produktů ze zemědělství
 - Státní statek

2) 50. léta

- tvrdá komunistická diktatura po vzoru SSSR
- Komunisté se začali vypořádávat s odpůrci režimu
 - skutečnými domnělými
 - zakázání Skautů - apolitické, neuznávali diktaturu, volhomyslenkeři

10.3 1948 - neobjasněná smrt Jana Masaryka (ministr zahraničí, nestraník)

- nalezen pod oknem (zavřené okno)

Generál Heřtodor Píka - 1949

- představitel Obrany národa
- propuštěn z armády
- obviněn z velezrady (spolupráce s VB)
- odsouzen k smrti
- rehabilitován 1968

Postup proti věřícím

Čihošťský zázrak

- STB nainstalovala v kostele zařízení, které při mši pohrulo křížem na oltáři
- kříž měl dát znamení, že církev koná protistátní činnost
- obviněn farář Josef Toufar (zatčení)
- nastřelení samopalu
- 1950 - smrt Toufara (ubit komunisty)
- od roku 1949 následovala konizace na katolickou církev
- rušení klášterů, převoz mnišků do sběrných táborů ⇒ odposlechy ⇒ pracovní tábory

- 1950 - Milada Horáková - členka národně-soc. strany
- demokrátka, poslankyně NS

- 1949 - zatčena
- měla vyjmenovat spolupracovníky (dalších 13 lidí)
- vykonstruována soudní jednání (scénář odpovědí)
- odsouzena k smrti
- popravena v červnu 1950

- Vlado Clementis - Slovák, komunist - 1952
- protistátní spiklenecké centrum (vymyšlené)
- popraven

- Rudolf Slánský - nejvyšší spolupracovník Gottwalda (KS)
- gen. tajemník KSČ (odvolán)

- zatčen

- prosinec 1952 popraven i s
Clementisem

- 1953 - smrt Stalina a Gottwalda - v březnu

- konec politických procesů

- nedošlo k amnestii

- nástup Chruščova ⇒ uvolňování

Prezidenti: - předtím Masaryk, Beneš, Haška

- 1945 - 1948 - E. Beneš

- 1948 - 1953 - K. Gottwald (1. dělnický prezid.)

- 1953 - 1954 - A. Zápotocký

- 1954 - 1968 - A. Novotný

- 1968 - 1975 - L. Svoboda

- 1975 - 1989 - G. Husák

- od 1989 Václav Havel, Václav Klaus, Miloš Zeman

- do roku 1953 - listkový systém

- 1953 - peněžní reforma (1:50)

- postupné otevírání se Evropě a světu

- 60. léta - uvolňování oproti 50. letům

- amnestie politických vězňů

- vyšší životní úroveň (televize od 1. května 1953)

- intenzivní hospodářství, lidská práce, plnění
plánů

- 1960 - dosažení socialismu

ČSR → ČSSR

- 60. léta - realizace ekonomické reformy

- Ota Šik

- mělo být nahrazeno centrální plánování
prvky tržního hosp. → soc. lidskou tvář

ovnitF ÚVKŠČ vytvoření dvoú skupin

a) konzervativní křídlo - zásady Stalina,
zachovat zásady 50. let, Vasil Bilák,
Lubomír Štrougal (předseda vlády,
s H. Vondračkovou), Jozef Lenárt,
Gustáv Husák, ...

b) reformní křídlo - Alexandr Dubček,
Josef Smrkovský, Oldřich Černík, ...

- leden 1968 - počátek Pražského jara - pořádek komunismus

- prezident a nejvyšší představitel KŠČ - A. Novotný

- kvůli tlaku se vzdává pozice 1. tajemníka KŠČ

- tato pozice přenechána Dubčekovi

- optimistická společnost (otevřenost)

- reformní komunisté postupně v ÚV KŠČ

- slibovaný rehabilitace polit. vězňů

- obnovení organizací (Skaut, Sokol, ...)

- KAN (klub angažovaných nestraníků)

- březen 1968 - nový prezident Ludvík Svoboda

- přijatelný i pro nekomunisty (válečný Ardiál)

- dubnové zasedání ÚV KŠČ

- přijetí Akčního programu KŠČ (proti porušování
svobody projevu, slíbení soc. s dem.)

- červen 1968 - Manifest Dva tisíce slov - Vaclavik
- konzervativní část KSČ ze strachu hledá záchranu v zemích soc. tábora
- kontakty s SSSR (společná schůze ve Varšavě)
- je schválen tzv. varšavský dopis - na základě Varš. smlouvy
 - vnímáno jako kontrarevoluce (zvrácení revoluce)
 - tento obrodný proces se komunistům nelíbil
 - snaha o převrat → likvidace komunismu
- Rusové měli ohromný strach i když šlo o „revoluci“ vedenou samotnými komunisty
- ÚV KSČ se ostře ohradil proti vměšování do vnitřních záležitostí státu
- další jednání - červenec 1968 - Čierna nad Tisou - východní Slovensko
 - varování Dubčeka, že bude následovat vojenský zásah
- po dalších varováních - v noci 20.-21. srpna 1968 překročila vojska VS v čele s Ruskem ČS hranice a obsadila stát → okupace ČSR
- západní státy okupaci opovrhovaly
- pohled Ruska = bratrská internacionální pomoc
- došlo ke střelbě, v oběti na životech, 450 tisíc vojáků
- 22. 8. 1968 - XIV. mimořádný sjezd KSČ - ve Vysočanech
 - nesouhlas s příchodem sovětských vojsk a žádost o jejich odchod
- Moskevská jednání - Svoboda a další členové KSČ museli podepsat tzv. Moskevský protokol, ve kterém souhlasili s legalizací okupace - sověti zůstali
- „normalizace“ poměru = vrátit zpět před rok 1968

- 1968 - 1989 - období normalizace - vyřčování členů KSČ
- leden 1969 - vznik čs. federace = 2 rovnoprávné státy
- 16. 1. 1969 - Jan Palach - zapálil se na protest proti
 - po něm Jan Zajíc (student) normalizaci, šokoval společnost → zájem
 ● Evžen Plocek (dělník) - student FF UK médií
 - pohřeb ⇒ národní manifest proti prohrě
- duben 1969 - odvolán Dubček (1. tajemník KSČ) - 17. dubna
 - nástup B. Husáka i vyřčování ze strany
- uzavírání a řízení hranic
- strach z návratu 50. let
 ● inspirace pro protest sebeupálením pochází z období
 války ve Vietnamu (upálení se buddhistických mnichů)
- 28. 10. 1968 - podepsán zákon o federalizaci
- Československo už neungovalo jako 1 stát, ale dva státy
 - každý s vlastní vládou + Federální shromáždění
 - sněmovna lidu (dolní komora)
 - sněmovna národů (horní komora) 1:1
- B. Husák - energický, dravý politik
- Česko-sovětská smlouva o přátelství - znovu podepsání
 smlouvy, podřízenost ČS SSSR
- od podzimu 1968 na příkaz L. Brežněva → straničké
 čistky - tisíce vyřčovaných (až 1/3 členů vyřčena)
- vyřčování osob z vědeckých ústavů, vysokého školství, ...
- dochází k velké vlně emigrace (až 200 000 osob) - většina
 inteligence (umělci, režiséři - Škvorecký, Forman, Václavík,
 Kundera, ...)
- 40. letá - kniha přes 1000 listů - interpretace roku 1968 podle
 komunistů ⇒ kontrarevoluce, krize

- předsedou federální vlády - Lubomír Štrougal
- sesazení Dubčka předcházel „hokejový týden“
 - v březnu 1969 - LX porazilo Československo SSSR
 - 28.3. 1969 - spontánní manifestace
 - oslava „vítězství nad okupantem“
 - až 500 000 osob
 - zdemolování kanceláře ruské letecké společnosti
 - zavtačení české společnosti na symbol SSSR
- rozkaz z Moskvy - vyloučení osob, které toto podporují
- duben 1969 - Gustav Husák - symbol normalizace
 - spolehlivý pro SSSR (loajální k Moskvě)
 - součást slovenské národní rady (Sbor pověřenců)
 - dlouho uvězněn - rehabilitován 1960
 - člen Kom. strany Slovenska
 - do roku 1968 se moc nezapojoval
 - poté souhlas s okupací
 - velmi schopný politik s reálnými životními osudy (smrt manželky 1940)
- v čele ÚV KSČ - Gustav Husák - generální tajemník
 - role prezidenta pouze formální (k. Svoboda nezasahuje)
- A. Dubček - předsedou federálního shromáždění
- ve státě rozhodoval ÚV KSČ - skutečná moc
- srpen 1969 - další masové protesty, potlačeny VB, lidové milice = dobrovolnické sbory neprof. vojáků ve službách KSČ - pořádkové služby
 - bez obětí na životech

- schválení „pendrekova zákona“ - srpen 1969

- VB a ozbrojené složky mají právo zasáhnout proti jakémukoli shromáždění (násilnou formou bez postihu)

- persekuce shromáždění

- musel podepsat i A. Dubček

- Fyjen 1969 - Dubček vyloučen ze strany

- až do roku 1989 nemohl zasahovat do politického dění

- 1970 - ohromné stranické čistky

- nejprve UV KSČ - 63 vyloučeno (63/110)

- utvoření komisi ⇒ měla proběhnout výměna legitimací - pohovory (300000 osob vyloučeno)

- hodnotili se i nečlenové - zbavení titulu, změna pracovní pozice nebo i ztráta zaměstnání, zákaz studia)

- Řádový posudek - charakter, přístup k práci

- vypracovával zaměstnavatel

- učitelé pod obrovským dohledem

⇒ feminizace

- VUML - Vysoké učení marxismu a leninismu

- všichni příslušníci SNB

- investice do vědy a techniky

- po roce 1968 opustilo Československo 400 000 obyvatel

- většinou inteligence a elita

- 1971 - konec 1. fáze normalizace

- 1941-1989 - československá normalizace
- centrálně plánované hospodářství (od 50. let pětiletky)
- Otto Šik
- nedostatek spotřebního zboží (boty, ovoce, ...)
- zlevňování => představa blahobytu
- "rusákovy děti" -> demografický růst
- NV - Národní výbor (spravoval obce)
- většina občanů apolitická -> rozvoj chatařství (bez dozoru)
- zvýšila se pozornost STB (noví členové)
- SNB - Sbor národní bezpečnosti (VB), "esenbáci"
- povinná vojenská služba (branná povinnost)
- populační nárůst, lidé žijí v relativním blahobytu
- prostor pro tzv. šedou ekonomiku (snaha získat nedostatkové zboží), toto zboží pouze v Tuzexech (peníze -> BONK)
- omezená možnost vycestovat do Z Evropy, dovolené v Jugoslávii
- devizový příslib -> bylo těžké vyměnit české peníze na jinou měnu
- 1969 - zakázán Sokol -> ČSTV (Československý svaz tělesné výchovy)
dnes Unie sportu
- zakázán Skaut a nahrazen SSM (Soc. svaz mládeže) - jiskry, pionýři
- Svazarm - příprava na vojnu, branné závody
- ROH - jediné povolené odborové hnutí (Revoluční odborové hnutí)
- Spartakiáda - od 70. let, manifest fyzické zdatnosti, každé 4 roky na Strahově
- 1983 - ČSTV zahájila bezovně vysílání
- federální shromáždění muselo přijmout novou ústavu (zbavení
fce prezidenta, L. Svoboda měl velké zdrav. problémy)
- 1985 - na post prezidenta nastupuje G. Husák
- nová pětiletka

- RVHP (Rada vzájemné hosp. pomoci)
- kopírování politiky SSSR, mnohdy jsme SSSR i předešli
- přátelství s rozvojovými zeměmi (Mosambik, Angola, Afgh., Kuba, Libye) - mnoho lidí přijíždí do ČSSR studovat
- 1973 - normalizace vztahů s NSR, podepsána dohoda s Rakouskem ohledně jihočeských hranic
- pohraniční hlídání, na hranicích ploty s ostnatými dráty
- Charta 77 - 1975 - Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v Helsinkách, G. Husák, projednání zásadních témat, Čs. se svým podpisem zavázalo k dodržování lidských práv
- 1976 - skupina perzekuovaných - reformní komunisté, katolíci, členové disentu a undergroundu
- v průběhu roku 1976 uvěznění členové kapely Plastic people of the universe - undergroundová kapela populární především v Praze
- Václav Havel nepatřil k undergroundu, podporován finančně ze zahraničí
- na konci roku 1976 vznikl text Charty 77
- prohlášení Charty požadovalo dodržování plněné legislativy, zejména lidských / občanských práv v ČSSR
- text Charty šířen strojopisem, i na západ -> Francie, VB, Německo - v zahraničním tisku v únoru 77
- hned na počátku podepsalo 242 lidí J. Patočka - dem. opozice, profesor filosofie, tajně přednášky; V. Vondra - právník; P. Uhl - pozdější ombudsman; P. Kohout - literát; L. Vaculík;

P. Landovský - herec, V. Havel

- lidé navázání na uměleckou scénu, většinou demokraté
- ale i reformní komunisté - Z. Mlynář - donucen k emigraci, deník Právo; F. Krígl - nepodepsal Moskevský protokol; J. Hájek;
- katolická opozice - V. Malý - pozdější biskup; rozkoly v katolické církvi - kardinál Tomášek
- nešlo o pevnou organizaci, ale o spojení odporu režimu
- podepsalo ji kolem tisíce lidí
- cílem bylo předat text Charty Fed. shromáždění
- zadrženi mluvčích Charty - Havel, Patočka, Hájek - nedošlo k předání
 - Jan Patočka dostal na základě výsledků mřevni a zemřel
 - Havel jen podmínka
- Charta měla vždy 3 mluvčí na 1 rok
 - šlo o známost mluvčích, aby nebyli uvězněni
- snaha získat kongidenty z Fed Charty 44 - spolupráce s STB
- 12. ledna 1944 v deníku Rudé právo vyšel článek, který očerňoval signatáře Charty
 - vyrobili chleba o obyčejných lidech
 - mnohem větší publicita
- na jare 1944 - vznik Anticharty - odsuzování prohlášení Charty
 - oficiální prohlášení lidí, které podepsovali hlavně umělci
 - shromáždění v Národním divadle
 - podpis prezenční listiny → přiloženo k Antichartě
- Charta 44 vydávala časopis Informace o Chartě 44
- nikdy nezískala širokou podporu národa

- v 80. letech 2. vlna podpisů - P. Rychecký, Z. Jičínský, F. Bubla, J. Dienstbier, J. Ruml, M. Uheř, A. Vondra
 - mluvčím Charty byla i Marta Kubišová
 - nepodmíněné tresty na 3-5 let (Havel, Dienstbier, ...) - 1979
 - vznik Výboru na ochranu nespravedlivě stíhaných (VONS)
 - až do roku 1996 (napravování omylů justice)
 - většinou psali "sdělení" do zahraničního tisku
 - od 80. let - Hlas Ameriky - rádio zasahující do SSSR
 - informace o vývoji na západě
 - Svobodná Evropa - v Mnichově
 - sdělení VONSu (přes 1100)
 - Charta ukončila činnost v roce 1992 (KZPS v legislativě)
 - na přelomu 70.-80. let začalo SNB akce s názvem "Asanace"
 - snaha přinutit nejaktivnější chartisty k emigraci
 - až do 1984 - asi 200 signatářů emigrovalo (Mlýnský, Uhl, ...) i ti co emigrovat nechtěli
 - v 80. letech další vlna podpisů - A. Vondra, J. Ruml, F. Bubla, Z. Jičínský, M. Kubišová
- emigrace { Svatopluk Karásek - protest song
Milan Hlavsa
Vratislav Brabeneč
- 1992 - ukončení činnosti Charty 77

80. léta

- žádné zásadní změny ani události
- ustávnění politického vývoje
- 1980 - prezidentem znovu zvolen G. Husák
 - ve státě měl velkou moc, opozice v podstatě neexistovala
- vznik Solidarity v Polsku (1980, Gdaňsk)
 - odborové hnutí (10 milionů členů) - Lech Wałęsa
 - obava v okolních státech - strach ze vzniku odborových organizací
- 1. pol. 80. let - ČSSR kopírovalo normalizační 70. léta
- Polsko chápano jako stát jdoucí správným směrem
 - omezení občanských svobod
- 1985 - další zvolení Husáka prezidentem
- 1985 - v čele SSSR Michail Gorbáčov
- velké rozpře v politice
 - Husák (beze změn) x Gorbáčov („glasnosť“)
 - snaha o nastolení pluralistického režimu, snaha o dosažení vyšší ekon. úrovně
- Perestrojka - ekonomická reforma
- neklidnost ČSSR - podpora obyvatel
- SSSR jako vzor najeďnou blásla něco jiného než chtělo vedení ČSSR
- ekonomika ČSSR pokulhávala - neplnění pětiletých plánů
- centrální plánování mělo být podle Gorbáčova zrušeno

- naděje obyvatel, že by mohlo dojít ke změnám
- částečné uvolnění poměrů (koncerty kapel => styk se západní kulturou, dovolena i v jiných státech => nové zboží) - 1984 - Depedte Mode
- 1984 - zveřejnění dokumentu Zásady přebudování hosp. mechanismu v ČSSR
- Husák se musel vzdát místa generálního tajemníka ÚV KSČ
- nahrazen Mirošem Jakešem - 1984
 - důkazem toho, jak byla strana odtržena od světa
 - projev o finančním ohodnocení umělců
- 21.8. 1988 - první větší demonstrace v Praze
 - proti režimu, nepotřebné
 - lidé získávali mnohem více odvahu (díky Gorbaciovovi)
- další demonstrace - 28. 10. 1988 - potyčky, zatýkání
 - podněcení dalších demonstrací, čím dál více stoupenců
- 10. prosince 1988 - první oficiálně povolená manifestace
 - záminkou oslava dne lidských práv
- na podzim 1988 - demise federální vlády v čele s L. Štrougalem (od roku 1940 - 1988)
- novým předsedou vlády Ladislav Adamec - reformní křídlo
- i komunisté usilovali o převrat
- 1988 - vznik Českého helsinského výboru - v čele J. Hájek
 - další kritika režimu
- ČSSR navštívil francouzský prezident Francois Mitterand
- 9. prosince 1988 - snídeně fr. prezidenta s disidenty
 - symbolická záležitost
- 15. - 22. ledna 1989 - studentské demonstrace, výročí smrti J. Palacha
 - Palachův týden
 - 800 zatčených mladých lidí, disentů

- sepsání petice → posláno předsedovi vlády
 - veřejné žádání o propuštění ztčených
- únor 1989 - vznik organizace Obroda
 - komunisti toužící po reformě režimu
 - odkazovali se na Gorbacova
- postupné propuštění ztčených → výstraha proti demonstracím
- Manigest Několik vět - šíření a podepisování
 - v první vlně už 20 000 lidí
 - na podzim 40 000 lidí (R. Hrušínský, J. Bartoška, Z. Svěrák, H. Zagarová, ...)
 - manigest se týkal ztčků z počátku roku 1989, omezení svobody shromáždění, zřizování spolků a org., cenzury, respektování požadavků veřejných občanů, otevření diskuze o 50. letech a roce 1968
- 21. srpna 1989 - další demonstrace
 - i maďarská a polská aktivista (Solidarity)
 - zásah policie, už se nezatýkalo
- hromadné útoky východních Němců na západ přes západoněmeckou ambasádu v Praze
- další demonstrace 28. 9. a 28. 10. 1989 - bez zásahů režimu
- 9. 11. 1989 - pád berlínské zdi, východní Němci už neutekali přes Prahu
 - největší demonstrace přišla dřív než komuniste očekávali
 - svolání povolené studentské demonstrace na pátek 17. listopadu
- 17. listopadu 1989 se v 16:00 v Praze na Albertově sešlo nejméně 10 000 studentů
 - oficiálně šlo o uctění památky 17. 11. 1939, průvod na Vyšehrad

- text „vezmi s sebou květinu“ se dostal do ruky StB
- průvod nemířil na Vyšehrad, ale k Hlavnímu nábřeží a na Václavské náměstí
- už na Albertově pod kontrolou StB
- minuta ticha i za mrtvé při demonstraci v Pekingu
- oficiální rozpuštění akce → část studentů došla na Vyšehrad
- následný pochod na Václavské náměstí
- Vyšehradskou ulici zaterasily jednotky VB
- pochod po Nábřeží na Národní třídu → provokování protirežimních besed, střet s VB
- k zásahu proti studentům dojít nemělo → stát o něj neměl zájem (2-3 tisíce studentů sevřeno jednotkami bezpečnostních služeb)
- vyhrocování situace, děvini květin za plexy skla policie
- postupně dala rozkaz k zásahu → odvoz radikálních jedinců
- výpovědi se rozcházejí (brutální zásah x šetrné jednání)
- dev rozehněn a kolem 22:00 byl na Národní třídě klid
- již 17.11. před půlnocí se sešli v divadle studenti a herci, řešení situace (Henzlík, Lebus, Krobot)
- herci se rozhodli podpořit studentskou stávku
- 18. listopadu se sešel Michal Horáček a Kocáb → vytvoření prohlášení „Most“ → informace pro premiéra a požádání o prošetření události
- 19. listopadu → schůzka s premiérem Adámcem (byl pro prošetření, ale do médií to pustit nemohl)
- 18. listopadu se chartisté rozhodli přidat ke generální stávce studentů
- šířeni fámy, že na Národní třídě byl zabit student

- ČST v neděli 19. listopadu natáčela rozhovory s možnými zavražděnými studenty
- Petr Uhl vypustil zprávu o smrti studenta do rádia Svobodná Evropa (Uhl zatčen)
- v pondělí 20. 11. zahájena stávková pohotovost na KS v Praze (i profesori)
- na 27. 11. vyhlášena generální stávka
- 19. 11. večer bylo v Činoherním klubu v Praze vytvořeno občanské fórum => orgán, který měl vyšetřit události 17. 11. - požadavky -> odstoupení cinitelů
 - > odstoupení zodpovědných za zločin
 - > vyšetření události s účastí OF
 - > propuštění všech zatčených
- schůzka OF s premiérem 20. 11.
 - L. Adamec s OF -> nesel Havel, ale Bartoška (jako herec měl větší přístup)
- 20. 11. se sešel ÚV KSČ, který odsoudil všechny požadavky všech
- v následujících dnech serie masových demonstrací na Václ. nám. a v centru Prahy (nakladatelství Melantrich)
 - demonstrace rostly a sílily -> možnost vyjádřit názor
 - tolik lidí, že VB už nezasahovala
- 24 a 25. 11. 1989 - dvě největší demonstrace na Letné
- souběžné demonstrace i v jiných městech -> zakládání dalších OF (i v MT)
- na Slovensku zakládání podobných hnutí - Veřejnost proti násilí
- společnost názorově rozdělena (liberalizace komunismu x svoboda)
- dospěli k plánu svobodných dem. voleb -> neexistuje jedna strana, povolání více stran

- první dem. volby proběhly na jře 1990
- 20. - 24. listopadu 1989 → revoluční týden
- nedošlo k potrestání nikoho z představitelů KSČ
 - nikdo nebyl odsouzen
- kompletní archivy STB se ztratily
- 20. 11. 1989 - začala studentská stávková na VŠ v Praze
 - postupně další (Brno, Olomouc, ...)
 - sešlo se vláda L. Adámce
 - jednání o 17. 11., sčítání zraněných
 - úroveň zásluhy byla vyhodnocena jako neadekvátní
 - zasedání ÚV KSČ s M. Jakešem
 - odmítli prošetření 17. 11. i požadavky studentů
- 21. 11. 1989 - do Prahy povolány lidové milice (⇒ zaměstnanci podniků, zovážen ⇒ aktivní zálohy)
 - vyhlášena pobytovost v armádě
 - zástupci studentů a OF se rozjeli mimo Prahu a snažili se získat podporu i jinde
 - zapojování studentů pražských středních škol
 - první větší demonstrace na Václavském náměstí
- 22. 11. 1989 (středa) - jednání studentů a OF → dohodnutí termínu gen. stávky na 24. 11.
 - ČS lidová armáda vydala informaci, že je připravena zasáhnout a udržet pořádek (někteří vojáci sympatizovali se stávkou)
 - Havel stále nebyl při pouštění na jednání s vládou, vyhlášena stávková

- 23. 11. 1989 - vystoupení soudruha Štěpána v ČKD, vyprávěn v přímém přenosu
 - najpočetnější demonstrace na Václ. nám.
 - ČSTV byla obsazena lidovými milicemi
- 24. 11. 1989 - Havel získal švédské královské ocenění
- 25. 11. 1989 - demonstrace v pátek odpoledne na Letné
 - straníkové vedení ÚV KSČ rezignovalo
 - do čela ÚV KSČ byl zvolen Karel Urbánek
 - na konci prosince sám rezignoval z ÚV KSČ
 - zamíkl leden 1990 → transformace KSČ
 - nástupnická strana KSČM
 - jednání mezi OF a vládou
- 26. 11. 1989 - Havel x Adamec
 - Adamec promluvil na Letné → vyprávěn
 - začlenění ČR do evropské integrace, soukromé vlastnictví, životní prostředí, demokratické školství, kultura otevřená světu
 - OF je občanským hnutím, nemělo v zúžo chvili zádné politické ambice
- 27. 11. 1989 - ve 14:00 - dvouhodinová generální stávka (až 75% obyvatelstva)
 - studenti vyjádřili nesouhlas, že 17. 11. stávkou nebylo prošetřeno, nesouhlas s OF (V. Havlem)
- 29. 11. 1989 - zrušení vedoucího postavení KSČ ve vládě
 - směrování k pluralitní společnosti
- 3. 12. 1989 - nová vláda Adamec (5 nekomunist. ministrů + 16 komunistů) → odmítnutí
- 4. 12. 1989 - demise nové vlády
- 10. 12. 1989 - Husák jmenoval novou vládu (10 ministrů KSČ +

11 nestranných) - předseda vlády Marián Čalgaj - reformní
křídlo → bezrestnost pro komunisty výměnou za
podíl ve vládě

- odstoupení G. Husáka (tlak veřejnosti)

- možní kandidáti - Dubček, Adamec, Havel

- Marián Čalgaj vyjednal podporu pro Havela na Fed. shr.

- 29. 12. 1989 - V. Havel zvolen komunistickým federálním
shromážděním prezidentem

- 1. 1. 1990 - vyhlášena amnestie (60% vězňů) → všichni političtí
ale i zločinci → zvýšení kriminality

- leden 1990 - příprava svobodných voleb

- termín stanoven na červen 1990

- 31. 1. 1990 - kooptováno (jmenováno do funkce) 120 nových
poslanců, bez voleb, nekomunisté

- nové zákony:

- změna volebního řádu (svobodná volba do
parlamentu i obou republik. rad)

- únor 1990 - stahování vojska Rudé armády z území ČSR

- Michael Kocáb

- počátek ekonomické transformace

- rozpad OF

- Klaus - privatizace kupónově

- Walter Komárek - ministr financí, stát by
měl nejprve garantovat soc. jistoty
teprve potom ekonom. reforma

- březen-duben 1990 - poměrková válka (nevraživost mezi Č a S)

- Slovensko mělo být promítáno v názvu státu

- název státu Česko-Slovenské fed. rep.

- další název Česká a Slovenské fed. rep.

- 8.-9. června 1990 - parlamentní volby (96% voličů)
 - 53% - OF, Slovensko - 30%, KSCM - 13%
 - předsedou vlády Marián Čižga (bezstraník)
 - Peter Píďhert (ČR), Vladimír Mečiar (SR)
- 5. července 1990 - nové volby prezidenta ČSFR
 - oficiální potvrzení V. Havla
- rozdělení OF - uzákonění procesu malé privatizace (menší a střední podniky v rukou občanů)
 - restitucní zákon (nevyřešen dodnes) - navrácení majetku, který byl znárodněn po roce 1948
- podzim 1990 - rozdělení OF
 - konzervativní pol. - Klaus
- duben 1991 - ODS a OH (Dienstbier, Zeman)
 - Klaus
 - Levcové
- spory se Slovenskem - vzrůstající nacionalismus
 - Slovenská národní strana (SNS) - chtěli samostatné Slovensko
- jednání v Teplicích - rozdělení kompetencí - sed. vláda přidala většinu pravomocí rep. vládám (pouze finance, zahraničí, obrana) - rozdělení výkonné moci
- 28. 10. 1990 - předsedové vlád (Píďhert, Mečiar, Čižga) přijali Deklaraci československé státnosti
- jaro 1991 - jednání o přenesení státní moci
- dochází ke incidentům → politický nesouhlas
- 14. 3. 1991 - Havel vypískán při projevu na Slovensku
- 28. 10. 1991 - v Bratislavě totéž
- přestala existovat více obou stran su dohodnout
- jednání mezi Klausem a Mečiařem

- 8.-9. června 1990 - parlamentní volby (96% voličů)
 - 53% - OF, Slovensko - 30%, KSCM - 13%
 - předsedou vlády Marián Čalfa (bezstraník)
 - Petr Pídkert (ČR), Vladimír Mečiar (SR)
- 5. července 1990 - nové volby prezidenta ČSFR
 - oficiální potvrzení V. Havla
- rozdělení OF - uzákonění procesu malé privatizace (menší a střední podniky v rukou občanů)
 - restitucní zákon (nevřešen dohody) - navrácení majetku, který byl znárodněn po roce 1948
- podzim 1990 - rozdělení OF
 - konzervativní pol. - Klaus
- duben 1991 - ODS a OH (Dienstbier, Zeman)
 - Klaus
 - Levcové
- spory se Slovenskem - vzrůstající nacionalismus
 - Slovenská národní strana (SNS) - chtěli samostatné Slovensko
- jednání v Teplicích - rozdělení kompetencí - sed. vláda přešla většinu pravomocí rep. vládám (pouze finance, zahraničí, obrana) - rozdělení výkonné moci
- 28.10.1990 - předsedové vlád (Pídkert, Mečiar, Čalfa) přijali Deklaraci československé státnosti
- jaro 1991 - jednání o přenesení státní moci
- dochází ke incidentům → politický nesouhlas
- 14.3.1991 - Havel vypískán při projevu na Slovensku
- 28.10.1991 - v Bratislavě totéž
- přestala existovat více obou stran se dohodnout
- jednání mezi Klausem a Mečiařem

- červen 1992 - parlamentní volby (bez OF)

- vítězem ODS; před KDS, ČSSD

- na Slovensku - Hnutí za dem. Slovensko (HZDS)

- Mečiar

- volby znamenaly konec republiky (Klaus x Mečiar)

- 17. července 1992 - Slovenská národní rada přijala deklaraci

SNR o svrchovanosti Slovenska → jednostranné

vyhlášení samostatnosti Slovenska → strach

= ozbrojeného konfliktu

- 20. července 1992 - Havel odstoupil na svoji funkci (jen gesto)

- 26. 8. 1992 - jednání v Brně (Klaus x Mečiar)

- přijetí zákonů umožňující rozdělení státu
k 1. 1. 1993

- neprosta většina obyvatel nesouhlasila s rozdělením

- 1. 1. 1993 - ukončení funkce federace

- ČR

- SR

- o rozdělení mělo proběhnout referendum, ale bylo zamítnuto

- muselo se vybrat občanství a národnost

- vzniklo několik pol. stran, které žádaly samostatnost Moravy

- 1993 - zásadní předěl

- od 1. 1. oba státy automaticky členy OSN

- ustavující schůze Parlamentu ČR (Václavský sál)

- nový stát - ČR (vymezení hranic - doposud bezzměn)

- vznik hraničních přechodů - celnice, clo

(dovozní a vývozní)

- rušení spoju mezi ČR a SR (pokud nebyly

označeny za mezinárodní)

- povinnost pásu mezi oběma státy

- 26.1. 1993 - 109/200 hlasů
- zvolení V. Havla prezidentem ČR
 - protikandidáti - Sládek, Cizborová
 - Sládek - nevybíravé způsoby a projevy
 - vulgární, hrubý, nenogobní
 - v čele vlády - V. Klaus (ODS)
 - KDU-ČSL (J. Luks)
 - ODA (J. Kalhoda)
 - ekonomický liberalismus
 - sociální nepokoje
 - 1996 - posílení ČSSD (předseda Miloš Zeman)
 - odborové hnutí
 - senátní volby - minimální účast
 - 1994 - ekonomické problémy
 - 1. ekonomický balíček
 - snížení mandátních výdajů státu
 - 1994 - největší povodně v novodobých dějinách
 - 1994 - Sarajevský atentát
 - návštěva Bosny V. Klausem
 - zpráva, že ODS má kancelář ve Švýcarsku
 - podle vlády
 - Unie svobody
 - 1994 - úřednická vláda (J. Tošouský)
 - 1998 - vítězství ČSSD
 - opoziční smlouva s ODS (M. Zeman a V. Klaus)
 - 1998 - prezidentské volby - vítězství V. Havla (velmi těsně)
 - 2005 - Topolánek sestavuje 2. vládu - ani jedné nebylo vyslovena důvěra
 - vláda bez mandátu

- Mussolini zajat italskými partyzány a oběšen
- od poloviny roku 1944 osvobozena Itálie
- Otevření západní fronty (červen 1944)
- Operace Overlord (Suverén) – (z 5. na 6. června 1944)
 - Vylodění v Normandii (Den D) -> snaha roztržít síly Německa na 2 fronty, odlehčení východní frontě, urychlit obsazování (vylodění vojáků VB, USA, Kanady, Francie, Austrálie,...)
 - vrchní velitel operace ze strany:
 - spojenců – Eisenhower
 - Němců – Rommel
 - i za cenu velkých obětí udrželi pláž
 - zahájeno osvobozování Francie
 - vylodění Francouzů na jihu – Charles de Gaulle
 - srpen 1944 – osvobozena Paříž
1944
- potvrzení kapitulace Němců
- Francie je sovobodná
- spojenci se dostávají až k Německu
- Blíží se Rudá armáda -> mnoho bitev na východní frontě
- Bitva u Kurska (červenec 1943)
 - největší tanková bitva v dějinách
- Další významné bitvy – Smolensk, Charkov,...
- Německo v krizi – Hitler se nechce vzdát -> vyhrožování zbraněmi hromadného ničení (atomové zbraně)
- Sokolovo (1943) – zapojení československých vojáků do bojů proti Němcům – na východní frontě – čs. armáda pod velením Ludvíka Svobody
- Posun spojenců k říši (1944) – posun spojenců k říši
- Na konci 1944 snaha o poslední odpor
- Operace v Ardenách (prosinec 1944 – leden 1945)
 - poslední snaha o útok na spojence
 - pouze částečné zastavení
 - spojenci pronikli na území III. říše
- Jaltská konference (únor 1945) – Velká trojka
 - stanovení demarkační čáry (Praha, Berlín -> SSSR)

- Došlo k dohodě
 - SSSR demontovalo zbraně
 - USA nesmělo vyvolávat revoluce
- Socialismus na Kubě zachován do dnešní doby
- Vietnamská válka (60. léta)
 - Po roce 1945 Francie chtěla obnovit pozice ve Vietnamu, bez úspěchu -> osamostatnění Vietnamu
 - Sever – Vietnamská demokratická republika (1945) – Ho Či Min – komunismus, podpora SSSR
 - Jih – demokraticko-katolický režim, měl se sjednotit pod komunistickou vládu, podpora USA
 - Trvalá hrozba kvůli rozdělení
 - 1963 – padl jihovietnamský režim
 - 1964 – USA vyvolaly dobovačnou válku, počátek vleklé vietnamské války
 - Krutý boj v tropických podmínkách – kobercové bombardování, chemické zbraně
 - Válka trvala 1964 – 1973
 - 1973 – podepsání mírové dohody, odchod USA z Vietnamu
 - I když měl Vietnam zůstat rozdělený, 1975 vznikl spojený socialistický Vietnam
- Laos a Kambodža (70. léta)
 - Ultralevicoví komunisté Rudí Khmérové – vůdce Pol Pot (Polpotovský režim)
 - Zneužití režimu k totální tyranii, řízení a hlídání celého národa, nenávisť ke vzdělání (postihy i středoškolsky vzdělaných), novodobé koncentrační tábory, genocida vlastních lidí jako nepřátel národa
 - Až 3 miliony mrtvých za 3 roky
 - Režim až do roku 1978, kdy národ povstal -> zrušení teroru
 - V 90. letech první svobodné volby
- Čína (od 60. let)
 - Dříve velmi chudý stát
 - Po válce nesjednocená
 - Od 50. let vlastní cesta socialismu (odlišnost od sovětského modelu) -> roztržky mezi Čínou a SSSR (i války)
 - Vždy světová velmoc s velkým vlivem
 - SSSR odmítl Číně poskytnout jadernou zbraň
 - Mao-Ce-Tung (1965) – zbožňovaný vůdce bez oficiální kritiky
 - „velká proletářská kulturní revoluce“
 - Mao vyžadoval absolutní poslušnost

- 1993 - masová výměna identifikčních dokladů
- probíhá privatizace (kuponová) - V. Klaus (premiér, m. financí)
 - jediné silný stát - nevlastní majetek
 - i velké průmyslové podniky
 - kuponová knížka - 1000,- - kdokoliv
 - odkupování podílů v podnicích
 - investiční fondy - obchodovaly za občany (většinou)
 - vyplácení dividend nebo odkoupení
 - Viktor Kožený → Harvardský invest. fond
 - rozvrstvení společnosti
 - většina nejbohatších - využití neschopnosti ostatních
 - občanů obchodování na burze
 - většina státního majetku v rukou pár lidí
 - převedení sídel do „daňových rájů“ - maximalizace zisku - po roce 1993 - stát přicházel o obrovské zisky z daní → ekonomický rozvoj velmi pozvolný
 - klíčové podniky zůstaly v rukou státu - energetický, chemický, ...
 - završena na konci 90. let
- RM systém a Právní burza cenných papírů
- velká privatizace - klíčové, velké podniky
 - probíhá doposud
- vznik mnoha komerčních bank
- stát byl garantem komerčních bank
 - stát musel kryt zřetě bank (IPB)
 - dynamický rozvoj bankovního sektoru
- absence legislativního rámce - nedostatečné legislativa
 - „divoká 90. léta“ - neexistovaly limity pro podnikání

- podvody → „tunelování“
- vznik sociálních rozdílů mezi lidmi → vznik bezdomovectví
- únor 1993 - oficiálně platí česká měna
- 1993 - nová sociální dohoda s EU
 - výhledově má v plánu vstoupit do EU
 - některé výhody
- 1996 - požadavek na vstup do EU (V. Klaus)
 - rozvoj soukromé sféry spíše než státní ekonom.
- 1997 - pád vlády V. Klause
- 1998 - pozvánka do EU
 - příprava legislativního a ekonom. rámce
 - splnění podmínek - reforma ekonomiky
 - soulad legislativy (ČR s EU)
- 2002 - ukončení jednání mezi ČR a EU
- 1. květen 2004 - vstup do EU (+ všechny postkomunist. země ve střední Evropě, Polsko, Maďarsko, Slov.)
- 1994 - jednání s NATO
- 12. března 1999 - vstoupení do NATO
 - vnímáno jako obrana proti Rusku
- 1994 - Česko - Německá deklarace
 - normalizace vztahů mezi ČR a Něm.
 - vyřešení všeho ve 20. století (např. nemožnost požadavků Německa na náhradu Benesových dekretů) K. Havel x H. Kohl

29. Druhá světová válka, příčiny, průběh, periodizace, výsledky a důsledky

➤ Příčiny

- Snaha Německa vytvořit prostor pro velkoněmeckou rasu
- Vybudovat obrovskou říši
- Likvidovat národy a rasy, které „nemají právo na existenci“

➤ Záminka

- „Konflikt“ na polsko-německých hranicích
- Inscenace přepadení německé vysílačky (Němci přestrojení za Poláky – Hlívce (Gliwice))
- Uměle vyvolaný incident

➤ Postup Hitlera a jeho mužů podle plánů

➤ NSDAP

- Heinrich Himmler – II. muž říše, řídil vyhlazování Židů v Polsku
- Joseph Goebbels – ministr propagandy, M. Goebelsová -> příklad německé ženy
- Hermann Göring – velitel letectva (Luftwaffe)
- Rudolf Hess – osobní poradce a zástupce Hitlera

➤ Stalin x Hitler

- Spojenecká smlouva (23. 8. 1939) – sovětsko-německá
 - Pakt Molotov x Ribbentrop
 - Německo garantovalo západní sovětské hranice
 - Stalin uvěřil
 - SSSR si mohlo zabrat Pobaltí

➤ I. fáze

- Napadení Polska (1. 9. 1939) – Fall Weiss
 - Polsko poraženo během měsíce
 - Z východu nástup SSSR
- Rozdělení Polska (konec září 1939)
 - Západ – Německo
 - Střed – uměle vytvořené území určené pro vyhlazování Židů – generální gouvernement („židovská otázka“) -> největší počet koncentračních táborů

- Východ – SSSR
- Francie (počátek září 1939)
 - Obsazení Maginotovy linie – bez vojenských akcí, válka v sedě, „podivná válka“ => Hitlerův obrovský úspěch
- Skandinávská operace (jaro 1940)
 - Přes Dánsko do Norska (Švédsko neutrální, Finsko na straně Německa)
 - Potřeba uhlí a železné rudy
 - Dobytí v květnu – přístav Narvik
- Operace Benelux a Francie (květen 1940)
 - =kapitulace Belgie, Nizozemí a Lucemburska do konce května
 - Další postup do severovýchodní Francie
- Dobytí Paříž (14. 6. 1940)
 - Výměna vedení Francie
 - Rozdělení Francie
 - Sever – součástí říše (i Paříž)
 - Jih – samostatný, ale podřízený říši (kolaborace vlády s Německem) – generál Petain
- Letecká bitva o Anglii (srpen - září 1940)
 - Operace Lvoun = mořský vlk -> Seelöwe
 - Winston Churchill – ministerský předseda od května 1940 – odpůrce fašismu
 - Noční bombardování civilního obyvatelstva (zničení většiny velkých měst)
 - Ke kapitulaci VB nedošlo -> neúspěch Hitlera
 - Konec bombardování -> hospodářská blokáda Británie (zákaz obchodu s Evropou)
 - 4 československé perutě v Royal Air Force = RAF
- Balkán (jaro 1941)
 - Za přispění italských fašistů
 - Dobytí Jugoslávie -> partyzánská forma odboje
- Operace Barbarossa (22. června 1941)
 - Dobytí SSSR přes Ukrajinu
 - 3 směry – Leningrad (Petrohrad), Moskva, Stalingrad (Volgograd)
 - Blokáda Leningradu (září 1941 – leden 1944)
 - 900 dní bez pomoci
 - Moskva – fronta zastavena před městem
 - Bitva o Stalingrad

- 1. fáze (červenec 1942 – listopad 1942)
 - proniknutí Němců do vnitřního města k Volze, časté nálety, likvidace města
 - 2. fáze (listopad 1942 – únor 1943)
 - Němci hlásili obsazení, vzpamatování se rudé armády – přísun vojsk ze dvou stran, „Němci v kleštích“ -> čekání na vyhladovění – neustálé zákazy kapitulace
 - E. Paulus chtěl po Hitlerovi povolení ke kapitulaci
 - 2. 2. 1943 – kapitulace Německa
-
- Bitva znamenala obrat ve válce
 - následný posun sovětské armády na západ, zatlačování Němců zpět
- J. V. Stalin – původ z Gruzie, komunistický diktátor, srovnatelný s Hitlerem, gulagy, nesmyslné popravy důstojníků
 - Vznik protihitlerovské koalice (1941)
 - Atlantská charta – Velká Británie + USA -> spojenci
 - USA – Roosevelt, VB – Churchill, SSSR – Stalin
 - Válka v Tichomoří (Dálný východ)
 - USA x Japonsko
 - probíhá vývoj atomové bomby – 6. 8. 1945 – Hirošima, 9. 8. 1945 – Nagasaki
 - začátek srpna 1945 – vyhlásil SSSR válku Japonsku
 - polovina srpna – kapitulace Japonska, podpis kapitulace 2. 9. 1945 – císař Hirohito
 - Pearl Harbor (7. 12. 1941) -> vstup USA do války
 - Midway (červen 1942) – první vítězství USA nad Japonskem
 - Guadalcanal (srpen 1942 – únor 1943) -> obrat ve válce, Hitler nechtěl přiznat, že prohrává
 - Konference Velké trojky v Teheránu (1943)
 - otevření druhé fronty (západní)
 - Válka v Africe (1943) – Montgomery x Rommel
 - Vylodění spojenců na Sicílii (1943)
 - začátek osvobozování Itálie
 - ze severu Itálie obsazená Hitlerem, Mussolini zajat spojenci
 - Hitler chtěl Mussoliniho osvobodit a odvézt do Německa
 - vytvoření státu na severu Itálie – udržení Mussoliniho – obrana před spojenci

- Američané jen do Plzně
- Setkání armád na Labi u Torgavy (25. duben 1945) – SSSR a USA
- Pád Berlína (2. 5. 1945) - Hitler se zabil, jeho nástupce admirál Dönitz
 - kapitulace německých vojsk v Itálii
- Podpis kapitulace Německa vůči spojencům (7. 5. 1945) – Remeš
- Podpis kapitulace Německa vůči SSSR (8. 5. 1945) – Berlín
- Poslední operace II. světové války -> Pražská operace
 - 9. 5. 1945 – přesun Rudé armády z Berlína do Prahy
- Konec války v Evropě – 9. 5. 1945 -> osvobozena Praha
- Konec války ve světě – 2. 9. 1945 -> kapitulace Japonska
- Výsledky války
 - vůle se mírově dohodnout, nechtěli další válku
 - znamenal naprosté změny (myšlení,...)
 - rozdělení světa na 2 supervelmoci
 - USA x SSSR – studená válka (soupeření na všech úrovních)
 - založení OSN (duben 1945, San Francisco) – ochrana míru
 - nenávisť mezi USA (kapitalismem) a SSSR (socialismem)

30. Vývoj ve světě po 2. sv. válce, dekolonizace, třetí svět

- Důležitá jednání o osudu Evropy
 - Jednání potvrdila válečná jednání V3
 - Smrt Roosevelta -> Henry Truman (duben 1945)
 - Obsazení Německa spojenci
- Postupimská konference (červenec 1945)
 - Stanovení zásadních bodů vývoje v Evropě po roce 1945
 - Ústní kritika Stalina (rozpory VxZ)
 - Program 4D
 - Denacifikace – postavení nacismu mimo zákon, NSDAP = zločinecká organizace
 - Demokratizace Německa
 - Demilitarizace – zákaz SS a SA
 - Dekartelizace – rozpuštění podniků založených Hitlerem, účelem bylo odzbrojení
- Vznik OSN (duben 1945)
 - Navazuje na SN
 - Řešení sporů mezi státy mírovou cestou
 - Založena v San Franciscu, sídlo New York
- Norimberský tribunál (listopad 1945 – říjen 1946)
 - Mezinárodní soud v Norimberku (nejčastější místo sjezdu nacistů)
 - Odsouzení nacistických zločinců
 - Ukázka toho, v čem Německo vystoupilo proti lidskosti, válečné zločiny
 - Nejvýraznější postavou byl Göring (své zločiny nepřiznal)
 - 12 rozsudků smrti
- UNRRA
 - USA přišly s okamžitou potravinovou pomocí
 - Dovoz základních potravin (i alkohol, žvýkačky, čokoláda -> obchodování)
- Studená válka
 - Období míru
 - Mocenské soupeření VxZ (na poli ekonomickém, politickém, kulturním, ideologickém, v dobývání kosmu,...)
 - Zahajuje ji Churchill v březnu 1946 nepřátelským projevem proti SSSR ve Fultonu (nedůvěra, strach,...)

- Březen 1947 – projev kongresu USA (prezident Truman) o spuštění „železné opony“ a vyhlášení doktrínu zadržování komunismu
- Marshallův plán
 - Reakce na totální sucho, neúrodu a hrozbu hladomoru v Evropě
 - Nabídnuty miliardy dolarů
 - Západní státy pomoc přijaly
 - Východním států nařídilo SSSR odmítnout (dovoz obilí z Ukrajiny)
 - 1947 – zadržování komunismu v ekonomické sféře
- Rozdělení Německa
 - Po válce propuknutí 1. berlínské krize
 - Blokáda přístupových cest do západního Berlína připravená SSSR, chtěli spojit Berlín (1948 – 1949)
 - Západ reagoval vytvořením „leteckého mostu“ = zásobování pomocí letadel
 - Konec v květnu 1949
 - Vznik dvou rozdílných režimů (států) fungujících až do roku 1990
- Vznik NSR (Německá spolková republika) (září 1949)
 - Americká, britská a francouzská část dohromady
 - Hl. město – Bonn
 - Kancléř Konrád Adenauer
- Vznik NDR (Německá demokratická republika) (říjen 1949)
 - Sovětská část
 - Hl. město – stále rozdělený Berlín
- Formování zemí Sovětského bloku (1945 – 1949)
- 1949 – SSSR odhalil atomovou zbraň (předtím pouze USA) -> konec monopolu USA
- Počátek závodu ve zbrojení
- Vznik dvou vojenských organizací
 - NATO – Severoatlantický pakt (1949)
 - Od roku 1950 i NSR
 - Varšavská smlouva (1955)
 - Všeobecná branná povinnost
 - Smlouva Sovětského bloku
 - „Obrana proti NATO“, obrana proti imperialismu
- Soupeření na ekonomickém poli
 - RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci (1949)
 - Vývoz a dovoz surovin a produktů v rámci socialistických států
 - Sovětská ekonomika již v 50. letech zaostávala za západní
 - Centrálně plánované hospodářství

- Prezident USA – Dwight D. Eisenhower (1952)
 - Veterán 2. sv. války
- Generální tajemník KSSS – J. V. Stalin (1924 – 1953)
 - Do jeho smrti nikdo nevěděl o jeho zločinech (diktátor, bezcharakterní, krutý,...) = stalinismus
 - Tisíce lidí posílány bez soudů do pracovních táborů na Sibiř
- Rok uvolnění (1953)
 - Smrt Stalina a Gottwalda
 - Nedošlo na propuštění politických vězňů
- Po Stalinovi nastupuje do čela SSSR Nikita Chruščov (1953)
 - Nedosahoval Stalinových kvalit
 - Nebyl diktátorem, nevraždil
- 20. sjezd KSSS (1956)
 - Chruščov kritizoval stalinský režim
 - Popření kultu osobnosti Stalina
 - Mírné uznání chyb Stalinova režimu
 - Zapříčinění: změny pohledu ostatních států na SSSR (u nás konec politických procesů)
- Nástup Leonida Brežněva (1965)
 - Neostalinismus
- Snaha o koexistenci (od 50. let)
 - Mírové soužití, socialismus a kapitalismus vedle sebe
 - Nechtěli se dostávat do válečných konfliktů
 - 1. fáze (do konce 60. let)
 - 2. berlínská krize – obrovský „odliv mozků“ do západní Evropy přes Berlín
 - Západ ustoupil SSSR – srpen 1961 – mezi východním a západním Berlínem postavena Berlínská zeď (až do roku 1990)
 - 2. fáze (70. léta)
 - Vláda Brežněva -> žádná jednání mezi východem a západem
 - Helsinská konference (1975) – konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) -> Charta KBSE
 - Uvolňování i v otázkách zbrojení

Lokální konflikty

- Korejská válka (1950 – 1953)
 - Korea rozdělená od roku 1945 na sever a jih
 - Jih – Korejská republika (kapitalismus, podpora USA)
 - Sever – KLTR (socialismus, podpora SSSR, Kim Ir-Sen)
 - Na celém poloostrově měl být jeden režim
 - Počátek: útok KLTR na KR (obsazení Soulu)
 - OSN zapojilo vojska USA do obraných akcí (měli vyhnat KLTR zpět)
 - Nakonec USA × SSSR, zapojení i Číny (pocit ohrožení)
 - Vleklá válka bez výsledku
 - Teprve po smrti Stalina, v létě 1953, podepsáno příměří
- Arabové × Židé
 - Snaha o vytvoření židovského státu (vytvoření Izraele)
 - Arabové napadli Izrael (chtěli celou Palestinu)
 - Porážka Arabů
 - Neustálé konflikty (4 arabsko-izraelské války)
 - V 70. letech omezení těžby ropy -> ropná krize
 - 1979 – podepsána mírová smlouva
- Egypt
 - Vznik nezávislého státu (po odchodu Britů)
 - Konflikt o Suezský průplav
 - Mělo dojít ke znárodnění
 - VB a Francie proti tomuto kroku vystoupili -> hospodářská blokáda Egypta
 - Vojenský útok proti tamní vládě
 - Kompromis – Suezský průplav se stal nadnárodní organizací s vlivem VB a Fr.
- Karibská krize (1962)
 - Po roce 1945 na Kubě diktátorský režim – generál Batista
 - 1959 svržení Batisty revolucionáři
 - Vedení Fidelem Castrem (inklinace k socialismu), Che Guevara
 - Hospodářské reformy, úplná závislost na SSSR, zákaz obchodu s USA, emigrace na Floridu -> snaha o podkopávání režimu
 - 1961 – vylodění v Zátocě Sviní
 - Vylodění emigrantů
 - Kontrarevoluce za podpory USA
 - Umístění raketových zbraní na území Kuby
 - Podzim 1962 – jednání Chruščov × Kennedy

- Zatýkání a stranické čistky
- Kulturní idealistické působení na národ
- První pokusný atomový výbuch
- Měla být velmocí ve „3. světě“
 - Kapitalistický x socialistický x třetí svět (rozvojové země)
- Mao umírá v 2. polovině 70. let
- Čína nadále socialistickou zemí
- 1989 – vystoupení studentů na náměstí Nebeského Klidu – snaha o demokratizaci (masakrování armádou)
- Čína se nakonec vydala cestou podnikání

60. léta – vztahy mezi velmocemi

- Léta politického uvolnění u nás i ve světě
- SSSR
 - Leonid Brežněv (1964)
 - Politika neostalinismu = utužování poměrů, kopírování zásad stalinismu
 - Již bez politických čistek a posílání do lágrů
 - Méně rafinovaný komunismus
 - Příkaz ke vstupu vojsk VS na území ČSR (1968)
 - Zemřel až v roce 1982
- USA
 - John Fitzgerald Kennedy (1961)
 - Karibská krize (dohoda)
 - Dobývání kosmu
 - Zastřelen v Dallasu – atentát (1963)
 - Lyndon Johnson (1963)
 - Demokrat, propagátor Vietnamské války
 - Rasové nepokoje – Martin Luther King
 - Richard Nixon (1969)
 - Úspěšný boj proti inflaci
 - Snaha o domluvu se SSSR a Čínou -> jednání v Moskvě
 - Dohoda o částečném odzbrojení
 - Aféra Watergate = odposlech politických protivníků (od června 1972) -> abdikace (1974)

Kosmonautika a kosmický výzkum

- Od 50. let projev studené války
- SSSR
 - První pokusy už od konce 2. sv. války
 - Sputnik 1 (1957) – první umělá družice ve vesmíru
 - Sputnik 2 – vypuštění psa (Lajka) do vesmíru – působení stavu bez tíže na organismus (přežil 5 hodin)
 - První člověk ve vesmíru (12. 4. 1961) – Jurij Gagarin
 - Vostok, návrat po 108 minutách
 - První žena ve vesmíru (červenec 1963) – Valentina Těrešková
- USA
 - Průzkum zahájen Kennedym v roce 1961
 - NASA – výzkum kosmu
 - Apollo 11 (červenec 1969) – první přistání na Měsíci, Neil Armstrong, Edwin Aldrin, Michael Collins
- Od 70. let – éra raketoplánů – úspěšné i neúspěšné
- První Čech ve vesmíru – Vladimír Remek (březen 1978)
- Souběžně výzkum a vývoj jaderných zbraní
- Jaderné elektrárny – výbuch Černobylu (duben 1986)

Další evropské země po roce 1945

- Německo
 - Rozdělené od 1949 (NSR × NDR)
 - V NSR – Konrád Adenauer – přijetí Marshallova plánu -> obnova Německa – 50. léta, podpoření ekonomiky
 - 1961 – postavení berlínské zdi
 - 1989 – zboření zdi
 - 1990 – 4. sjednocení Německa
- Velká Británie

- Po válce nástup Alžběty II.
- Hlavní představitelé ministerští předsedové
- Konzervativci (prosazování starých principů) × Labouristé (nové principy, sociální reformy) – střídání těchto dvou stran v čele
- Po válce u moci sociálněji labouristé -> vidina změny
- V 50. letech konzervativci – Winston Churchill (ministrský předseda) – návrat k tržnímu hospodářství
- 1979 – Margaret Thatcherová – nekompromisní „železná lady“
- Francie
 - Kulturně založený stát
 - Širší spektrum stran (pravice × levice)
 - Charles de Gaulle
 - Generál vojsk v Africe
 - Po válce prezident Francie
 - Prezidentský systém -> pevnější vláda
 - Požadavky levicových stran
 - Prezident bez velkých pravomocí

Země sovětského bloku – kopírovaly politiku SSSR, země střední a jihovýchodní Evropy, oficiálně rovnoprávné se SSSR

- Přechodné období (1945 – 1948)
 - Poválečná krize
 - Slučování stran v bývalých pluralitních režimech
- Období nejkřutější totality (1948 – 1953)
 - Lidově demokratické režimy
 - Postupné socializace po vzoru SSSR
 - Znárodnění všech podniků (nařízeno dekretem)
 - Zákaz soukromého podnikání
 - Centrální plány
 - Kolektivizace – konfiskace půdního majetku -> vytvoření JZD nebo Státních statků
- Evropa ideologicky tříděně rozdělená
- Normalizace (70. léta)
- Rozdíly v řízení společnosti – vlastní cesta socialismu – Čína, Jugoslávie
- Maďarsko a Polsko – snaha o odstranění komunismu, volnější ekonomika, lepší produkty
- Maďarsko

- Protistátní povstání v Maďarsku (1956) – snaha o zvrácení komunistické vlády
 - Ministerský předseda Imre Nagy
 - Povstání potlačeno sovětskými tanky
 - Nagy odvolán -> nástup komunisty
- Polsko
 - Vždy velmi katolické
 - Nepohodlné pro ČS komunisty (příliš blízko Československu)
 - Snaha o prosazení víry i v komunismu
 - Od 50. let - protistátní povstání potlačována SSSR
 - Karol Wojtyła = Jan Pavel II. – papež od roku 1976
 - Převaha polských odborů od 80. let – Solidarity – v čele odboje Lech Walesa – dohlížení na dodržování práv zaměstnanců
 - Vyhlašování stávek, ekonomické problémy
 - Polovojenský režim – v čele armádní generál Wojciech Jaruzelski
- Rumunsko
 - Velmi chudá země
 - Ještě v 80. letech principy stalinismu
 - Obrovské rozdíly mezi životní úrovní komunistů a obyčejných lidí
 - V 60. letech nastoupil do čela strany a státu diktátor Nicolae Ceausescu

70. a 80. Léta

- SSSR
 - Leonid Brežněv – žádné změny poměrů v socialistickém bloku
 - Zemřel 1983
 - 1983 – Andropov
 - 1984 – Černěnko
 - 1985 – Michail Gorbačov
 - Perestrojka = přestavba
 - Připustil chyby ve vedení, připuštěná kritika socialismu
 - Možnost drobných soukromých provozoven – možnost přivýdělku
 - Otevření se západu – dovoz západního zboží, otevření obchodních hranic
 - Přesun ze SSSR do dalších zemí

- Glasnost = otevřenost
 - Možnost říci pravdu – určitá míra svobody projevu
 - Otevřenost v chování, oblékání, přístup k jazykům
 - Rozpad SSSR (1991)
 - Nástup Borise Jelcina – první prezident
- USA
 - Odchod Nixona (1974) – Watergate
 - Jimmy Carter – současník Husáka a Brežněva
 - Uvolňování napětí mezi USA a SSSR
 - Snaha o postupné odzbrojování
 - Salt 1, Salt 2 – smlouvy o odzbrojování
- I v 80. letech vojenské konflikty
 - Od 1978 – válka v Afghánistánu
 - SSSR překročil hranice Afghánistánu, aby zde prosadil svoje zájmy
 - OSN vyslalo vojska USA, aby SSSR vyhnaly pryč
 - 1990 – Válka v Perském zálivu
 - Irák obsadil Kuvajt
 - Snaha o mírové řešení OSN, později USA
 - Požadavek aby Irák opustil Kuvajt
 - 1991 – vojenský zásah USA – „Pouštní bouře“
 - Osvobození Kuvajtu (ukončení palby, opuštění země)
- Postupné demokratizování Evropy (1989)
 - Rozpad sovětského bloku
 - Někde revoluce
- Vytvoření EU
 - Prvotní dokument o vytvoření EU – 1992 – Maasticht (Nizozemí)

Dekolonizace

- „3. Svět“ – problematika rozvojových zemí
 - Neregulovaná porodnost -> populační exploze
 - Bez školského systému -> negramotnost
 - Nemohli se vymanit z bídy
 - Primitivní mezilidské vztahy
 - Civilizační choroby (od 80. let AIDS)

- Agrární země, hospodářská závislost
- Rasismus -> prostředek získání a udržení moci
- Nikdy nevznikly demokratické režimy
 - Formálně nezávislé státy
 - Vlády diktátorů – vojenský charakter
- 1. vlna (40. – 50. léta) – Blízký východ a Asie
 - Indie
 - Kolonie VB, Indové podrobení Angličanům
 - Kmeny na úrovni starověku
 - 40. léta – Mahátma Gándhí
 - Zahájil boj za nezávislost, revoluce proti VB
 - Zastřelen 1948
 - 1947 – vytvoření Indické unie
 - V čele státu Džavaharlál Nehru
 - Vytvoření Pákistánu
 - Na přelomu 60. – 80. let – Indíra Gándhiová (dcera Gándhího) – zavražděna
 - Oblast Indočíny
 - Osvobození Vietnamu – francouzská kolonie, 1945 osvobození
 - Politické neshody
 - Po odchodu Francouzů – vytvoření S a J Vietnamu
- 2. vlna (60. léta) -> probuzení Afriky (Libye, Egypt, Maroko, Alžírsko, Tunisko) – francouzské domény
 - Alžírsko
 - původně francouzská kolonie
 - boj proti Francii
 - nezávislost na konci 50. let
 - podpora Charlese de Gaulla
 - Francie se vzdala nároku
 - JAR
 - Boje proti Britům (Britské dominium)
 - Dominium = právo na samosprávné orgány
 - Národně osvobozenecský boj
 - Nezávislost v 60. letech
 - Politika apartheidu
 - Tvrdé oddělování černých a bílých až do 90. let
 - Vláda bělošské menšiny

- Soustředování černochoů do ghett
- Černoši bez jakýchkoliv práv
- Bojovník za svobodu, černošský vůdce – Nelson Mandela – hnutí odporu
- Vybojování svobody, odstraněn systém apartheidu
- 1994 první svobodné volby
- Mandela prezidentem
- 3. vlna (závěrečná fáze dekolonizace) (70. – 80. léta)
 - Malé závislé státy, geograficky výhodné body
 - Koloniální zemí dodnes VB
 - Společenství závislých území – Commonwealth – Kanada, Austrálie, Nový Zéland, ... - výsadní postavení VB – královna není oficiálním panovníkem
 - Po rozpuštění SSSR
 - Osamostatnění států ve střední Asii
 - Stále politický vliv Ruska

- 2009 - ČR předseda EU
 - odvolání Topoláňské
- 2008 - znovuzvolení V. Klause
 - reformy důchodů
- květen 2009 - úřednická vláda J. Fischera
 - úspěšná (hlavně ekonomicky)
- pravicová vláda - Petr Nečas (ODS) - nepopulární
 - konec 2013 (Územní Negyovis)
- 2013 - 1. přímá volba prezidenta

Konflikty v bývalé Jugoslávii

- miliony uprchlíků
- více než 250 000 mrtvých

- Jugoslávie - 1918 - Království SHS
- republika Slovinsko, Chorvatsko, B&H, Černá Hora, Srbsko, Makedonie
- 7 národů, 3 náboženství
- WW2 - Chorvaté (nacisti) proti Srbům
- Srbové (pravoslavní) proti B&H (muslimové)
- Josip Broz Tito - v čele státu, autoritářství
- spíše inklinace na Z
- 1980 - smrt Tity → odstředivé tendence
- 1991 - Slovinsko vyhlásilo samostatnost (drobné boje)

- 1991 - nezávislost Chorvatů
 - záchvat Jugoslávské armády
- hlavní příčinou náboženství
- početná Srbská menšina v Chorvatsku (Kriin)
 - vyhlášení samostatnosti na Chorvatsku
 - vojenské podpoření
 - Republika Srbská Krajina (Kriin)
- 1991 - 1995 - Chorvatská válka
 - vyvražďování obou národů
- Srbsko - Slobodan Milošević
- Chorvatsko - Fraňo Tuđman (gašizáční tendence)
 - armáda federace → podpora Srbů
 - útoky Chorvatů
- 1995 - chorvatská ofenzíva s podporou OSN
 - likvidace Srbské krajiny → vyhánění Srbů do B&H
- smrt F. Tuđmana (vyhnutí se souzení)
- 2009 - vstup Chorvatska do NATO
- 2013 - vstup Chorvatska do EU

Válka v Bosně a Hercegovině (1992 - 1995)

- 43% muslimů
- 30% Srbů, 18% Chorvatů
- 1992 - B&H → nezávislost na Jugoslávii
- mnohonárodnostní boje
- vytvoření kosák
 - Jugoslávské (Srbské) armáda → Srbové
 - Chorvatů a Bosňáci (muslimové)
- vznik 2 států
 - Republika srbská
 - Bosna a Hercegovina (mnoho Srbů)

- nesouhlas vznikem B&H
- nejkrvavější boje → není možné určit počet obětí
- hornatá krajina → výpady (těžké boje)
- obklíčení 2 měst → Sarajevo (4 roky) - bombardování, odstřelování
Srebrenica - na území Srbska
- útoky a masakry proti civilistům
 - Srebrenica - ovládnuta Bosňáky (ochranná zóna OSN)
 - 1995 červenec - dobyto Srby
 - OSN - rozkaz nezasahovat, mírové jednotky
 - Srbská armáda (separatisté) - usmrcení 8000 mužů (především muslimů) - civilisté i domobrana
 - vypalování domů, znisilňování, vraždění mužů a dětí
 - kromě Srbů a Bosňáků také Chorvati a muslimové
 - Bosňáci + islamisté z Blízkého východu (výcvikové tábory) - počátek dnešních útoků, radikalizace muslimů v Evropě
- zničení historického mostu v Mostaru
- 1995 - zahájeno bombardování Srbska NATO (opakováno)
 - Srbové ovládli 75% území
 - V. Havel - „humanitární bombardování“
 - bombardování Bělehradu
- Daytonské mírové konference (USA) - 1995
 - dlouhá jednání
 - S. Mišević x Alja Izetbegović x Franjo Tuđman
 - podepsání dohody → okamžitě ukončení všech bojů
- Srbsko - ztráta území B&H (dodnes jednotky OSN) a Chorvatska
- B&H - nový členský stát OSN, zvláštní federace (2 republiky)
- Srbsko a Černá Hora

- 1994 - separatistické tendence v Kosovu (J Srbska)
- 1999 - UÇK (Kosovská osvobozená arm.)
- menšina Albánců - poloteroristé
- výcvikové tábory v Albánii (podpora USA)
- Srbsko (podpora Ruska)
- 1999 - občanská válka v Kosovu (násilí na správu i civilisty)
- NATO - bombardování Bělehradu (znovu)
 - většinou noční, mnoho mrtvých civilistů
- rezignace Srbů
- 2000 - Kosovo pod mezinárodní správou
- 2008 - nezávislost Kosova

- UÇK - 2001 - přesun do Makedonie
 - terorizování obyvatelstva
 - získá autonomie Albánie
- Makedonie - nezávislost 1991
 - doposud nepostihnuté válkou
- Řecko nesouhlasí s autonomií Makedonie
- Byla jugoslávská republika Makedonie (FYROM)
- do současnosti soudní proces v Haagu